

ISSN 2412-8368

RS Global

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

Scientific Edition

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

6(18), July 2018

Vol. 1

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite**Chief editor****Laputyn Roman.**

PhD in transport systems, Associate Professor,
Department of Transport Systems and Road Safety
National Transport University

Editorial board:**Sotnikova Liudmila.**

Professor, Doctor of Economic Sciences,
Financial University, Russia

Kusainov Khalel.

Professor, Doctor of Economic Sciences,
State University named after
K. Zhubanov, Kazakhstan

Umirzakov Samazhan.

Professor, Doctor of Economic Sciences,
New Economic University after T. Ryskulov,
Kazakhstan

Matviyenko Roman.

PhD in Economics, Associate Professor,
National Pedagogical Dragomanov University,
Ukraine

Lytneva Natalia.

Professor, Doctor of Economics,
Orel State Institute of Economy and Trade,
Russia

Rogova Elena.

Professor, Doctor of Economics,
National Research University Higher
School of Economics, Russia

Arupov Akimzhan.

Professor, Doctor of Economics,
World Economy and International Relations
University, Kazakhstan

Almazari Ahmad.

Professor in Financial Management,
King Saud University-Kingdom of
Saudi Arabia, Saudi Arabia

Panasenko Svetlana.

Professor in Management and Marketing,
Russian Economic University named after
Plekhanov, Russia

Zaloznaya Galina.

Professor in Economy,
Orenburg State Agricultural University,
Russia

Lina Anastassova.

Full Professor in Marketing,
Burgas Free University,
Bulgaria

Latkov Andrey.

Professor in Economy, RANEP,
Russia

Mikiashvili Nino.

Professor in Econometrics and Macroeconomics,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Georgia

Stroeva Olesya.

Professor in Economy,
Russian Presidential Academy of
National Economy and Public Administration,
Russia

Amosova Natalia.

Professor of Finance, Finance University,
Russia

Burtseva Tatiana.

Professor in Econometrics and Statistics,
Kaluga State University after K. E. Tsiolkovsky,
Russia

Ramachandran Nithya.

Professor in Finance and Marketing,
IBRA College of Technology,
Oman

Ptashchenko Liana.

Professor in Economics and Management,
Poltava National Technical
Yuri Kondratyuk University,
Ukraine

Alkhalwaldeh Abdullah.

Professor in Financial Philosophy,
Hashemite University,
Jordan

Varma Ashish.

Ph.D in Accounting and Control,
IMT Ghaziabad, India

Publisher –
RS Global Sp. z O.O.,

Warsaw, Poland

Numer KRS: 0000672864
REGON: 367026200
NIP: 5213776394

Publisher Office's address:
Dolna 17,
Warsaw, Poland,
00-773

Website: <https://rsglobal.pl/>
E-mail: editorial_office@rsglobal.pl
Tel: +4(822) 602 27 03

DOI: 10.31435/rsglobal_ijite
OCLC Number: 1051267688
Publisher - RS Global Sp. z O.O.
Country - Poland
Format: Print and Electronic version
Frequency: monthly
Content type: Academic/Scholarly

CONTENTS

Антошкін В. К. ФУНКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ В ДОТРИМАННІ КАДРОВОЇ СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	3
Бабєєва О. В. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	7
Бакунова О. М., Калитеня І. Л., Образцова О. Н., Хмелевская А. Л., Биркос В. А. Коляго В. В., Бурак Д. І., Акулич А. Д., Пазушко В. В. ОСОБЕННОСТИ КОМПЕТЕНТНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ 1С.....	12
Бибосынова Ж. А. ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТА В МИРОВОМ ГОСТИНИЧНОМ БИЗНЕСЕ	15
Буяк А. Є. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В ЕНЕРГЕТИЧНУ ГАЛУЗЬ.....	21
Гончаренко О. О., Лук'янець О. В. ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ-ПРИПУЩЕНЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ	27
Пилипенко К. А. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ОСОБИСТОГО СПОЖИВАННЯ, ЯК ЧАСТИНА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	35
Комаринець С. О., Байко Л. Т. АНАЛІЗ ВПЛИВУ МІГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	41
Комаринець С. О. ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВ ВАРТОСТІ.....	47
Коровіна О. В. LEAN-PRODUCTION В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	52

ФУНКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ В ДОТРИМАННІ КАДРОВОЇ СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Антошкін В. К. к.е.н.

Україна, Бердянськ, Бердянський університет менеджменту і бізнесу

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5926

ARTICLE INFO

Received: 12 May 2018

Accepted: 20 June 2018

Published: 01 July 2018

KEYWORDS

agrarian sphere, personnel, socio-economic security, agribusiness.

ABSTRACT

The article highlights the substantiation of the functions of the subjects of agribusiness as components of the socioeconomic security of enterprises in the system of personnel potential formation. The analysis of the current situation at the enterprises of agricultural production, outlines the problems of preparation of skilled personnel and gives grounds for defining a list of tasks for the functional observance of personnel security. The emphasis is on the need to strengthen the role of training employees in enterprises in the process of their work.

Citation: Antoshkin V. K. (2018) Functions of Subjects of Agriculture to Comply with the Personal Professional Social and Economic Safety. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5926

Copyright: © 2018 Antoshkin V. K. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Перед країною з розвинутою ринковою економікою стоїть завдання формування науково-технічного потенціалу (НТП), адекватного викликам світового технологічного розвитку, на основі якого вона в змозі забезпечити підвищення якості життя населення, національну безпеку і високі темпи економічного зростання.

Одним із механізмів досягнення таких цілей є розвиток неперервної освіти. Його безперечною перевагою є те, що така освіта робить більш продуктивною працю кожної людини; висококваліфіковані кадри мають підвищені здібності до сприйняття і використання на практиці нових наукових ідей, технічних засобів і методів виробництва і управління, тобто вони не тільки працюють більш продуктивно, з застосуванням більш складних засобів праці, але й краще розпоряджується ресурсами.

Таким чином, неперервна освіта в аграрній сфері національного виробництва виступає як необхідний елемент, як один із факторів прискорення НТП і підвищення суспільної продуктивності праці, формування економіки знань країн світу. Іншими словами, вигоди від неперервного навчання очевидні. Разом з тим в Україні розвиток системи професійного навчання персоналу на виробництві має свої суттєві особливості у порівнянні з розвинутою ринковою економікою. Так, спад обсягів ВВП у 1990-2012 рр., зростання прихованого та відкритого безробіття в Україні негативно вплинули на якість трудового потенціалу. Чисельність працівників, які були навчені новим професіям в 2013 р. (196,9 тис.), скоротилася на 120,1 тис. осіб в порівнянні із 2005 р. (317,0 тис. осіб), або майже 1,6 раза [1, С. 71].

Результати дослідження. Важливим напрямом подолання дефіциту кадрів та підвищення професійного рівня працівників є навчання персоналу на виробництві. Даний напрям підготовки кадрів на виробництві необхідно удосконалювати у зв'язку із впровадженням у виробництво нових технологій і організації праці. Водночас у країнах з розвинутою ринковою економікою професійним навчанням щороку охоплюється більшість працюючих.

Ситуація з професійним навчанням персоналу на виробництві стала однією з причин того, що Україна в 2007-2013 рр. так гостро відчула на собі наслідки світової фінансової та економічної кризи та військових дій на Сході нашої держави, внаслідок чого продовжувалось використання застарілої

техніки і технологічної бази на вітчизняних підприємствах, гальмувався розвиток національної інноваційної системи.

Зазначена криза також негативно вплинула на розвиток системи професійно-технічних закладів освіти.

На агропідприємствах, які традиційно залучають працівників високого кваліфікаційного рівня, фахівці підвищували кваліфікацією переважно в навчальних закладах різних типів.

В Україні існує цілий ряд обмежувальних факторів для здійснення професійного неперервного навчання, які витікають із нинішньої фінансової та економічної кризи, так і недосконалості механізмів впровадження навчання. До них слід віднести:

- відсутність передумов для професійного навчання, маючи на увазі незначні темпи інноваційних впроваджень в сферу економічної діяльності;
- низька орієнтація країни на підвищення наукомісткості економіки;
- низькі темпи розвитку високотехнологічних видів економічної діяльності не забезпечили інноваційний розвиток економіки.

Це пояснюється відсутністю належної навчально-технічної бази для організації безперервного неперервного навчання (інститути післядипломної освіти, навчальні центри, курси перепідготовки і підвищення кваліфікації, профтехучилища, коледжі і технікуми) та її застарілістю.

Безперервна освіта (професійна освіта протягом всього життя) в Україні має охоплювати: формування в громадян потреби в знаннях, самоосвіті, професійному розвитку з урахуванням попиту ринку праці в робочій силі; забезпечення послідовності, наступності навчання, де кожний наступний ступінь освіти є продовженням попереднього; оптимальний зв'язок, професійно-технічної та вищої освіти [2, С. 22].

Неналежна увага з боку держави щодо розвитку системи безперервного навчання, практична відсутність фінансової підтримки цього навчання стримує розвиток даного процесу, незважаючи на прийняті «Рекомендації щодо професійного навчання в сільському господарстві» № 101 [3].

Сільськогосподарські підприємства здійснюють неперервне навчання, як правило, за власні кошти, що не стимулює роботодавців і доросле зайняте населення навчатись впродовж життя.

Більшість великих агрокомпаній в Україні готові інвестувати або в перекваліфікацію працівників, або в їх навчання. Зокрема, при організації будь-якої інформаційної діяльності на сільгоспідприємстві, розробки та управління інфраструктурою мережі, організації інформаційної безпеки, розробки та встановлення програмного забезпечення для ПК і мобільних пристроїв, реалізації інтеграції ІС з апаратно-програмними комплексами, технічного супроводу ІС в процесі експлуатації. Крім того, постійне оновлення програмного забезпечення, поява нових програм і обладнання вимагає постійного підвищення кваліфікації в сфері ІТ, тому організація співпраці з фахівцями ІТ сфери є одним з вирішень питань налагодження, консультування та вибору програмного забезпечення.

Також, науковий і технічний прогрес дозволяє сьогодні широко застосовувати в землеробстві сучасні технології під час планування і використання агротехнологій. Сьогодні вже досить широко використовують бортові комп'ютерні системи, GPS-приймачі, засоби дистанційного зондування, геоінформаційні системи. Системи точного землеробства набувають все більшого застосування. Технології точного землеробства спрямовані на підвищення продуктивності, зменшення собівартості продукції і збереження навколишнього середовища.

Поряд з тим, кадрове питання залишається актуальним для більшості агровиробників на тлі трудової міграції. Дефіцит фахівців і робітників особливо гостро відчувають роботодавці аграрної сфери України. Зокрема відзначається серед таких факторів значний відтік кадрів «на заробітки» до Польщі, небажання отримувати офіційну зарплату через можливість втратити державні субсидії, небажання працювати в селі, де відсутня належна інфраструктура тощо. Загальновідомо, що утримувати кадри можна конкурентною та прозорою заробітною платою (працівник повинен розуміти скільки і за що він отримує: подвійний розмір за понаднормову роботу, доплата за нічні години, преміювання) і соціальним пакетом (доставка на роботу, харчування, медичне страхування). Обов'язкова умова — наявність можливостей для професійного зростання і бонуси за результатами роботи.

За даними Державної служби зайнятості, кваліфіковані робітники сільського господарства займають всього 1% в загальній структурі зайнятого населення за професійними групами, при цьому у агровиробників зростає попит на кадри. Найбільш затребувані професії в агросфері зображені у табл. 1.

Крім того, є специфічна ментальність окремих прошарків населення відносного того, що отриманого диплому у ПТНЗ або у ЗВО достатньо для того, щоб забезпечити себе роботою і гідним заробітком на все життя, а також низька участь роботодавців у формуванні навчання за професіями та спеціальностями отримують формування нового типу професійного ринку праці.

Ці питання набувають особливої актуальності у зв'язку із вступом України до зони вільної торгівлі. На підприємствах аграрної сфери з'являється вимога щодо підвищення якості сільськогосподарської продукції, що вимагає зростання професійно-кваліфікаційного рівня працюючих, і як наслідок, посилення дисбалансу між професійно-кваліфікаційним рівнем громадян та вимогами роботодавців до робочої сили.

Табл. 1 - Найбільш затребувані професії в аграрній сфері України [4]

№ з/п	Назва професії	Кількість вакансій, од.
1.	Робітник з обслуговування сільськогосподарського виробництва	8257
2.	Робітник на лісокультурних (лісгосподарських) роботах	3533
3.	Робітник фермерського господарства	2274
4.	Виноградар	1780
5.	Лісоруб	1657
6.	Рибалка прибережного лову	1636
7.	Овочівник	1354
8.	Тваринник	1227
9.	Озеленювач	1199
10.	Робітник з догляду за тваринами	1041
11.	Робітник зеленого будівництва	771
12.	Плодоовочівник	754
13.	Птахівник	747
14.	Дояр	718
15.	Оператор машинного доїння	682

За дослідженнями науковців, співробітництво підприємств з багатьма навчальними закладами згортається, тому що бізнес перестає вірити в існуючу систему професійної освіти, котра не готова до ефективного співробітництва, оскільки не створює для бізнесу інституціональне середовище і не шукає нових форм взаємодії з ним. Роботодавці слабо впливають на формування критеріїв якості підготовки фахівців. Саме цьому з точки зору бізнесу традиційна освіта неефективна [2].

Основні невирішені питання, які заважають підняти рівень співробітництва між роботодавцями і освітніми закладами у навчанні кадрів за професіями і спеціальностями, впливати на їх оптимальність і відповідність потребам професійного ринку праці, полягають в наступному:

- занепад системи стажування (виробничої практики) учнів та студентів на підприємствах і необхідність її відновлення. Причому, ефективність від цих заходів буде значущою, якщо виробничою практикою охоплюватимуться як студенти, які навчаються за кошти держбюджету, так і за власні кошти та кошти юридичних осіб;

- відсутнє розуміння необхідності спільної участі між роботодавцями і освітніми закладами в оцінці освітніх програм і навчально-методичного забезпечення;

- відсутня практика представництва навчальних закладів в роботі комісій у прийомі працівників на роботу на підприємствах;

- важливе значення для підвищення співпраці мали б заходи фінансової підтримки як навчальних закладів, так і підприємств з професійного навчання персоналу. Зокрема, зараз потрібно більш гостро поставити питання перед відповідними центральними органами виконавчої влади про доцільність підтримки агропідприємств, які співпрацюють з навчальними закладами. Крім того, назріла необхідність підняти питання про доцільність надання суб'єктами господарювання стипендій для студентів, які активно співпрацюють з підприємствами і в яких роботодавці мають зацікавленість.

Для підвищення відповідальності роботодавців за професійний розвиток працівників потрібно:

- покласти контроль за якістю продукції (товарів, робіт, послуг);
- через сертифікацію всієї продукції; розроблення механізму, що визначатиме санкції для сільгосппідприємств, які виготовлятимуть продукцію низької якості, та надання певних преференцій тим підприємствам, якість продукції яких відповідає кращим світовим стандартам;

- на законодавчому рівні встановити норми, відповідно до яких кожен працівник має підвищувати кваліфікацію не рідше одно разу на 5 років.

Назріла необхідність посилення ролі навчання працівників на підприємствах в процесі їх трудової діяльності.

Основні проблеми, які зараз заважають підвищити дієвість професійного навчання на підприємствах в процесі трудової діяльності працівників, такі:

- не в повній мірі вирішені питання щодо законодавчої бази відтворення кваліфікованої робочої сили підприємств, установ і організацій, яка б відповідала потребам професійного ринку праці.

- незацікавленість роботодавців вкладати кошти у професійне навчання працівників на підприємствах через те, що не працює механізм його заохочення у вигляді зменшення податків на професійне навчання працівників за кошти організації;

- не вирішені питання щодо застосування певних санкцій для працівників, які навчались за кошти підприємств і не відпрацьовували певний термін часу на даному підприємстві після закінчення

навчання, що призводить до неефективних витрат суб'єктів господарювання на навчання і зниження якісної структури працівників;

- обмежений відсоток відрахувань від фонду оплати праці, що спрямовується на професійне навчання персоналу підприємств;
- укладання отримання ліцензій на навчання на професії і спеціальності, що є профільним і надзвичайно необхідним для підприємства;
- відсутність ефективної системи оцінки якості підготовки кадрів на інституційному рівні.

Це питання надзвичайно актуальне, оскільки існуюча система оцінки навчання працівників, коли персонал навчального закладу, викладачі чи майстри виробничого навчання, які здійснюють процес навчання, самі ж і оцінюють його якість, занадто застаріла. Тому зараз без ефективної системи оцінки якості підготовки кадрів складно вирішувати питання підвищення ефективності професійного навчання кадрів у навчальних закладах або професійного навчання персоналу на підприємствах.

В сучасних умовах на передній план виходять проблеми, пов'язані з встановленням відповідності між розвитком виробництва та послуг і вимогами роботодавців до якості робочої сили; модернізацією системи вищої і професійної освіти; забезпеченням їх взаємозв'язку з розвитком професійного ринку праці; узгодженістю між системами кваліфікацій професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти; розробкою професійних стандартів, удосконаленням державних освітніх стандартів, приведенням їх у відповідність до міжнародних вимог.

При цьому основними структурними компонентами кадрової безпеки на підприємствах агросфери, що сприяє більш чіткому уявленню її соціально-економічної природи, є такі складові: безпека життєдіяльності, соціально-мотиваційна безпека, професійна безпека, антиконфліктна безпека та інтелектуальна безпека.

Висновки. Виконуючи функції суб'єктів агробізнесу у забезпеченні кадрової безпеки, підприємствам аграрної сфери в якості завдань слід виокремити наступне:

- забезпечення економічної ефективності господарської діяльності, фінансової стабільності та фінансової незалежності;
- захист працівників, їх капіталу, майна, законних прав та комерційних інтересів від протиправних посягань з боку конкурентів;
- збір та аналіз інформації для опрацювання ефективних й дієвих управлінських рішень з питань стратегії і тактики розвитку системи економічної безпеки підприємства;
- забезпечення високої конкурентоспроможності продукції, товарів та послуг на основі ефективного менеджменту та маркетингу;
- збір, аналіз та оцінка інформації про партнерів, конкурентів, клієнтів, інших фізичних та юридичних осіб, з метою прийняття превентивних заходів і попередження реальних та можливих погроз економічній безпеці;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей, грошових коштів та відомостей, які становлять комерційну, банківську та іншу таємницю, що охороняється законом;
- організація навчання працівників та контролю щодо дотримання ними відповідних вимог, норм та правил, спрямованих на забезпечення економічної безпеки;
- розробка інструкції про допуск працівників до роботи з документами, що містять комерційну, банківську чи іншу таємницю, організація ведення закритого діловодства;
- інші завдання, спрямовані на забезпечення економічної безпеки аграрного підприємства та його стійкий конкурентоспроможний розвиток [5].

Отже, питання кадрової безпеки визначають ступінь захищеності підприємства, галузей та національного господарства загалом за професійними, інтелектуальними, соціально-економічними, культурними і іншими параметрами персоналу, інших економічних ресурсів. Вони характеризують ступінь розвитку і відтворення інтелектуального потенціалу за рівнями економічної системи, закладають засади для визначення напрямів його поступального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Праця України у 2013 р.: / Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К.: 2014. – 333 с.
2. Соціально-економічні проблеми формування та використання людського капіталу в Україні [Монографія]. За редакцією Т.М. Кір'ян / Міністерство праці та соціальної політики України, НДІ праці і зайнятості населення. – К.: „Соцінформ”, 2010 р. – 395 с., С. 36-101.
3. «Рекомендація щодо професійного навчання в сільському господарстві № 101 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/993_172
4. Зміна професії в АПК: як знайти для себе нові можливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/start-with-mhp/zmina-profesiji-v-apk-jak-znajti-dlja-sebe-novi-mozhливosti-2450212.html>
5. Мармуль Л.О. Системне управління економічною безпекою аграрних підприємств з урахуванням корпоративних чинників організації діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/10/9.pdf>

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Бабєєва О. В.

аспірантка кафедри статистики, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана м. Київ, Україна

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5927

ARTICLE INFO

Received: 04 May 2018
Accepted: 23 June 2018
Published: 01 July 2018

KEYWORDS

labor potential, innovative development, state regulation, labor productivity, innovative developments.

ABSTRACT

The author presents problems and perspectives for the development of the potential of labor potential in the transition from Ukraine to the innovation system. The main tendencies of the hourly rink of Ukraine are analyzed. The first tendency is to not reject the level of GDP growth, which is due to an increase in the number of dairy products. This will lead to the fact that a significant number of countries can not solve the problems encountered in the occupation, such as the high level of unemployment, disagreement, lack of access to skills, hronical gender, and unequal education. The second tendency is to mobilize the use of new people in the labor market (including in the context of maintaining employment, ensuring effective interruption from unemployment to work), which is aimed at reducing the number of people who are in the «retained» state of the bourgeoisie. The coordination of these tendencies should be able to balance and calm down, and, most of all, as well as the parameters of the inquiry and the implementation of the work in the labor market. The author defined the basic conditions for the overcoming of educational and qualification imbalances.

Citation: Бабєєва О. В. (2018) Osnovni Problemy Rozvytku ta Vidtvorennya Trudovoho Potentsialu Ukrayiny. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5927

Copyright: © 2018 Бабєєва О. В. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Постановка проблеми. Одним із головних факторів побудови конкурентоспроможної економіки та досягнення суспільно-економічного комфорту для кожного громадянина є трудовий потенціал держави. Однак сучасний його стан розвитку, на жаль, змушує констатувати переважання негативних тенденцій, що проявляються у скороченні кількісних та руйнації якісних характеристик трудового потенціалу.

Перехід до інноваційної моделі розвитку вимагає від українського суспільства і держави принципово нового ставлення до питання формування трудового потенціалу. Це пов'язано передусім із реалізацією Угоди про асоціацію між Європейським союзом і Україною, потребами в інноваційно-інвестиційному розвитку країни, розбудові новітньої економіки для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою.

В умовах розбудови економіки інноваційного типу, ускладнення технологічних процесів у галузях національної економіки, широкого застосування автоматизованого обладнання та інформаційно-комунікаційних технологій, пред'являють якісно нові вимоги до кількісних та якісних характеристик трудового потенціалу. Усе це обумовлює необхідність розробки відповідних методичних положень статистичного оцінювання інноваційного розвитку трудового потенціалу.

Збільшення частки технологій підвищує вимоги до якості трудового потенціалу й навичок працівників, вимагає інвестицій у підвищення кваліфікації та перекваліфікацію робітників, у модернізацію системи професійної підготовки, в розвиток системи навчання протягом життя. Зростання людського капіталу, підвищення рівня професійних навичок і компетенції працівників висувають нові вимоги до продуктивності праці на робочих місцях, а отже і до якості перспективного

планування напрямів і пріоритетів економічного розвитку в нерозривному зв'язку з потребами ринку праці й соціально-демографічними показниками.

Перехід України до моделі розвитку, в якій основним джерелом економічного зростання є розвиток людського капіталу, потребує кардинального перегляду методів і механізмів регулювання ринку праці для забезпечення перерозподілу зайнятості за видами діяльності й секторами економіки. Вагоме значення мають не лише рівень і якість підготовки фахівців, а і їх відповідність потребам ринку праці, тобто збалансованість попиту та пропозиції кадрів.

В умовах становлення економічних відносин особливого значення набуває проблема формування та використання трудового потенціалу, оскільки він справляє вагомий вплив на зростання виробництва, стабільність та конкурентоспроможність підприємства, території, регіону, економіки країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку та відтворення трудового потенціалу України ніколи не втрачало своєї актуальності й перебувало в центрі уваги багатьох учених. Вагомий внесок у дослідження цих проблем внесли і вносять такі відомі науковці, як З. Бараник, О. Бендасюк, Д. Богиня, О. Бугуцький, Б. Генкін, М. Долішній, С. Дуда, О. Котляр, Г. Купалова, В. Лишиленко, Є. Лібанова, І. Манцуров, П. Саблук, К. Якуба та ін. Незважаючи на вагомість для теорії і практики отриманих результатів, залишаються недостатньо висвітленими деякі питання.

Мета статті полягає в визначенні основних проблем розвитку та відтворення трудового потенціалу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конвенція Міжнародної організації праці про основні цілі та норми соціальної політики №117 проголошує, що будь-яка політика має спрямовуватися насамперед на досягнення добробуту й розвитку населення (Ст. 1). Основною метою планування економічного розвитку є підвищення життєвого рівня населення (Ст. 2), стрижневим елементом якого є забезпечення повної та продуктивної зайнятості.

На заваді забезпеченню стабільного зростання економіки стоїть орієнтація на традиційні трудові містки індустріальні галузі характерна для України, значне відставання освітньої та наукової бази країни від освіти й науки країн, що перебувають на етапі V або навіть VI технологічних укладів, унеможливує швидке просування у виробництві технологій та інновацій, спроможних конкурувати на світовому ринку і сприяти швидкій зміні укладу економіки.

Фактичний внесок технологічних нововведень в економічне зростання в Україні коливається в діапазоні 5–10 % [1], тоді як розвинені країни до 85–90% приросту ВВП забезпечують завдяки виробництву й експорту високотехнологічної продукції, а питома вага інноваційно активних підприємств становить 60–70 % [2]. В Україні (посідає одне з чільних місць у світі за кількістю науковців) цей показник становить близько 12 %.

Незначний попит на інноваційні розробки має внутрішній ринок, а частка України становить лише 0,1 % у світовому обсязі торгівлі високотехнологічною, наукоємною продукцією [3]. Водночас формування робочої сили та підвищення рівня знань, що адаптивно реагує на виклики високотехнологічної економіки, є головною запорукою продуктивності праці та зростання рівня зайнятості.

Збільшення частки технологій підвищує вимоги до якості трудового потенціалу й навичок працівників, вимагає інвестицій у підвищення кваліфікації та перекваліфікацію робітників, у модернізацію системи професійної підготовки, в розвиток системи навчання протягом життя.

Нові вимоги до продуктивності праці на робочих місцях висувають зростання людського капіталу, підвищення рівня професійних навичок і компетенції працівників, а отже і до якості перспективного планування напрямів і пріоритетів економічного розвитку в нерозривному зв'язку з потребами ринку праці й соціально-демографічними показниками.

У зв'язку з переходом України до моделі розвитку, в якій основним джерелом економічного зростання є розвиток людського капіталу, потребує кардинального перегляду методів і механізмів регулювання ринку праці для забезпечення перерозподілу зайнятості за секторами економіки та видами діяльності. Не лише рівень і якість підготовки фахівців мають вагоме значення, а і їх відповідність потребам ринку праці, тобто збалансованість попиту та пропозиції кадрів.

Двома суперечливими тенденціями визначається сучасний ринок праці (і національний, і глобальний), узгодження яких дасть змогу збалансувати і кількісні, і, найголовніше, якісні показники попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці.

Перша тенденція – невідповідність рівня зростання ВВП обсягу збільшення кількості робочих місць. Це призводить до того, що значна кількість країн не може вирішити накопичені проблеми у сфері зайнятості, такі як високий рівень безробіття, неповна зайнятість, недовикористання професійних навичок, хронічна гендерна й вікова нерівність тощо.

Друга тенденція – зростання потреби в залученні нових людей до ринку праці (у т.ч. в контексті збереження зайнятості, забезпечення ефективного переходу від безробіття до роботи), що спрямована на зменшення кількості осіб і сімей, які перебувають на «утриманні» держави або муніципалітетів.

Усвідомлення того, що інвестиції в людський капітал є найбільш ефективними стає рисою соціально-економічної стратегії розвитку. Прискорення темпів модернізації виробництва пришвидшує застарівання отриманих кваліфікацій, навичок і знань, вимагаючи їх постійного оновлення задля забезпечення якомога довшого перебування особи в лавах робочої сили (це означає, зокрема, переорієнтацію на старших і малокваліфікованих працівників). Демографічні прогнози також дають підстави перейматися належним управлінням наявним людським капіталом, адже якщо не вкладати ресурси в його розвиток, він вичерпається швидше, за природні багатства [4].

Традиційно високим залишається в Україні рівень освіти громадян, достойною є підготовкою кадрів, незважаючи на те, що середній вік працівників сфери матеріального виробництва в Україні становить 55 років, з них частка робітників високої кваліфікації не перевищує 10 % (у США – 43 %, в Німеччині – 56 %) [5].

Отже, відбувається експлуатація трудового потенціалу України, створеного здебільшого ще за радянських часів, а підготовка кадрів зазнала значної трансформації (йдеться про негативний вплив скорочення інвестиційних коштів, що виділяються на професійну підготовку (перепідготовку) або на стимулювання нового працевлаштування).

Перепідготовку (підвищення кваліфікації) працівники в Україні проходять в середньому раз на 13-15 років (у розвинених країнах – раз на 3-5 років) [6], і за умови збереження зазначених тенденцій у 2020 р. потреба національного ринку праці у кваліфікованих кадрах задовольнятиметься лише на 32-35% [6].

Водночас неузгодженість ринку освітніх послуг і ринку праці призводить до того, що підготовлені фахівці залишаються недо(не)затребуваними. Виникає феномен «надлишкової освіти», коли працівники з високою формальною підготовкою виконують малокваліфіковані роботи, що свідчить або про низьку якість освіти, або про нерациональне використання праці. Це призводить до того, що незатребувані на вітчизняному ринку праці фахівці заповнюють вакансії, пропонувані іноземними державами. Як наслідок, Україна стає постачальником людських ресурсів.

У проблемі освітньо-кваліфікаційного дисбалансу є чотири зацікавлені сторони, між якими майже не відбувається системної взаємодії: органи державного управління, система вищої та професійної освіти, роботодавці і працівники (потенційні працівники). Зусиллями лише однієї зі сторін розв'язати проблему створення продуктивних робочих місць і насичення їх працівниками відповідної кваліфікації неможливо.

Отже, відсутність цілісної стратегії розвитку національної економіки, побудованої на принципах гідної праці й технологічного переобладнання, унеможливує адекватну відповідь на виклики ринку праці й подолання освітньо-кваліфікаційного дисбалансу, для якого необхідними є такі умови:

- ефективне державне управління ринком праці як невід'ємний складник соціально-економічної політики;
- міцний зв'язок між системою освіти (зокрема, професійно-технічної) та ринком праці (у т. ч. проактивна участь роботодавців у формуванні статистичної бази для прогнозів розвитку людського потенціалу, визначенні напрямів підготовки фахівців навчальними закладами та підвищенні кваліфікації працівників);
- наявність системних прогнозів щодо потреби в робочій силі, заснованих на пріоритетах розвитку економіки, аналізі демографічних і міграційних процесів;
- запровадження системи освіти протягом життя, що дає змогу зменшити розрив між вимогами високотехнологічної економіки та спеціальними компетентностями працівників середнього і старшого віку;
- розвиток науки, технології та високопродуктивних наукоємних галузей економіки, відповідно до потреб яких здійснюється підготовка вищими навчальними закладами;
- активна профорієнтаційна діяльність місцевих органів влади, закладів освіти і роботодавців;
- особиста відповідальність працівників за власне професійне зростання.

Основним чинником, який зумовлює диспропорції на ринку праці, є циклічність розвитку ринкової економіки та, відповідно, коливання сукупних попиту і пропозиції робочої сили. Масова міжпрофесійна мобільність розглядається як неминучий наслідок структурних зрушень у сучасній економіці, який має, скоріше, позитивний характер, даючи змогу більш ефективно балансувати кількісні показники попиту та пропозиції робочих місць (штучне гальмування цих процесів загрожує зростанням безробіття).

Проте не лише надмірна «зарегульованість» сфери зайнятості, а й відмова від належного управління нею призводить до значних структурних перекосів на ринку праці, подолання яких можливе лише завдяки втручанню з боку держави, яка є головним учасником відносин щодо:

- створення стратегічних прогнозів стосовно кадрових (освітньо-кваліфікаційних) потреб ринку праці відповідно до цілей економічної політики на підставі соціально-демографічного аналізу й даних щодо регіонального розвитку;

- визначення пріоритетних напрямів підготовки фахівців згідно з потребами національної та регіональних економік;
- постійної модернізації освітнього простору (зокрема, технічного оснащення закладів освіти), оновлення інформаційно-методичних матеріалів, забезпечення умов для підвищення кваліфікації викладацького складу тощо.

Саме уповноважені органи влади мають необхідні й достатні організаційні ресурси та повноваження щодо налагодження кооперації між усіма соціальними партнерами для розроблення й реалізації політики зайнятості, заснованої на врахуванні не лише кількісних, а і якісних потреб ринку праці, у т.ч. вимог до професійного складу працівників та рівня їх підготовленості. Проте, незважаючи на схвалення Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів, держава не має комплексного підходу до прогнозування потреб виробничої та невиробничої сфер у кваліфікованих спеціалістах і робітниках з урахуванням структури національної економіки.

Відсутність достовірної статистики щодо реального співвідношення попиту і пропозиції кадрів на ринку праці України є однією з найбільш серйозних проблем. Відчувається й гостра нестача даних стосовно кваліфікаційного складу працівників та його відповідності отриманій ними освіті. Згідно з даними моніторингового дослідження Інституту соціології НАН України «Українське суспільство» лише 54,7 % опитаних працюють за спеціальністю (32 % – ні, а решта вагаються з відповіддю), а 30 % респондентів вважають, що поточна робота відповідає їх освітньо-професійному рівню [3].

З-поміж недоліків державного управління сферою зайнятості, які усталилися за останні двадцять років, варті особливої уваги такі:

- недотримання вимог чинного законодавства та несистемний підхід до нормативного забезпечення діяльності ринку праці;
- відсутність міжвідомчої взаємодії з питань забезпечення зайнятості населення, орієнтація на подолання безробіття, а не на запровадження механізмів забезпечення гідної та продуктивної зайнятості;
- нестача достовірних відомостей щодо стану і перспектив розвитку ринку праці, їх відірваність від даних стосовно інших аспектів соціально-економічного розвитку.

Сукупність наведених проблем унеможлиблює ефективне регулювання діяльності ринку праці, а отже, блокує розвиток людського потенціалу й економічне зростання.

Вдосконалення ситуації на ринку праці передбачає не стільки «ручне управління» політикою зайнятості населення у відриві від інших аспектів соціально-економічного розвитку, скільки створення єдиної стратегії дій низки партнерів, з-поміж яких такі:

- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку) – центральний орган виконавчої влади, що відповідає за економічне прогнозування, формування політики державного замовлення, вироблення методології збору та опрацювання статистичної інформації;
- Міністерство освіти і науки (МОН) – центральний орган виконавчої влади, відповідальний за здійснення політики у сфері підготовки кадрів для економіки України;
- Міністерство соціальної політики (Мінсоцполітики) – головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах зайнятості, трудових відносин та підвідомча Міністерству Державна служба зайнятості;
- державні замовники в особі галузевих міністерств і відомств, зокрема Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житловокомунального господарства України (Мінрегіонбуд), Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ), Міністерство внутрішніх справ (МВС), Міністерство аграрної політики та продовольства (Мінагрополітики) тощо;
- представницькі органи роботодавців, які представляють інтереси замовників недержавного сектору.

З огляду на необхідність міжвідомчої взаємодії у сфері регулювання ринку праці Указом Президента від 3 серпня 1999 р. No 958/99 були затверджені Основні напрями розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2010 року. Вони стали підґрунтям довгострокової програми розвитку трудового потенціалу, спрямованої на модернізацію сфери зайнятості відповідно до потреб структурної перебудови господарського комплексу країни та розбудови соціально орієнтованої економіки. Передбачалося, що Указ No 958/99 стане основою для розроблення науково обґрунтованого бачення розвитку трудового потенціалу, яке, своєю чергою, стане основою практичних дій, спрямованих на кардинальне поліпшення ситуації у цій сфері: забезпечення належних умов для повноцінного відтворення трудового потенціалу та професійно-інтелектуального розвитку; створення можливостей для його продуктивного використання завдяки відповідному економічному підґрунтю; збалансований регіональний розвиток; запровадження системи стимулів до праці; забезпечення належних умов праці й життя, а також реалізація соціальних гарантій зайнятого і незайнятого населення в умовах формування ринкових відносин.

На даний час особливо гострою є проблема невідповідності наявного трудового потенціалу сучасним вимогам економічного і соціального розвитку країни, що зумовлює необхідність вжиття

державою системних заходів для підтримання, відновлення і розвитку трудового потенціалу в умовах фінансової кризи та на етапі стабілізації економіки.

Оптимальний варіант ефективного розв'язання проблеми полягає у концентрації зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших сторін соціального діалогу із залученням коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел на здійсненні заходів, пов'язаних з визначенням стратегічних пріоритетів розвитку трудового потенціалу, створенням організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного повноцінного формування трудового потенціалу, поліпшенням якості трудового потенціалу та підвищенням ефективності його використання.

Збереження і розвиток трудового потенціалу передбачається забезпечити шляхом: поліпшення демографічних характеристик трудового потенціалу, зниження рівня смертності та збільшення тривалості життя населення, зменшення впливу трудової міграції працездатного населення за кордон на розвиток трудового потенціалу.

Особливу увагу необхідно звернути на удосконалення системи оплати та нормування праці та стабілізацію зайнятості населення в умовах фінансової кризи; впровадження міжнародних стандартів щодо умов та охорони праці на виробництві; проведення моніторингу розвитку трудового потенціалу на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу; удосконалення трудового законодавства; підвищення ролі соціального діалогу у формуванні державної політики та забезпечення реалізації принципів рівноправності його учасників.

Важливим аспектом розвитку трудового потенціалу є підвищення економічної активності населення, посилення мотивації населення до укладення трудових договорів, сприяння продуктивній зайнятості населення з орієнтацією на інноваційну модель розвитку виробництва, підтримки підприємницької ініціативи громадян і розвитку малого та середнього підприємництва, самостійної зайнятості населення.

Вивчаючи і усвідомлюючи проблеми соціальної сфери України на шляху до майбутнього можна зробити висновок, що динамічний розвиток країни повинен орієнтуватися на соціалізацію економічної системи з найповнішим урахуванням потреб, інтересів населення, його стимулів до продуктивної трудової діяльності з метою реалізації власного трудового потенціалу, всебічного розвитку, одержання гідної винагороди за результати праці.

Пріоритетність вирішення соціальних завдань логічно випливає з об'єктивної необхідності створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України, їх оптимальної інтеграції до світового економічного простору, який висуває нові вимоги до процесу відтворення населення, формування соціально-трудових відносин, розвитку всіх сфер життєзабезпечення населення та його основної складової - робочої сили.

Висновки. Таким чином, подолання освітньо-кваліфікаційного дисбалансу є не стільки питанням підвищення ефективності функціонування ринку праці як такого, скільки наочним відображенням широкого кола проблем, що накопичилися у сфері управління розвитком людського капіталу. Їх вирішення можливе лише за умов системного визначення стратегічних цілей і завдань розвитку держави з урахуванням принципів гідної праці, пріоритетів промислово-економічної, соціальної, демографічної, освітньої та наукової політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлака В. Пріоритети інноваційного розвитку в українській економіці / В. Бурлака // Журнал ТПП України. – 2010. – № 12 (199)
2. Бутнік-Сіверський О. Б. Проблеми стимулювання науково-дослідної та інноваційної діяльності / О. Б. Бутнік-Сіверський // Наука Наука та наукознавство. – 2011. – № 1. – С. 19–25.
3. Бурлака В. Пріоритети інноваційного розвитку в українській економіці / В. Бурлака // Журнал ТПП України «Діловий Вісник». – 2010. – № 12 (199)
4. Ворначев А. Роль професійних стандартів у створенні конструктивних механізмів взаємодії сфери праці й сфери освіти у Великобританії / А. Ворначев // Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи: зб. наук. пр. / редкол. : В. О. Радкевич та ін. – К. : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2012. – Вип. 2. – 220 с.
5. Коваль Н. О. Сучасний стан професійної підготовки трудових ресурсів / Н. О. Коваль // Вісник СумДУ. – 2009. – № 1. – С. 161–168.
6. Теоретичні та прикладні засади інвестиційно-інноваційного розвитку економіки та ринку праці в Україні : монографія / наук. ред. В. Г. Федоренко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2007. – 317 с.

ОСОБЕННОСТИ КОМПЕТЕНТНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ 1С

Бакунова О. М., Калитеня И. Л., Образцова О. Н., Хмелевская А. Л., Биркос В. А.
Коляго В. В., Бурак Д. И., Акулич А. Д., Пазушко В. В.

Институт Информационных Технологий Белорусский государственный Университет
Информатики и Радиоэлектроники

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5928

ARTICLE INFO

Received: 14 May 2018
Accepted: 24 June 2018
Published: 01 July 2018

ABSTRACT

Qualitative training of specialists is a priority direction of educational institutions. Information is one of the subjects of work of the company's specialists, without having a clear structured information base, which specialists can not take the right management decision, which jeopardizes the company's activities.

KEYWORDS

innovative economy, training
of specialists, innovative
educational program

Citation: Бакунова О. М. Калитеня И. Л. Образцова О. Н. Хмелевская А. Л. Биркос В. А. Коляго В. В. Бурак Д. И. Акулич А. Д. Пазушко В. В. (2018) Osobennosty Kompetentnoy Podgotovky Spetsyalystov 1С. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5928

Copyright: © 2018 Бакунова О. М. Калитеня И. Л. Образцова О. Н. Хмелевская А. Л. Биркос В. А. Коляго В. В. Бурак Д. И. Акулич А. Д. Пазушко В. В. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Введение. Инновационная экономика характеризуется активным использованием информационных технологий в сфере бизнеса, где компаниям необходимо реализовывать эффективный учет, оптимизировать затраты, стандартизировать управление вычислительной техникой по всем услугам и проектам. Современные экономические тенденции развития бизнеса привели к возможности отображения состояния объектов обслуживания по всем услугам и проектам, их работоспособности, стоимости и влияния простоев на ход проектов. В связи с этим конкуренция стала более жесткой и предприятиям необходимо уделять достаточно внимания, средств и сил на изучение и внедрение оптимальных продуктов, позволяющих управлять конкурентоспособностью предприятия. Активное внедрение и использование прогрессивных информационных технологий способствует ускорению и закреплению успехов компании, повышению конкурентной среды. Основным направлением в совершенствовании управления является многогранная компетентность сотрудников, которая позволяет успешно функционировать компании. Качественная подготовка специалистов является приоритетным направлением учебных заведений. Информация является одним из предметов труда специалистов компании, не владея четкой структурированной информационной базой, которой, специалисты не могут принять правильное управленческое решение, что ставит под угрозу деятельность предприятия.

Результаты и обсуждение. Важнейшая задача управления — использование перечисленных элементов таким образом, чтобы обеспечить эффективное функционирование всей производственной системы, выживание и развитие в условиях жесткой конкурентной борьбы.

Важной тенденций в образовании на сегодняшний день является развитие структуры деятельностного компонента его содержания, что соответствует современным образовательным стандартам.

Реализация инновационной образовательной программы дает возможность студентам получить качественное образование, предоставляет возможность стать конкурентоспособными специалистами в нашей стране и за рубежом.

Одним из недостатков получаемого образования является слабая ориентация преподавателя в наиболее актуальных вопросах предметной области. [1] В частности, ситуация неудачного конфигурирования системы, наложенная на невнимательность бухгалтера, интерпретируется как слабости и недостатки самой системы.

Например, в [1] изложена следующая ситуация: «Например, 1С- бухгалтерия, направлены на решение чисто бухгалтерских задач и не в полной мере приспособлены к решению проблемы всестороннего учёта компьютерного оборудования в различных аспектах этого учёта. Например, учёт с помощью бухгалтерской программы позволяет отследить внутренние перемещения оборудования и обнаружить недочеты, но не всегда даёт возможности составить отчёт, сколько компьютеров конкретного производителя имеется на предприятии, сделать выборку по компьютерам с заданной производительностью процессора, дать сведения об отказах и восстановлениях единиц оборудования в разрезе подразделений и т. д. Здесь следует отметить, что заполняя базу данных 1С-бухгалтерии в части поступившего оборудования, бухгалтер предприятия-получателя чаще всего переписывает технические характеристики единицы оборудования не из его паспорта, а из приходной товаро-транспортной накладной. А указанные сведения в накладную записывает бухгалтер предприятия-отправителя, которому также не хватает времени открыть паспорт или другую техническую документацию (да и не интересны технические характеристики бухгалтеру). Поэтому достоверность сведений о технических характеристиках оборудования в бухгалтерских программах чаще всего невысока. Кроме того, объём учитываемого оборудования в бухгалтерской программе ограничен быстродействием и производительностью самой программы, которой хватает только на бухгалтерские расчёты.»

Очевидно, что недостатки в изложенном выше примере не являются недостатками системы, а являются сочетанием человеческого фактора и некорректной конфигурации системы. На рисунке, приведенном ниже представлен пример заполнения справочника и инвентарной карточки ОС в котором успешно реализованы все функции, которые в примере заявлены как отсутствующие:

Номер документа	Дата составления
00-000053	12.02.20

Номер	Дата
амортизационной группы	Группа (классификация) (классификация)
паспорта (регистрационный)	классификация (классификация)
заводской	классификация (классификация)
инвентарный	классификация (классификация)
принятая в бухгалтерскому учёту	классификация (классификация)
оставшаяся в бухгалтерском учёту	классификация (классификация)
Счет, субсчет аналитического учёта	классификация (классификация)

Выводы. Примеры таких несоответствий приводят к подготовке некомпетентных специалистов, не способных выполнять определенные виды работ и обеспечивать эффективное функционирование всей производственной системы, затрудняя выживание и развитие компании на динамично развивающемся рынке.

ЛИТЕРАТУРА

1. Зайкина, И. С. Программное средство для учёта компьютерного оборудования на предприятии / И. С. Зайкина, Н. И. Бахур, Ю. В. Богураев // Информационные системы и технологии: 50-я научная конференция аспирантов, магистрантов и студентов (Минск, 29 марта 2014 г.). – Минск: БГУИР, 2014. – С. 38 – 39.
2. О.Н. Образцова, О.М. Бакунова, Д.М. Кугач, А.В. Хомяков Практико-ориентированное обучение в сфере информационных технологий в БГУИР и сотрудничество вуза с ведущими компаниями IT // Проблемы современного образования: материалы VIII международной научной конференции, 10-11 сентября 2017. – Прага: Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2017 - С.38-41

3. Бакунов А.М., Бакунова О.М., Калитеня И.Л., Образцова О.Н. Профорентация как предпосылка выбора профиля обучения // Непрерывная система образования «школа-университет». Инновации и перспективы : сборник статей Международной научно-практической конференции (23-24 февраля 2017 г.) - Минск : БНТУ, 2017. - С. 35-37.
4. Бакунов А.М., Бакунова О.М., Калитеня И.Л., Образцова О.Н. Применение ИКТ в образовательном процессе специальности «Программное обеспечение информационных технологий» специализации «Программное обеспечение обработки экономической и деловой информации» / Подготовка специалиста-профессионала в различных видах деятельности : [электронный ресурс] : материалы Республиканской научно-практической конференции с международным участием, Гомель, 23-24 ноября 2017 г. - Гомель : Гомельский областной институт развития образования, 2017. - С. 43 - 46.
5. О. М. Бакунова, О. Н. Образцова , Силинский, Р. А. Дистанционные технологии как способ оптимизации трудовых процессов инженеров испытательной лаборатории // Дистанционное обучение – образовательная среда XXI века : материалы X международной научно-методической конференции (Минск, 7 - 8 декабря 2017 года). – Минск : БГУИР, 2017. – С. 286.
6. Бакунова О. М., Калитеня И. Л., Бакунов А. М., Малиновская Т.И. Применение ИКТ для оказания образовательных услуг лицам с особыми потребностями на примере изучения системы ИС дистанционно // Непрерывное профессиональное образование лиц с особыми потребностями: сборник статей международной науч.- практической конференции (Минск, 14 - 15 декабря 2017 года). – Минск: БГУИР, 2017. – С. 41 – 43.
7. Бакунова О. М., Калитеня И. Л., Бакунов А. М., Антонов Е. Д., Мелешкевич Д.В. Информационные компьютерные сети и системы в сфере образования // Непрерывное профессиональное образование лиц с особыми потребностями: сборник статей международной науч.- практической конференции (Минск, 14 - 15 декабря 2017 года). – Минск: БГУИР, 2017. – С. 39 – 41.
8. Бакунова О. М., Калитеня И. Л., Бакунов А. М., Нарижный, Е. Ю., Образцова О.Н. Внедрение мобильного по в качестве методического пособия для обучения лиц с особыми потребностями // Непрерывное профессиональное образование лиц с особыми потребностями: сборник статей международной науч.- практической конференции (Минск, 14 - 15 декабря 2017 года). – Минск: БГУИР, 2017. – С. 38 – 39.
9. Бакунова О. М., Калитеня И. Л., Бакунов А. М., Палуйко А. Ф., Антонов Е. Д., Гречко И. С. Использование нейронных сетей в образовании. INTERNATIONAL ACADEMY JOURNAL Web of Scholar 1(19), Vol.1, - Warsaw, Poland, 2018 С. 8 – 11
10. Бакунова О.М., Хмелевская А.Л., Беликов А. С., Мирончик А. Н., Агапкин Л.М., Чучвал А.Ю. Использование современных подходов и нейронных сетей для качественного образования в ВУЗах // I Международный симпозиум «Гуманитарные и общественные науки в Европе: достижения и перспективы»– Вена, Австрия 2018 г.

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТА В МИРОВОМ ГОСТИНИЧНОМ БИЗНЕСЕ

Бибосынова Ж. А.

Магистр Экономических наук, Казахстан, Алматы

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5929

ARTICLE INFO

Received: 10 May 2018

Accepted: 27 June 2018

Published: 01 July 2018

KEYWORDS

project, project management, restaurant, restaurant business, project management, foreign restaurants

ABSTRACT

In this article practical aspects of using project management in popular restaurants of different countries are considered. Within the framework of this study, the experience of using the Hard Rock Cafe project management tools is highlighted. It is noted that the management of the project in Hard Rock Cafe includes three phases: planning, setting goals, defining the project and organizing the team; drawing up of a calendar schedule of works; control. Considered the project of opening a new restaurant from Pizza Duono (Italy). It stands out that in this restaurant project managers are in sight, they are responsible for: all necessary activities have been completed in the right sequence and on time; the project did not go beyond the budget; the project would meet the quality standards, etc. The study also examined an example of project caching to change the project completion time from the restaurant Pizza Duono (Italy, Rome). According to the methodology of this restaurant, on each of the critical paths the restaurant must identify one type of activity that can be subjected to crashing.

Citation: Бибосынова Ж. А. (2018) Osnovnye Tendencii Ispol'zovaniya Instrumentov Proektnogo Menedzhmenta v Mirovom Gostinichnom Biznese. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5929

Copyright: © 2018 Бибосынова Ж. А. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Введение. Каждый год рынок ресторанных услуг Казахстана увеличивается на 15%. На сегодняшний день в нашей стране порядка 25000 компаний, работающих в системе общественного питания. При этом статистика свидетельствует, что каждый 3-й ресторан неминуемо закрывается в течение первых трех лет работы. Динамичное развитие ресторанного бизнеса дает основания предполагать, что эта сфера еще долгое время будет и одной из самых прибыльных. Даже в самые суровые времена еда остается естественной потребностью людей, удовлетворяя которую можно неплохо заработать, заслужить доброе имя или добиться и того и другого.

Кризисы и экономические встряски порой приносят ресторану больше выгоды, чем стабильность. Вложения в ресторанный бизнес достаточно быстро окупаются. Конечно, многое при этом зависит от грамотности ресторатора и его управленческих способностей.

Управление проектами - это практика инициирования, планирования, выполнения, контроля и закрытия работы команды для достижения конкретные цели, и удовлетворения конкретных критериев успеха в указанное время.

В таких условиях, формируется необходимость использования инструментов проектного менеджмента. Проектный менеджмент содействует увеличению эффективности деятельности ресторана, формированию большей прибыли и нацеленности сотрудников на выполнение проекта.

Цель исследования – изучить основные тенденции использования инструментов проектного менеджмента в мировом гостиничном бизнесе.

Задачи исследования:

- изучить реализацию концепции проектного менеджмента на примере зарубежных ресторанов;

• выделить особенности использования проектного менеджмента в зарубежных ресторанах и возможность их использования в Казахстане.

Методы исследования: системный подход к анализу социально-экономических процессов и явлений.

Актуальность исследования. Ресторанный бизнес - одна из немногих сфер отечественной экономики, в которой практически с самого начала экономических реформ в полной мере проявились рыночные отношения, и сегодня, спустя десятилетие, это наиболее динамично развивающийся и высокодоходный, а, следовательно, перспективный для инвестиций и привлекательный для предпринимателей сегмент казахстанского рынка услуг.

Во многом развитие ресторанного бизнеса в современном Казахстане происходило стохастически, методом проб и ошибок, а научные методы организации и управления отечественными предпринимателями по ряду причин практически не были востребованы. Однако в посткризисный период ситуация коренным образом изменилась: на рынке ресторанных услуг возникла реальная конкуренция, а потребитель стал более искушенным, что поставило перед менеджментом предприятий этой сферы услуг целый ряд новых задач, таких, как необходимость повышения эффективности производства, укрепление конкурентной позиции, а это неизбежно связано с внедрением в повседневную практику ведения бизнеса современных достижений проектного менеджмента и маркетинга.

Результаты исследования. Рассмотрим использование инструментов проектного менеджмента на примере известного Hard Rock Cafe.

Управление проектом (проект-менеджмент) в ресторане Hard Rock Cafe включает в себя три фазы (рис. 1):

1. Планирование. Эта фаза включает в себя постановку целей, определение проекта и организацию команды.

2. Составление календарного графика работ. Эта фаза связана с поиском людей, денег и материалов для конкретных видов деятельности и созданием связей между различными видами деятельности.

3. Контроль. В этой фазе фирма осуществляет мониторинг ресурсов, издержек, качества и бюджета. Здесь же происходит ревизия или изменение планов и переброска ресурсов в соответствии с требованиями, касающимися сроков и стоимости [1, с.32].

Планирование проекта

Время	Определение проекта	Декомпозиция элементов проекта	Идентификация команды/ ресурсов
Издержки			
Качество работы			
Постановка целей			

Составление календарного графика осуществления проекта

Последовательность видов деятельности	Адамс			
	Смит			
	Джонс			
	Назначение людей			
График выполнения отдельных видов работ				
Список ресурсов				

Контроль выполненного проекта

Мониторинг ресурсов, издержек, качества	Адамс			
	Смит			
	Джонс			
Ревизия и изменение планов				
Переброска ресурсов				

Также приведем проект организации открытия нового ресторана от Pizza Duono (Италия, Рим) на рисунке ниже. Членов проектной команды временно назначают на работу над проектом, и они подчиняются проект менеджеру. Этот менеджер возглавляет координацию деятельности проекта с работой других подразделений и подчиняются непосредственно то менеджерам ресторана. Проект-менеджеры находятся в фирме на виду, они отвечают за то, чтобы: все необходимые виды

деятельности были закончены в нужной последовательности и вовремя; проект не выходил за рамки бюджета; проект соответствовал бы стандартам качества; люди, назначенные для выполнения проекта, получали мотивацию, руководство и информацию, необходимые для выполнения ими своей работы [2, с.14].

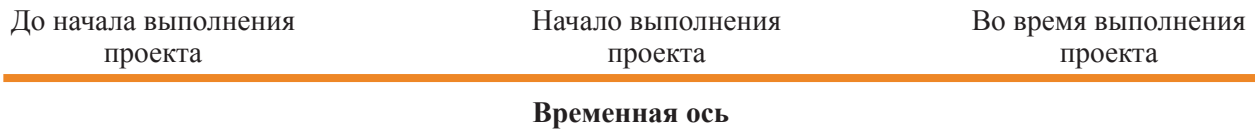

Рис. 1 - Проектное планирование, составление графика работ и контроль в ресторане Hard Rock Cafe

Примечание: составлено автором на основе источника [1, с.69]

Это означает, что прожект-менеджеры должны обладать хорошими навыками коучинга и коммуникации, а также уметь организовывать деятельность на стыке разных дисциплин.

Рис. 2 - проект организации открытия нового ресторана от Pizza Duono (Италия, Рим)

Примечание: составлено автором на основе источника [2, с.20]

Календарное планирование проекта включает в себя определение пошаговой последовательности действий и отведение времени всем видам деятельности, связанным с исполнением проекта.

Рассмотрим также пример крэшинга проекта для изменения срока окончания проекта. Ресторан от Pizza Duono (Италия, Рим) осуществлял постройку летнего кафе при своем ресторане в срок 13 недель. Далее в табл. 1 указаны нормальный и критические сроки, а также нормальная и критическая стоимости.

Табл. 1 – Нормальные и критические показатели для проекта летнего кафе ресторана от Pizza Duono (Италия, Рим)

Работа	Срок, недель		Стоимость, Евро		Критическая стоимость в неделю	Критический путь
	Нормальный	Критический	Нормальная	Критическая		
A	2	1	22000	22750	750	Да
B	3	1	30000	34000	2000	Нет
C	2	1	26000	27000	1000	Да
D	4	3	48000	49000	1000	Нет
E	4	2	56000	58000	1000	Да
F	3	2	30000	30500	500	Нет
G	5	2	80000	84500	1500	Да
H	2	1	16000	19000	3000	Да

Если мы будем исходить из того, что критическая стоимость имеет линейный характер (то есть стоимость остается одинаковой в разные недели), то критическая стоимость работы В в неделю составляет 2000 евро (4000 евро/2) [3, с.55]. Вычисления для работы В показаны на рисунке 3 и ниже.

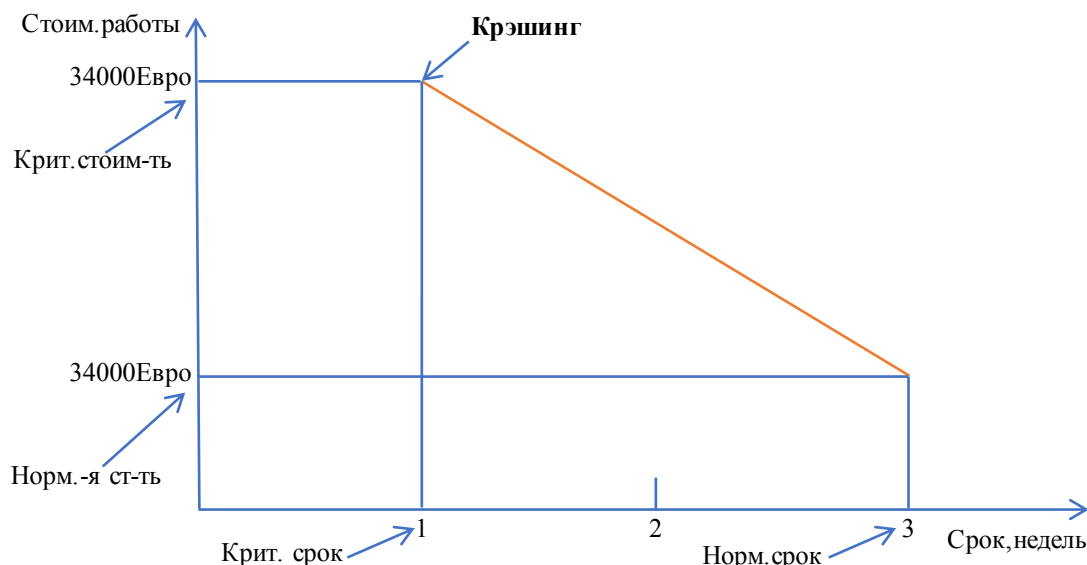

Рис. 3 – Критический и нормальный сроки и стоимости для работы В для проекта летнего кафе ресторана от Pizza Duono (Италия, Рим)

Примечание: составлено автором на основе источника [4, с.79]

$$\begin{aligned} \text{Крит. стоим. - ть/нед.} &= \frac{\text{Крит. стоим. - ть} - \text{Норм. стоим. - ть}}{\text{Норм. время} - \text{Крит. время}} = \frac{34\,000 \text{ евро} - 30\,000 \text{ евро}}{3 - 1} = \\ &= \frac{4000 \text{ евро}}{2 \text{ недели}} = 2000 \text{ евро в неделю} \end{aligned}$$

Критическую стоимость всех остальных видов деятельности вычисляют сходным образом [4, с.45].

Рассмотрим на примере ресторана «Тинатин» (Москва) процессы взаимодействия участников проекта. На первом этапе развития проектного управления традиционная схема проектных работ или организационного взаимодействия внешних участников проекта выглядит следующим образом (рис. 4):

Эта система была повсеместно распространена в 1990-е годы. Рынок строительных, проектных и консультационных услуг был еще не развитым, проектная инфраструктура отсутствовала. Предприятиям торговли и ресторанного бизнеса приходилось самостоятельно устанавливать договорные отношения с многочисленными партнерами и подрядчиками, своими силами получать согласования, разрешения и лицензии. Даже для заключения договора франчайзинга под известными брендами (Пицца Хат, КФС и др.), значительно превосходящими по потенциалу предложения казахстанских франчайзеров, требовалось выехать за границу к их владельцам: компаниям PepsiCo, Tricon Global Restaurants и провести там обучение менеджеров открываемых предприятий. Недостатки традиционной формы взаимодействия заключаются в том, что функции управления проектами были «раздроблены» и заказчик вынужден координировать работу и проектировщиков, и поставщиков и строителей. Поэтому здесь постоянно возникали проблемы в случае сбоев в работе даже одного из подрядчиков (задержек с разработкой проекта, поставкой оборудования и т.д.) [5, с.85].

В ресторане Zur Nahe (Германия, Берлин) выделяют ключевые проблемы, возникающие в ходе осуществления деятельности по управлению проектами. Необходимо осознать, почему часть проектов с привлечением квалифицированных специалистов оканчиваются провалом, а большая превышает все допустимые сроки реализации и объемы выделенных первоначально ресурсов.

Очень часто случается ситуация, когда руководство ресторана Zur Nahe, начиная реализацию проекта, либо не до конца осознают, для чего начинается проект и какие преследует цели, либо у них полностью отсутствует это понимание. Человеческая натура в совокупности с данной ей должностью предполагает, что прекрасно знает назначение деятельности, которую они ведут, однако в 90% случаев руководители не понимают цели проектов. Очень часто на вопрос «Зачем нужна реализация проекта?» менеджеры отвечают не точно, например, «построить новый ресторан», однако никто не говорит, зачем необходим этот ресторан.

Рис. 4 - Традиционная схема взаимодействия участников проекта ресторана «Тинатин» (Москва)
Примечание: составлено автором на основе источника [4 с.87]

Одной из ключевых проблем при реализации проекта ресторана Zur Нахе становится отсутствие понимания, как необходимо оценивать проект и выделенный для него бюджет. Очень часто руководители и менеджеры путают понятия «оценка» и «формирование». Оценка позволяет учесть огромное количество субъективных факторов для получения результата.

Если ресторан Zur Нахе выделит бюджет без предварительной его оценки, то в 90% случаев данный бюджет может оказаться слишком заниженным, и достичь поставленных целей в его рамках будет невозможно. Проблема, связанная с формированием бюджета, стоит очень остро и требует грамотного решения. Следствием неадекватного бюджета может стать появление проблем другого характера. Бюджет малого объема приводит к большим тратам, так как идет постоянное давление на него. Потребность в использовании в ходе реализации современного оборудования, информационных технологий, других инструментов – все это окажется не удовлетворенным. Такой подход повлияет на мотивацию сотрудников ресторана Zur Нахе, их общий психологический настрой, что в итоге выльется в снижение эффективности работы, а в некоторых случаях – в дополнительные траты.

Одна из основ успешной реализации проекта ресторана Zur Нахе заключена в жестком соблюдении установленных сроков. Выполнение работ в оговоренный временной промежуток может стать снижением всевозможных негативных явлений в ходе реализации. Часто на начальном этапе команда считает, что у нее еще очень много времени, и некоторые, краткосрочные задержки никак не повлияют на конечный результат и будут легко наверстаны. Однако сделать это удастся лишь к заключительной стадии с привлечением дополнительных бюджетных средств. Кроме того, проект может выйти за временные границы, что влечет новые расходы, недовольство заказчика, попытка быстро его завершить и, как следствие, плохое качество конечного продукта.

Во время использования трудовых ресурсов возникает множество вопросов, главный из которых – почему некоторые участники процесса совершенно безразличны к тем целям, которые стоят перед проектной командой, в то время как руководители пытаются решить поставленные задачи, не жалея ни сил, ни времени. Сотрудник – ключевой ресурс в любой проектной деятельности в ресторане «Zur Нахе» (Берлин), так как именно сотрудники обрабатывают все остальные виды ресурсов. Но использование к сотрудникам термина «ресурс» дает руководителям представление, что подчиненные должны по первому требованию приступать к любой задаче с необходимой для ее выполнения компетентностью. Очень часто получается ситуация, когда руководитель и исполнитель хотят считать исполнителя лишь ресурсом; это избавляет от необходимости вникать в сложности и проблемы других участников процесса. В тех проектах, в основе которых лежит использование

человеческих ресурсов, и где не учитываются индивидуальные особенности каждого члена коллектива, социальных составляющих, культуры поведения, возникают большие проблемы, ведущие к краху.

Любой проект находится под началом ресторана «Zur Nahe» (Берлин), организационная структура которого оказывает огромное влияние, и на процесс реализации, и на успех всего мероприятия.

В настоящее время распространен функционально-ориентированный подход при реализации проектов в ресторане «Zur Nahe» (Берлин); иногда он называется структурным подходом. Основой такого подхода заключен в разделении функций на отельные, мелкие фрагменты, а также в узкой специализации участников проекта.

Результаты, полученные в ходе внедрения процессного подхода в ресторане «Zur Nahe» (Берлин) следующие:

- Срок реализации проекта сокращается при одновременном улучшении качества получаемой продукции за счет того, что отпала потребность в вертикальной передаче информации от одного подразделения к другому;

- Есть возможность оценить эффективность тех или иных функций с точки зрения эффективности процесса в целом;

- Происходит согласование конечного результата на различных этапах между заказчиком и исполнителем;

- Значительно снижаются издержки на разработку и производство конечного продукта, что положительным образом влияет на итоговую стоимость товара или услуги;

- Внедрение процессного подхода позволяет сформировать систему мотивации персонала, основанную на ее достижениях: чем выше результат, тем больше вознаграждение.

Процессный подход делает систему управления более гибкой, которая ориентирована на постоянную оптимизацию процесса и повышение качества итогового результата, снижение себестоимости и удовлетворение потребностей и желаний заказчика.

Выводы. Таким образом, в рамках данного исследования, будет полезным опыт использования инструментов проектного менеджмента Hard Rock Cafe. Управление проектом в Hard Rock Cafe включает в себя три фазы: планирование, - постановка целей, определение проекта и организацию команды; составление календарного графика работ; контроль.

Был также рассмотрен проект открытия нового ресторана от Pizza Duono (Италия, Рим). Интересным является тот факт, что проект-менеджеры находятся на виду, они отвечают за то, чтобы: все необходимые виды деятельности были закончены в нужной последовательности и вовремя; проект не выходил за рамки бюджета; проект соответствовал бы стандартам качества; люди, назначенные для выполнения проекта, получали мотивацию, руководство и информацию, необходимые для выполнения ими своей работы. То есть, проект-менеджеры должны обладать хорошими навыками коучинга и коммуникации, а также уметь организовывать деятельность на стыке разных дисциплин.

В рамках исследования также был рассмотрен пример крэшинг проекта для изменения срока окончания проекта от ресторана Pizza Duono (Италия, Рим). По методике данного ресторана, на каждом из критических путей ресторан должен идентифицировать один вид деятельности, который можно подвергнуть крэшингу.

Был рассмотрен ресторан Zur Nahe (Германия, Берлин), где выделяют ключевые проблемы, возникающие в ходе осуществления деятельности по управлению проектами. Руководство ресторана Zur Nahe, начиная реализацию проекта, либо не до конца осознают, для чего начинается проект и какие преследует цели, либо у них полностью отсутствует это понимание. Если ресторан Zur Nahe выделит бюджет без предварительной его оценки, то в 90% случаев данный бюджет может оказаться слишком заниженным, и достичь поставленных целей в его рамках будет невозможно. Одна из основ успешной реализации проекта ресторана Zur Nahe заключена в жестком соблюдении установленных сроков. Выполнение работ в оговоренный временной промежуток может стать снижением всевозможных негативных явлений в ходе реализации.

ЛИТЕРАТУРА

1. Коваленко, С.П. Управление проектами: Практическое пособие / С.П. Коваленко. - Мн.: Тетралит, 2013. - 192 с.
2. Павлов, А.Н. Управление проектами на основе стандарта PMI PMBOK. Изложение методологии и опыт применения / А.Н. Павлов. - М.: Бинوم. Лаборатория знаний, 2012. - 208 с.
3. Расмуссон, Д. Гибкое управление IT-проектами: Руководство для настоящих самураев: Как мастера Agile делают выдающееся ПО / Д. Расмуссон. - СПб.: Питер, 2012. - 272 с.
4. Ройс, У. Управление проектами по созданию программного обеспечения / У. Ройс. - М.: Лори, 2014. - 424 с.
5. Романова, М.В. Управление проектами: Учебное пособие / М.В. Романова. - М.: ИД ФОРУМ, НИЦ ИНФРА-М, 2013. - 256 с.

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В ЕНЕРГЕТИЧНУ ГАЛУЗЬ

Буяк Андрій Євгенович

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного управління, Тернопільський національний економічний університет, м.Тернопіль, Україна,

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5930

ARTICLE INFO

Received: 22 May 2018
Accepted: 30 June 2018
Published: 01 July 2018

KEYWORDS

management of investments,
investment market, investment
attractiveness, energy of region,
management.

ABSTRACT

The article is devoted development of conceptual bases of establishment of conformities to law of investment development of energy of region, prognostication of investment processes, related to it, optimum management by them with the purpose of exposure of component factors of influence on this process. A research object is processes of investing of regional economy and its efficiency in the Western region. The article of research is economic conformities to law of investment development of energy of region.

Citation: Буяк А. Є. (2018) Upravlinnya Investytsiyamy v Enerhetychnu Haluz. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5930

Copyright: © 2018 Буяк А. Є. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Постановка проблеми. Світовий досвід свідчить, що країни з перехідною економікою не в змозі розвивати господарство без залучення й ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи підприємницький, державний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій та менеджменту, інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів та послуг. Крім того, інвестиції, як правило, сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дозволяють вирішувати соціальні проблеми трансформаційного періоду.

Несформованість інвестиційного ринку ускладнює реалізацію багатьох народногосподарських завдань, що потребує нових економічних розробок в сфері регіональної економіки. Тому на сучасному етапі розвитку продуктивних сил регіони поставлені перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційної діяльності та вирішення завдань інвестиційного розвитку.

Розвиток регіональної економіки потребує змін у всіх сферах її діяльності, зокрема, енергетики. Енергетика – це важлива складова економіки держави. Розвиток енергетики у вирішальній мірі впливає на покращення виробничої діяльності, позначається на побутових умовах громадян, сприяє становленню енергетичної незалежності нашої країни.

Світові тенденції в сфері енергетики залежать від регіону, але в розвинених країнах до середини століття викопне паливо остаточно втратить свої позиції. В той час, як в європейських країнах попит на викопне паливо знижується, в державах Азії спостерігається протилежна тенденція. Якщо загальносвітове споживання енергії в період з 2000 по 2013 рік зросло на 36 %, то потреби Китаю в цій сфері потроїлись, а Індії - збільшились вдвічі.

Експерти Carbon Tracker та the Grantham Institute at Imperial College London дають такий прогноз енергетичного майбутнього[1]:

- сонячне випромінювання зможе забезпечити 23 % світового попиту на енергію у 2040 році. У 2050 ця цифра зросте до 29 %;
- пік споживання вугілля прийде на 2020 рік. А вже з середини століття потреба у ньому впаде на 45,6 % порівняно з сьогоднішнім. Далі вугілля замінять інші джерела енергії;
- нафта теж досягне піку використання до кінця цього десятиліття, а потім повільно, але невпинно втрачатиме популярність;

• попит на газ буде зростати, та його частка у 2050 році складатиме лише 1 % енергетичного ринку.

Сьогодні для розвитку енергетики регіону важливо поєднати її технологічне переоснащення з інвестиційним розвитком та вдосконаленням організаційного управління її підприємствами. Щоб розгорнути інвестиційне оновлення енергетики в регіоні важливо виявити довготривалі прогностичні тенденції його розвитку.

За підрахунками, зробленими у Енергетичній стратегії України до 2030 р., розвиток та функціонування ПЕК потребує 1045,0 млрд. грн., зокрема: у теплову енергетику - 183,4 млрд. грн.; у гідроенергетику - 19 млрд. грн.; ядерну енергетику - 208,2 млрд. грн., розвиток відновлювальних джерел виробництва електроенергії - 7,1 млрд. грн.; розвиток електричних мереж - 82,9 млрд. грн. тощо [2,3].

Фінансування розвитку ПЕК України передбачається за рахунок:

- оптимізації цінової і тарифної політики (інвестиційну складову тарифу на електроенергію на кінець прогнозованого періоду довести до 25%);
- активізації інвестиційної політики в ПЕК через нормативно-правове визначення частки прибутку на інновацію (до 20-25%);
- законодавчого запровадження прискореної амортизації основних фондів ПЕК, цільового використання амортизаційного фонду;
- використання коштів від реалізації положень Кіотського Протоколу;
- залучення коштів від реструктуризації та погашення боргових зобов'язань минулих років учасників енергоринку відповідно до Закону України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування паливно-енергетичного комплексу»;
- залучення зовнішніх кредитних ресурсів та інвестицій.

Енергетична безпека країни буде гарантуватися за рахунок заходів, вжитих на чотирьох напрямках:

- 1) зменшення рівня енергозалежності держави від зовнішніх поставок палива (природний газ, нафта, уран) до 12,4% у 2030 р.;
- 2) зростання виробництва електричної і теплової енергії на власному паливі до 91,7% у 2030 р.;
- 3) диверсифікація джерел і маршрутів постачання природного газу та нафти через участь України в міжнародних енергетичних проектах, розробці нафтогазових родовищ і розвитку нафтогазової інфраструктури за кордоном;
- 4) створення в Україні стратегічного резерву нафти і природного газу для використання у надзвичайних ситуаціях і ринкового регулювання цін [4].

Застосування модельних підходів до вивчення інвестиційного розвитку енергетики допоможе розробити ефективні заходи щодо поточного управління інвестиціями регіону, сприятиме покращенню її довготривалого стратегічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічним основам інвестиційного розвитку присвячені роботи І.О. Бланка, М.С. Герасимчука, І.І. Лукінова, М.М. Недашківського, А.А. Пересади, В.М. Геєця, Б.В. Губського, Б.С. Кваснюка, В. Беренса, Ю.В. Ніколенко, В.В. Шеремета та ін. Але, незважаючи на значні досягнення в цій галузі науки, досі не виконано комплексного дослідження впливу інвестування на розвиток основних секторів енергетики регіону, не розкрито закономірностей впливу регіональних економічних умов на інвестиційний розвиток енергетики.

По-друге, для дослідження інвестицій в енергетику регіону в умовах стабілізації ринкових відносин важливо побудувати, опираючись на реальні дані, математичні моделі, котрі відображають актуальні процеси інвестування, регіонального й галузевого розвитку енергетики.

Метою статті є побудова концептуальних основ інвестиційного розвитку енергетики регіону і створення відповідного інструментарію для їх моделювання.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо концептуальну модель ЕГР, що відповідає сучасному стану. Вважатимемо, що в регіоні відбувається виробництво та споживання енергії та триває процес інвестування в енергетику зі сторони зовнішніх щодо неї інвесторів – дійсних й потенційних власників енергетичних підприємств. Оскільки у досліджуваному регіоні мало покладів енергетичних викопних ресурсів, необхідно додатково концептуально уточнити структуру енергетичних підприємств які приймають участь у виробництві й постачанні енергії.

Візьмемо до уваги два види діяльності в зовнішньому середовищі – видобуток енергоносіїв і генерування енергії на основі викопних енергоносіїв та генерування енергії на основі «відновлюваних» її джерел. Вважатимемо також, що в досліджуваний регіон ззовні поступають енергоносії від генеруючих енергетичних підприємств, а в межах регіону діють енерготранспортні підприємства, які постачають ці енергоносії до споживачів.

Будемо вважати, що споживання енергії охоплює споживання енергоносіїв в побуті та в промисловості. Побутове споживання енергії включає обігрів житла, освітлення і витрати на особистий транспорт. Ці види споживання суттєво відрізняються попитом, особливостями ціноутворення.

Виробниче споживання енергоносіїв охоплює їх споживання в промисловості, аграрному виробництві та на підприємствах енергетики, а також у видобувній, генеруючій й транспортній галузях енергетики.

Інвестування в ЕГР пов'язане з інвестиційною привабливістю діючих підприємств видобувної, генеруючої і транспортної галузей і залежить від капіталозабезпечення їх власників та інвесторів. Тому показник інвестиційної привабливості (ІП) залежить від дохідності підприємств ЕГР та капіталозабезпечення інвесторів щодо цих підприємств. Інвестування відбувається у ЕГР і поза нею [5]. Схематично таку концептуальну структуру ЕГР зображено на рис. 1.

Рух енергії відбувається у такій послідовності. Видобувні підприємства постачають енергоресурси генеруючим підприємствам. На їх основі, а також на основі «відновлювальних» джерел енергії генеруючі підприємства створюють енергоносії і постачають їх енерготранспортним підприємствам. Енерготранспортні підприємства набувають окремі види енергоресурсів (газ) у видобувних підприємств і енергоносії в генеруючих підприємств та постачають їх споживачам.

Інвестиції у ЕГР охоплюють взаємодію підприємств видобувної, генеруючої й транспортної галузей із зовнішніми інвесторами. Тобто, в моделі необхідно врахувати інвестиції в ЕГР та інвестиції щодо енергетики в зовнішньому середовищі. Знехтування останніми приведе до ігнорування глобальних впливів на енергетичне споживання в регіоні, що суперечить поставленій задачі [5].

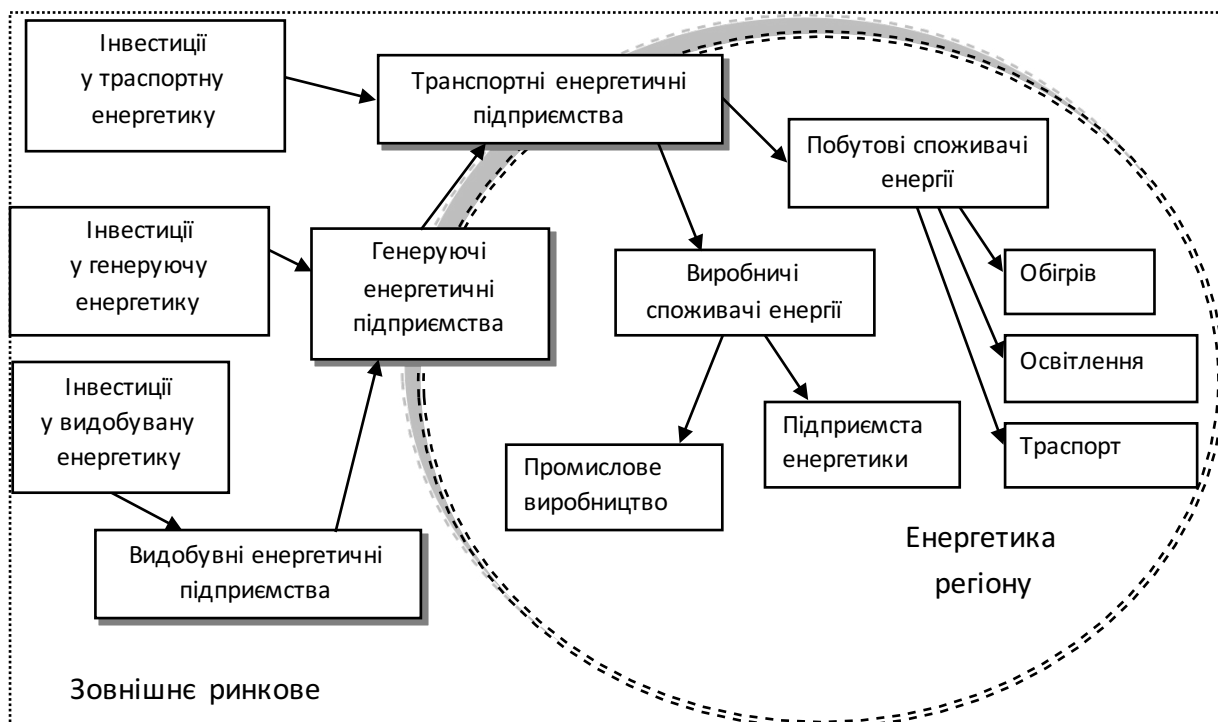

Рис.1. Структура інвестування енергетичної галузі регіону

Отже, вважатимемо, що структуру енергетики регіону становлять енерготранспортні підприємства, місцеві видобувні та генеруючі підприємства, кінцеві споживачі (побутові й промислові). Зовнішній вплив на енергетику регіону чинять енерговидобувні й енергогенеруючі підприємства.

Дальше розглянемо концептуальні закономірності щодо процесів інвестування в підприємства енергетики.

Функціонування описаної вище моделі ЕГР дає основу для формування ціни енергоносіїв, виникнення інвестиційно привабливості щодо підприємств ЕГР зі сторони потенціальних інвесторів та відповідної зміни капіталозабезпечення виробництва в ЕГР.

Для моделювання процесів інвестування в ЕГР необхідно взяти до уваги такі параметри: інвестиційна привабливість підприємства, капіталозабезпечення, кількість технологій, впроваджених в експлуатацію завдяки інвестуванню. Дальше встановимо зміст цих параметрів [6].

Підприємства видобувної, генеруючої й транспортної енергетичних галузей регіону належать до різних ланок паливно-енергетичного комплексу, проте з погляду інвестиційної привабливості вони мають одну і ту ж економічну природу.

Нехай, кількість виробничих технологій (основних фондів), які інвестор вводить в експлуатацію, маючи капіталозабезпечення z , описує функція інвестування $Qv(z)$. Якщо заощадження

(а, отже – і капіталозабезпечення) власника малі (нижчі прожиткового мінімуму), тоді він не експлуатує устаткування і прагне його передати інвесторам. Нехай кількість основних фондів, котрі власник збуває інвесторам описує функція $\tilde{Q}_v(z)$ котра має сенс функції пропозиції виробничих потужностей щодо їх інвестування. Графічно функції інвестування $\tilde{Q}_v(z)$, $Q_v(z)$ в залежності від капіталозабезпечення власника z зображено на рис. 2.

Природно, що бажання збути основні фонди інвестором $\tilde{Q}_v(z)$, є величиною, протилежною за знаком до бажання вкласти в них інвестиції $Q_v(z)$ при $z < z_{min}$, тобто $Q_v(z) = -\tilde{Q}_v(z)$ на відрізку $[0, z_{min}]$. На рис. 2 графік функції інвестування $Q_v(z)$ з ділянкою від'ємних значень показано суцільною лінією, графік протилежної функції пунктирною. Економічний зміст параметра z_{F0} полягає в тому, що він відображає мінімальне капіталозабезпечення, при якому виникає інвестиційна діяльність. Тобто на відрізку $[z_{F0}, z_F]$ проявляються дві протиречиві тенденції – бажання вступити в інвестиційну діяльність на основі акціонерного й приватного володіння підприємством. Очевидно, що капіталозабезпеченість (власників підприємства й потенційних інвесторів) величиною $z_{F0} < z_F$ викликає конкуренту протидію цих двох груп підприємців.

Під час «паперової приватизації» в суспільстві відбувалися процеси, які динамічно залежали від різниці $Q_v(z_2) - Q_v(z_1)$, $z_1 < z_2$, де z_1, z_2 – капіталозабезпечення громадян, відповідно байдужих і охочих до інвестування. Ця різниця двох функцій інвестування в області малих z привела до лавиноподібного процесу приватизації.

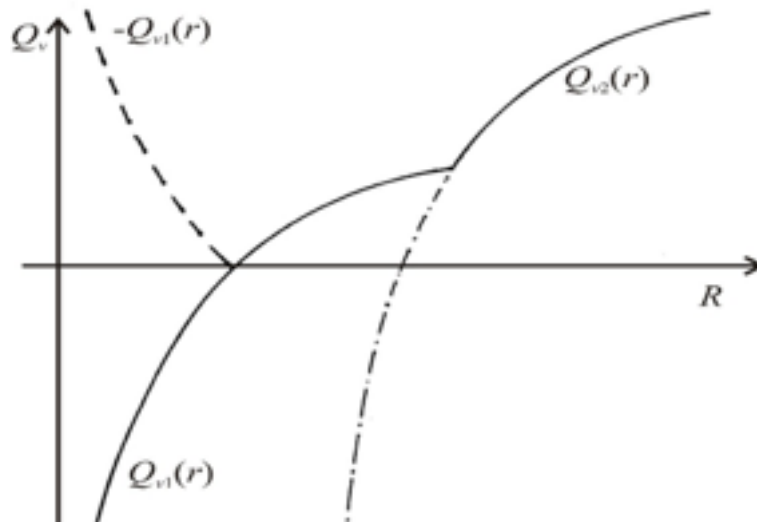

Рис.2. Графіки функції інвестування $Q_v(z)$

Розглянемо особливості поведінки функції $Q_v(z)$ при малих z , тобто при $z \rightarrow 0$. Функція $Q_v(z)$ умотивована бажанням збути наявні у власності основні фонди, кількісне її значення рівне кількості основних фондів, вимірних в деяких одиницях (площі, будинки, верстати тощо). За цих умов основні фонди не працюють, вони лише зберігаються і тому перетворюються на товар з притаманним йому ціноутворенням. Тобто з економічного погляду функція $Q_v(z)$, при $z \rightarrow 0$ є обмеженою. Зокрема, коли капіталозабезпечення z власника основних фондів і відповідна купівельна спроможність щодо них r – малі, описана вище компонента функції збуту основних фондів втрачає зміст.

Отже, в деякому околі, правіше від точки $z = 0$, при $z < z_{min}$, швидкість зміни бажання збути основні фонди при зменшенні купівельної спроможності щодо них r є обернено-пропорційною до величини основних фондів. Тобто

$$\frac{d}{dr} \tilde{Q}_v(r) = -\frac{1}{\tilde{Q}_v(r)}$$

Це співвідношення для функції інвестування набирає виду

$$\frac{d}{dr} Q_v(r) = \frac{1}{Q_v(r)} \quad r \rightarrow 0$$

Розв'язком цього рівняння є логарифмічна функція $Q_v(r) = \ln r$. Отже, функцію інвестування $Q_v(r)$ $r \in [0, r_F]$ наближає логарифмічно крива, тобто функція виду:

$$Q_{v1}(r) = \alpha_1 \log_{\beta_1}(\gamma_1 r) + \delta_1$$

де $\alpha_1, \beta_1, \gamma_1, \delta_1$ – деякі параметри, що відповідають попиту на основні фонди в області їх збуту та придбання в обсягах колективної акціонерної власності – тобто на відрізку $[0, z_F]$.

Розглянемо детальніше властивості функції інвестування в околі точки $z = z_F$ (правіше від неї покупець бажає заволодіти всім підприємством, або більшістю акцій). При зменшенні z в сторону зліва від z_F капіталозабезпеченість z спадає так, що покупець не може претендувати на одноосібне володіння підприємством, більше того – він вимушений позбутися такого володіння, адже низька купівельна спроможність не дозволяє фінансувати виробництво. Тому подовження швидко спадаючої ділянки $Q_v(z)$ вліво веде до виникнення бажання збути основні фонди. Зрозуміло, що швидкість зростання цього бажання при зменшенні капіталозабезпеченості також обернено пропорційна величині основних фондів, тому функцію інвестування при $z > z_F$ також наближає логарифмічна крива

$$Q_{v2}(r) = \alpha_2 \log_{\beta_2}(\gamma_2 r) + \delta_2$$

де $\alpha_2, \beta_2, \gamma_2, \delta_2$ – деякі параметри, що відповідають попиту на основні фонди в області збуту та придбання підприємства в цілому (більшості акцій).

Отже, функцію інвестування $Q_v(z)$ відображає співвідношення

$$Q_v(x) = \begin{cases} Q_{v1}(x); & \text{якщо } x \in [0, z_F] \\ Q_{v2}(x); & \text{якщо } x > z_F, \end{cases}$$

Встановлена вище функція Q_v дозволяє відображає кількість одиниць основних фондів, введених в експлуатацію через інвестування в залежності від капіталозабезпечення інвестора. Ця функція дозволяє зімітувати динаміку інвестування в розмірі одиниць основних фондів. Якщо швидкість зміни розміру основних фондів v , якими володіє власник підприємства й інвестор, пропорційно різниці між капіталозабезпеченням z попереднього власника і купівельною спроможністю Γ інвестора (можливо, наступного власника)

$$\frac{dv}{dt} = Q_v(r) - Q_v(z) \quad (1)$$

і капіталовитрати прямо залежать від $z = \lambda(v)$ основних фондів v підприємства (тобто функція $\lambda(v)$ – зростаюча), тоді рівняння (1) імітують характерний процес коливання навколо двох стійких положень рівноваги, що притаманне динаміці інвестиційної активності. Схематичний розв'язок рівняння (1) з таким хаотичним коливанням навколо положень рівноваги показано на рис. 3.

У точках А, В, С, D (рис. 3), затрати на купівлю основних фондів відповідають капіталовитратам на основне виробництво $\lambda(v)$ (на особливості цієї функції щодо енергетики звернуто увагу в роботі [5]). Оскільки прогрес технологій, оновлення фондів та інші аспекти ефективності використання капіталу, вкладених у виробництво $\lambda(v)$ змінюють положення цих точок стійкості, виникають характерні інвестиційні коливання.

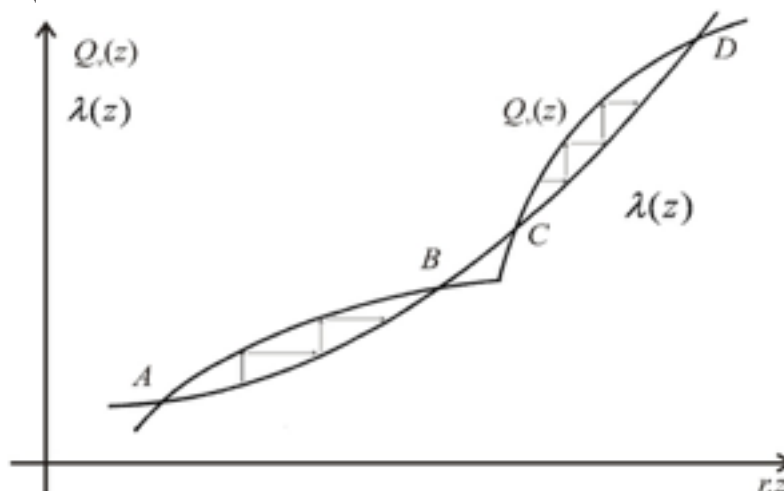

Рис.3. Ілюстрація до виникнення стійких станів при інвестиційних коливаннях

Функції інвестування Q_v підприємств окремої галузі енергетики дозволяють записати рівняння для динаміки параметра інвестиційної привабливості щодо підприємства енергетики.

Вважатимемо, що власники підприємств окремої енергетичної галузі володіють основними фондами енергетичних підприємств в розмірах v і зазнають виробничих витрат $z = \lambda(v)$. За одиницю основних фондів приймемо кількість обладнання, устаткування, необхідного для зайнятості одного працівника протягом одиниці часу. Інвестиційну привабливість такої одиниці основних фондів для окремої галузі енергетики позначимо p_v . В тому випадку, коли швидкість інвестиційної привабливості основних фондів p_v енергетичних підприємств цієї галузі залежить від різниці між кількістю інвестованих фондів $Q_v(r)$ й кількістю фондів, що потребують інвестицій $Q_v(z)$, тоді динаміку інвестиційної привабливості p_v описує рівняння

$$\frac{dp_v}{dt} = f_1(Q_v(r) - Q_v(z)) \quad (2)$$

де f_1 – деяка функція, яка є зростаючою в околі z_F .

В інших випадках інвестиційна привабливість основних фондів p_v енергетичного підприємства окремої галузі енергетики залежить від різниці між величиною доходу підприємства $F(z)$ й розмірами накладних виробничих витрат $\lambda(v)$. Тоді динаміку показника інвестиційної привабливості p_v описує рівняння

$$\frac{dp_v}{dt} = f_2(F(z) - \lambda(v)) \quad (3)$$

де f_2 – деяка функція вартості, яка є зростаючою в околі оптимальних співвідношень між розмірами капіталозабезпечення z і основних фондів v . Формули (2), (3) при відомих виробничих функціях $F(z)$, функціях виробничих витрат $\lambda(v)$ та функціях інвестування в основні фонди описують процеси інвестування в ЕГР з урахуванням динаміки споживання та ціноутворення енергоносіїв.

Зауважимо, що введення величини інвестиційної привабливості p_v через рівняння (1)-(3) є своєрідними її визначенням, котре є концептуально звуженим, адже йдеться про залежність p_v лише від двох параметрів: z (або v) – капіталу того, хто «потребує інвестицій» (інвестиційної ємкості основних фондів); r – капіталозабезпечення інвестора. Оскільки величини z , v , r – є питомими (є приведені до одного робочого місця, одиниці часу й одиниці вартості продукції), тому показник p_v також відображає інвестиційну привабливість одиниці основних фондів відносно одного робочого місця.

Додамо, що показник p_v має сенс ціни одиниці основних фондів, і в деяких публікаціях його називають «інвестиційною вартістю» основних фондів [6]. Втім, щоб не торкатися питань, нових для економічної теорії, надалі для величини p_v вживатимемо загальний термін «показник інвестиційної привабливості».

Висновки. Встановлена модель ЕГР відображає постачання енергоносіїв в регіон ззовні, транспортування й споживання цих енергоносіїв споживачами в межах регіону. Споживання енергоносіїв складені побутовими й виробничими потребами. У виробничих функціях, які імітують зовнішній енергетичний вплив на досліджуваний регіон, враховано нестационарну залежність їх продуктивності від часу, що пов'язано з вичерпуванням викопних енергоресурсів та триваючим вдосконаленням енергетичного обладнання.

У моделі враховано особливості купівлі та продажу підприємств енергетичної галузі на рівні акціонування капіталу енергетичних підприємств та на рівні приватного володіння ними. Ця модель слугує основою для встановлення комплексу моделей, що імітують економічні процеси в енергетичній галузі регіону.

З висновків моделі випливає, що для покращення інвестиційної привабливості вітчизняного паливно-енергетичного комплексу та проведення якісних реформ в енергетиці, необхідна реалізація ряд інвестиційних проектів, у тому числі за рахунок кредитних коштів, спрямованих на забезпечення надійного та ефективного транспортування електроенергії для постачання вітчизняним споживачам, а також здійснення її експорту, імпорту та транзиту з дотриманням сучасних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища та енергоощадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перспективные энергетические технологии. Сценарии и стратегии до 2050 г. – МЭА, 2008.
2. Енергетична стратегія України до 2030 року.
3. Інвестиційна діяльність в Україні. – Електрон. дан. – Режим доступу: <http://aeaep.com.ua/>
4. Паливно-енергетичний комплекс України в контексті глобальних енергетичних перетворень / А.К. Шидловський, Б.С. Стогній, М.М. Кулик та ін. – К.: Українські енциклопедичні знання, 2014. – 468 с.
5. Лапко О.О. Механізм фінансування інноваційної діяльності в енергетиці / О.О. Лапко // Енергетика та ринок. – 2014. – № 1. – С.30–33.
6. Буюк А.С. Ресурсно-виробнича модель регулювання інвестицій в енергетику / А.С. Буюк // Економіст. -2008.- №8.-С.66-72.

ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ-ПРИПУЩЕНЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

¹Гончаренко Олена Олексіївна к. е. н., доцент,

²Лук'янець Олена Вікторівна к. е. н., доцент

Україна, Черкаси, ДВНЗ «Університет банківської справи»,
Черкаський навчально-науковий інститут

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5931

ARTICLE INFO

Received: 07 May 2018

Accepted: 25 June 2018

Published: 01 July 2018

KEYWORDS

accounting principles, principles-
assumptions, principles-
requirements, non-bank financial
and credit institutions.

ABSTRACT

The article reveals scientific approaches to the accounting principles system structure, which defines the leading role of the assumptions. The composition of the principles-assumptions of the accounting activities of non-bank financial and credit institutions (autonomy and going concern) is outlined and, the assessment of the principles viability according to the criteria of relevance, objectivity and feasibility is given. It is determined that these principles fully meet the criteria of objectivity and feasibility, and under the criterion of relevance, the principle of going concern is somewhat dubious, and the principle of autonomy is meaningless for non-bank financial institutions and needs to be replaced by the principle of a relevant reporting entity. This situation confirms the overall compliance of these principles with the criteria for viability, but requires the consideration of the conventions and information risks associated with the special aspects of the activities of non-bank financial and credit institutions.

Citation: Goncharenko O., Lukianets O. (2018) Zhytlyezdatnist Pryntsyypiv-Prypshchen Bukhhalterskoho Obliku Diyalnosti Nebankivskykh Finansovo-Kredytnykh Ustanov. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5931

Copyright: © 2018 **Goncharenko O., Lukianets O.** This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Бухгалтерський облік, як система, базується на певних фундаментальних положеннях, які, історично розвиваючись і трансформуючись, створили єдиний комплекс принципів бухгалтерського обліку, склад і трактування яких визначається під впливом різних обставин, проте їх існування завжди повинно бути підпорядковане виконанню завдань і досягненню мети бухгалтерського обліку, а існуюча сукупність принципів повинна формувати взаємопов'язану і внутрішньо несуперечливу систему, яка характеризується тим, що окремі принципи здійснюють один на одного певний вплив і не можуть розглядатись ізольовано. Ця взаємозалежність та доповнюваність окремих принципів бухгалтерського обліку визначені як «принцип «Ейфелевої вежі», який ілюструє як окремі «опори» (принципи) підтримують «будівлю» річної звітності, і завершеність і несуча здатність системи («Ейфелевої вежі») досягається тільки тоді, коли окремі принципи здатні підтримувати усю систему і не відкидається жодна суттєва «опора» [1, с. 51].

Розглядаючи бухгалтерський облік як систему і підтримуючи погляди Йорга Бетге (Jörg Baetge) щодо її конструктивності (принцип «Ейфелевої вежі»), вважаємо, що стійкість системи повинна забезпечуватись не тільки «опорами», але й «фундаментом». Враховуючи «штучність» створення науки бухгалтерського обліку, таким «фундаментом» виступають узгоджені припущення, які приймаються науковцями як вихідні положення методології бухгалтерського обліку, тобто принципи-припущення. А принципи, що передбачають обмежувальні механізми реалізації принципів-припущень задля

виконання завдань та досягнення мети бухгалтерського обліку і є «опорами Ейфелевої вежі», тобто принципами-вимогами.

Фундаментальність принципів-припушень не є ознакою їх перманентності. Загальне визнання принципів бухгалтерського обліку, на думку Р.Н. Ентоні (Robert N. Anthony) та Дж. С. Ріса (James S. Reese), залежить від того, наскільки точно вони відповідають трьом критеріям: доречності (інформація має сенс і принесе користь тим, кому необхідно щось знати про певну організацію), об'єктивності (надійність, перевірюваність, відповідність дійсності) і здійсненності (може бути виконаний без надмірних труднощів чи витрат) [2, с. 19]. Сукупність критеріїв визнання принципів може бути характеристикою життєздатності останніх для бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансово-кредитних установ¹.

Метою статті є окреслення складу принципів-припушень бухгалтерського обліку небанківських фінансово-кредитних установ та оцінка їх життєздатності за критеріями доречності, об'єктивності та здійсненності.

Результати досліджень. У науковій літературі автори виділяють значну кількість принципів бухгалтерського обліку, найпоширенішими серед яких є: автономність (майнова відокремленість, релевантної звітної одиниці), безперервність, нарахування та відповідності доходів і витрат, обачність (обережність, консерватизм), послідовність (постійність), єдиний грошовий вимірник (номінальної грошової одиниці), історична (фактична) собівартість, превалювання сутності над формою, періодичність, повне висвітлення.

Виходячи з визначеного підходу до розуміння і розмежування принципів бухгалтерського обліку, «фундаментними» або принципами-припушеннями є безперервність та автономність, які характеризуються довготривалою перманентністю щодо складу та інертністю щодо зміни запитів користувачів облікової інформації. Принципи-вимоги характеризуються волатильністю (мінливістю) кількості та складу, і саме щодо них тривають дискусії. Оскільки ці принципи є обмежувальними рамками, що забезпечують формування корисної облікової інформації та звітності, то вчені намагаються «конструювати» оптимально ефективну систему принципів, які в подальшому легітимізуються на державному та світовому рівні.

Легітимізація узгоджених наукових поглядів на принципи бухгалтерського обліку реалізується в Концептуальній основі фінансової звітності [3], Міжнародних стандартах фінансової звітності [4], Директиві 2013/34/ЄС [5], Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6] та змінах до цього закону [7] (табл. 1). Саме ці нормативні акти є актуальними для небанківських фінансово-кредитних установ, оскільки, відповідно до Порядку подання фінансової звітності [8], останні зобов'язані застосовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності, дотримуючись при цьому Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», що змінюється відповідно до процесу імплементації законодавства Європейського Союзу.

Таблиця 1 Принципи бухгалтерського обліку*)

Принцип	Концептуальна основа фінансової звітності, МСФЗ	Директива 2013/34/ЄС	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	
			до 01.01.2018	з 01.01.2018
Обачність	–	+	+	–
Повне висвітлення	+	–	+	+
Автономність підприємства	–	–	+	+
Послідовність	+	+	+	+
Безперервність (діяльності)	+	+	+	+
Нарахування (та відповідність доходів і витрат)	+	+	+	+
Превалювання сутності над формою	+	+	+	+

1 Небанківські фінансово кредитні установи: кредитні спілки, ломбарди, фінансові компанії, кредитні установи – юридичні особи публічного права, інші кредитні установи.

Історична (фактична) собівартість	+	+	+	-
Єдиний грошовий вимірник	-	-	+	+
Періодичність	+	-	+	-
Відповідність початкового балансу заключному балансу попереднього року	-	+	-	-
Окрема оцінка активів і зобов'язань	+	+	-	-
Заборона зарахування статей активів і зобов'язань, доходів і витрат	+	+	-	-
Порівняльність	+	-	-	-

*) Джерело: складено авторами на основі [3], [4], [5], [6], [7].

Так, транспозиціюючи положення Директиви 2013/34/ЄС, були внесені зміни до в Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», якими передбачено виключення з переліку принципів бухгалтерського обліку принципу обачності, історичної собівартості та періодичності [7], проте визначена можливість їх застосування в якості «інших принципів» небанківськими фінансово-кредитними установами, як установами, що застосовують МСФЗ.

Доречно зазначити, якщо Директива 2013/34/ЄС та Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» чітко визначають принципи бухгалтерського обліку, то в Концептуальній основі МСФЗ принципом називається тільки безперервність діяльності (going concern), а в МСБО 1 «Подання фінансової звітності» додатково ще принцип нарахування (accrual basis). Усі інші окреслені в табл. 1 принципи ідентифіковані за змістовним наповненням, хоча в Концептуальній основі і МСФЗ вони носять характер вимог і наводяться всуміш з якісними характеристиками фінансової звітності.

Враховуючи зазначене, систему принципів бухгалтерського обліку небанківських фінансово-кредитних установ необхідно розглядати як поєднання двох груп методологічних положень:

- принципи-припущення: автономність, безперервність;
- принципи-вимоги: періодичність, нарахування, превалювання сутності над формою, єдиний грошовий вимірник, повне висвітлення, послідовність обачність, історична собівартість.

Надалі доречним є дослідити кожен принцип-припущення, його вплив на практику бухгалтерського обліку небанківських фінансово-кредитних установ та оцінити життєздатність принципів за критеріями доречності, об'єктивності та здійсненності.

Принцип автономності (самостійності) передбачає відокремлене існування активів і зобов'язань підприємства від активів і зобов'язань його власників та/або інших підприємств. Таке припущення має суто юридичне підґрунтя і пов'язане, перш за все, з правом власності, яке передбачає права володіння, користування та розпоряджання своїм майном [9]. Майнова відокремленість підприємства, як юридичної особи виражається в тому, що воно «має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки» [10].

Завдяки цьому принципу досягається чітке визначення сфери підзвітності, тобто господарська діяльність пов'язується з конкретним суб'єктом [11, с. 3-13]. Для опису меж підзвітності в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» використовуються терміни «підприємство» та «економічна одиниця», які подібні за сутністю і використанням до понять «суб'єкт господарювання» (entity) та «економічний суб'єкт господарювання» (economic entity), наведених в Директиві 2013/34/ЄС. Змістовне наповнення останніх досить вдало і чітко розкрито в Положенні про принципи (концепти) бухгалтерського обліку 1 «Визначення суб'єкта, що звітує» (SAC 1 «Definition of the Reporting Entity»):

- суб'єкт господарювання (entity) – будь-яка юридична, адміністративна (або фідучіарна угода), організаційна структура або інша частина (включаючи фізичну особу), яка має можливість використовувати обмежені ресурси для досягнення цілей;

- економічний суб'єкт господарювання (economic entity) – група суб'єктів господарювання, яка складається з контролюючого суб'єкта господарювання та однієї чи кількох контрольованих суб'єктів, що працюють разом, для досягнення цілей, які відповідають цілям контролюючого суб'єкта [12].

Відповідно, як засвідчує вітчизняна і закордонна практика, сфера підзвітності має ширше значення, ніж підприємство (юридична особа). Наприклад, щодо небанківських фінансово-кредитних установ (як юридичних осіб) передбачена можливість їх об'єднання у небанківські фінансові групи² [13], серед учасників якої, за погодженням з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, обирається відповідальна особа, до обов'язків якої входить встановлення єдиних принципів, методів і процедур ведення бухгалтерського обліку і формування звітності та консолідація облікової інформації про стан та діяльність групи як єдиної економічної одиниці [14]. Окрім того, материнська компанія небанківської фінансової холдингової компанії³ та її дочірні компанії є окремими юридичними особами, але також здійснюють консолідацію облікової інформації [13].

Небанківські фінансово-кредитні установи в процесі своєї діяльності, як окремі юридичні особи, встановлюють і підтримують стійкі зв'язки з зовнішніми контрагентами (як юридичними, так і фізичними суб'єктами господарювання), інформація про яких також може бути корисною для користувачів. Так, ломбарди, задля забезпечення ліквідності, укладають договори з фізичними особами-підприємцями, які на постійній основі здійснюють викуп заставного майна, на яке звернене стягнення (як правило, окрім дорогоцінних металів, які реалізуються в Держскарбницю). Такі договори, як правило, передбачають готівкові авансові платежі, що забезпечують поповнення кредитних ресурсів, а контрагенти, здебільшого, є пов'язаними особами. Окрім того, такі операції є способом оптимізації податкового навантаження на підприємство. Тобто, інтереси чинних та потенційних власників небанківських фінансово-кредитних установ інколи спричинюють розширення меж консолідації облікової інформації.

В діючій редакції Концептуальної основи фінансової звітності використовується поняття «суб'єкта господарювання, що звітує» (reporting entity), проте будь-які пояснення щодо останнього відсутні. І в цьому сенсі доречними є положення SAC 1 «Визначення суб'єкта, що звітує» (SAC 1 «Definition of the Reporting Entity») та Проекту ED/2015/3 Концептуальної основи фінансової звітності (Exposure Draft ED/2015/3 Conceptual Framework for Financial Reporting) щодо виділення «суб'єкта господарювання, що звітує» (reporting entity), який не обов'язково є юридичною особою. Він може містити частину суб'єкта господарювання або два чи більше суб'єктів господарювання». І якщо суб'єкт господарювання, що звітує, не є юридичною особою, то його межі повинні бути встановлені таким чином, щоб звітність (узагальнена облікова інформація): а) забезпечувала релевантною інформацією потреби існуючих та потенційних інвесторів і кредиторів; б) достовірно представляла економічну діяльність суб'єкта господарювання [15].

Враховуючи інформаційні інтереси користувачів облікової інформації (звітності) небанківських фінансово-кредитних установ, можна виділити три рівні майнової самостійності (релевантні звітні одиниці): відокремлені підрозділи (філії, відділення); юридична особа (кредитна спілка, фінансова компанія, юридична особа публічного права, ломбард, інша кредитна установа); група – сукупність небанківських фінансово-кредитних установ та інших суб'єктів господарювання (юридичних та/або фізичних), пов'язаних юридично й економічно.

На рівні відокремлених підрозділів інтереси користувачів облікової інформації, як правило, обмежені доходами, витратами та прибутковістю. Наступний рівень – юридична особа, додає заінтересованість в її платоспроможності. На рівні групи відбувається консолідація облікової інформації суб'єкта господарювання, що звітує, щодо платоспроможності та прибутковості. Склад групи визначається інформаційними запитами окремих користувачів і може бути багатоваріантним.

Щодо відокремленості активів та зобов'язань небанківських фінансово-кредитних установ від активів та зобов'язань їх власників також існують певні невідповідності. Так, власники кредитних спілок (фізичні особи) є одночасно їх клієнтами (позичальниками, вкладниками), тобто заборгованість за кредитними та депозитними операціями власників відображається у звітності кредитної спілки – юридичної особи. Окрім того, Нацкомфінпослуг передбачені вимоги щодо розкриття інформації про активи та зобов'язання кінцевих бенефіціарів небанківських фінансово-кредитних установ у випадку набуття або збільшення ними (прямо або опосередковано) істотної участі (володіння або контроль 10, 25, 50 і 75 відсотків статутного (складеного) капіталу) [16].

Отже, згідно визначених критеріїв життєздатності, принцип автономності характеризується втратою сенсу і корисності облікової інформації (доречності), хоча її об'єктивність (надійність і перевірюваність) та здійсненність зберігаються на високому рівні. Відповідно, для небанківських фінансово-кредитних установ доречним буде заміна принципу автономності на принцип релевантної

2 небанківська фінансова група – група юридичних осіб, які мають спільного контролера (крім банку), що складається з двох або більше фінансових установ, у якій небанківська фінансова установа (небанківські фінансові установи) здійснює переважну діяльність.

3 небанківська фінансова холдингова компанія – фінансова холдингова компанія, переважною діяльністю фінансових установ, які є її дочірніми та асоційованими компаніями, є небанківська.

звітної одиниці, який передбачає узагальнення інформації за рівнями майнової самостійності, щодо яких є підстави очікувати існування інтересу користувачів облікової інформації, що буде корисною для прийняття та оцінки рішень.

Принцип безперервності є загальноприйнятим в національних системах обліку і звітності більшості розвинутих країн світу. Причина включення даного принципу до складу основних принципів бухгалтерського обліку полягає в підтримці теорії оцінки прибутку і використання історичної вартості (собівартості) на противагу ліквідаційній вартості [17, с. 101].

В Концептуальній основі фінансової звітності зазначено, що фінансові звіти, як правило, складаються на основі припущення, що суб'єкт господарювання є безперервно діючим і залишатиметься діючим в осяжному майбутньому; не має ні наміру, ні потреби ліквідуватися або суттєво звужувати масштаби своєї діяльності [3]. За правилами GAAP серед базових концепцій безперервності функціонування є основоположною і передбачає, що підприємство буде займатись своєю статутною діяльністю протягом певного періоду в майбутньому, а фінансова звітність складається тоді, коли не передбачається ліквідація підприємства або значне скорочення діяльності масштабів його діяльності. Згідно чинного вітчизняного законодавства цей принцип передбачає, що оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється, виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі [7]. Міжнародний стандарт аудиту 570 «Безперервність діяльності» зазначає, що згідно з припущенням про безперервність діяльності суб'єкт господарювання розглядається як такий, що продовжуватиме здійснювати господарську діяльність в осяжному майбутньому, а фінансова звітність складається на основі припущення про безперервність діяльності, крім випадків, якщо управлінський персонал або планує ліквідувати суб'єкт господарювання чи припинити діяльність, або не має інших реальних альтернатив цьому. Якщо використання припущення про безперервність діяльності є прийнятним, то активи та зобов'язання відображаються в бухгалтерському обліку, виходячи з того, що суб'єкт господарювання зможе реалізувати свої активи та погасити зобов'язання за звичайного перебігу господарської діяльності [18, с. 580].

Таким чином, припускається, що суб'єкт господарювання створюється для достатньо тривалої його діяльності, в результаті якої одні поточні зобов'язання будуть виконуватись, інші нові – виникати, тим самим зумовлюючи невизначену тривалість життя такого суб'єкта. Інформація про ресурси, зобов'язання, господарську діяльність такого суб'єкта господарювання повинна бути представлена у звітності для того, щоб користувачі цієї звітності могли зробити власні оцінки перспектив даного підприємства.

Слід зазначити, що принципу безперервності властива певна своєрідність, яка проявляється через суперечливість: «якщо підприємство існує вічно, то навіщо переоцінювати його активи; якщо підприємство ліквідується, то активи отримають ту ціну, яку буде реально за них заплачено. Якщо ж фірма продається в цілому, то складати ні ліквідаційний, ні вступний (початковий) баланс не потрібно, від зміни господаря фірма не стала іншою... Змінюючи господаря, підприємство може повністю зберегти систему обліку» [19, с. 34].

Таким чином, зацікавлені користувачі, аналізуючи бухгалтерську інформацію, можуть виходити щонайменше з двох припущень. Перше – при оцінці фінансового стану підприємства допускається можливість його закриття, тоді активи підприємства визначаються як майно для продажу з метою забезпечення виконання зобов'язань підприємства. Відповідно єдиним допустимим щодо активів варіантом оцінки є можлива ціна продажу. Друге – допускається, що в найближчій осяжній перспективі підприємство продовжить нормально працювати, не передбачається його закриття чи значне скорочення обсягів, тоді питання оцінки платоспроможності не будуть мати першочергового значення, а найбільш значимою стає інформація про ефективність діяльності підприємства, коли оцінка платоспроможності підприємства відбувається переважно з позиції прогнозування графіка платежів і оцінки їх своєчасності. Таким чином, активи підприємства за умови довгострокового функціонування розглядаються як витрати, понесені підприємством в момент придбання (створення) активів і які повинні окупитись в перспективі. В такому випадку можна припустити, що підставою порядку формування вартості активів підприємства можуть бути наявність витрат на їх придбання (створення), а також їх рентабельність (прибутковість від використання). Відповідно, визначаючи актив як витрати, що відносяться до майбутніх періодів, можна дійти до обґрунтування його оцінки за сумою фактичних витрат на його придбання (створення). Таким чином, вибір одного з припущень повинен визначати порядок побудови активів і визначення їх вартості (оцінки) [20, с. 23].

Отже, обидва припущення не протирічають суті принципу безперервності діяльності підприємства і не перешкоджають його реалізації, оскільки оцінка можливості закриття підприємства, ризикових аспектів його діяльності і аналіз рівня стабільності суб'єкта господарювання будуть сприяти достовірному уявленню щодо принципів ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. За умови довгострокової діяльності підприємства, понесені витрати на придбання довгострокового активу рівномірно розподіляються на тривалий процес функціонування

підприємства через механізм амортизації саме тому, що підприємство планує продовжувати функціонувати в майбутньому [20, с. 24].

Розглядаючи значимість принципу безперервності, існує наукова думка, що ця значимість полягає «не в самому принципі, а в шести наслідках, що з нього витікають: 1) зміна власника та її вплив на облік (зміна власника підприємства не повинна впливати на облік цього підприємства); 2) підтримка оцінки активів і пасивів (всі активи повинні обліковуватись за собівартістю); 3) капіталізація витрат – невід’ємна властивість бухгалтерського обліку; 4) резервування майбутніх фінансових результатів – необхідна умова роботи будь-якого підприємства в умовах ринкової економіки; 5) фінансові результати відображаються не в момент їх виникнення, а розподіляються за звітними періодами; 6) звітність представляється за звітними періодами» [21, с. 56-59].

Слід зазначити, що безперервність діяльності суб’єкта господарювання може бути сумнівною за певних фінансових, операційних та інших подій або умов [18, с. 587-588] (рис. 1), значущість яких може пом’якшуватися іншими чинниками (наслідки неспроможності суб’єкта господарювання нормально погашати борги можуть компенсуватися планами управлінського персоналу забезпечити достатні грошові потоки альтернативними засобами, такими як вибуття активів, реструктуризація погашення позик або отримання додаткового капіталу [18, с. 588]).

Принцип безперервності у повній мірі поширюється на діяльність небанківських фінансово-кредитних установ. Так, для отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг небанківським фінансово-кредитним установам необхідно виконати ряд кадрових, організаційних, технологічних, спеціальних, додаткових ліцензійних умов [22], що потребує від ліцензіата значних початкових витрат (інвестицій). Тому можна стверджувати, що власники такого бізнесу, інвестуючи достатньо великі фінансові ресурси, мають на меті отримання від цієї діяльності прибутку на протязі тривалого періоду часу, що свідчить про відсутність наміру ліквідації, а отже й дотримання принципу безперервності діяльності підприємства.

Таким чином, принцип безперервності діяльності підприємства в цілому відповідає вище вказаним критеріям життєздатності, але при цьому існує певна сумнівність. Так, здійсненність даного принципу не потребує надмірних труднощів чи витрат та не передбачає будь-яких маніпуляцій зі статтями звітності. Але, для небанківських фінансово-кредитних установ, на виконання вимог регулятора ринку небанківських фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) та відповідно до основних напрямів пруденційного нагляду, обов’язковим є додержання нормативів капіталу, платоспроможності, якості активів, ризиковості операцій, прибутковості та ліквідності, а також дотримання критеріїв якості системи управління та правил надання фінансових послуг. Оскільки недотримання таких вимог загрожує небанківським фінансово-кредитним установам позбавленням ліцензії на провадження діяльності, то певні маніпуляції з показниками звітності все ж таки можуть здійснюватися.

Об’єктивність принципу безперервності є очевидною, оскільки не припускає суб’єктивних оцінок через оцінку активів і зобов’язань підприємства за історичною собівартістю. Доречність принципу є дещо сумнівною. Не можна стверджувати, що за будь-яких умов даний критерій характеризує корисність інформації, оскільки навіть за позитивних показників динаміки діяльності установи та її стійкого фінансового стану може існувати намір відносно ліквідації чи суттєвого скорочення діяльності.

Висновки. Конструкційна будова системи принципів бухгалтерського обліку, ідентифікація їх внутрішніх детермінаційних зв’язків визначила провідну роль принципів-припущень, які виступають «фундаментом» конструкції і представлені принципами автономності та безперервності. Враховуючи особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ, оцінка принципів-припущень бухгалтерського обліку за визначеними критеріями на їх життєздатність, дала можливість з’ясувати, що обидва принципи відповідають критеріям об’єктивності та здійсненності. За критерієм доречності принцип безперервності є дещо сумнівним, а принцип автономності взагалі втрачає сенс для небанківських фінансово-кредитних установ та потребує заміни на принцип релевантної звітної одиниці. Відповідно, для бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансово-кредитних установ принципи автономності та безперервності є загалом життєздатними, хоча користувачам облікової інформації необхідно враховувати умовності та інформаційні ризики, пов’язані з ними, що обумовлює подальші дослідження в напрямку ідентифікації когерентних обмежувальних принципів-вимог задля формування ефективної методологічної основи бухгалтерського обліку діяльності небанківських фінансово-кредитних установ.

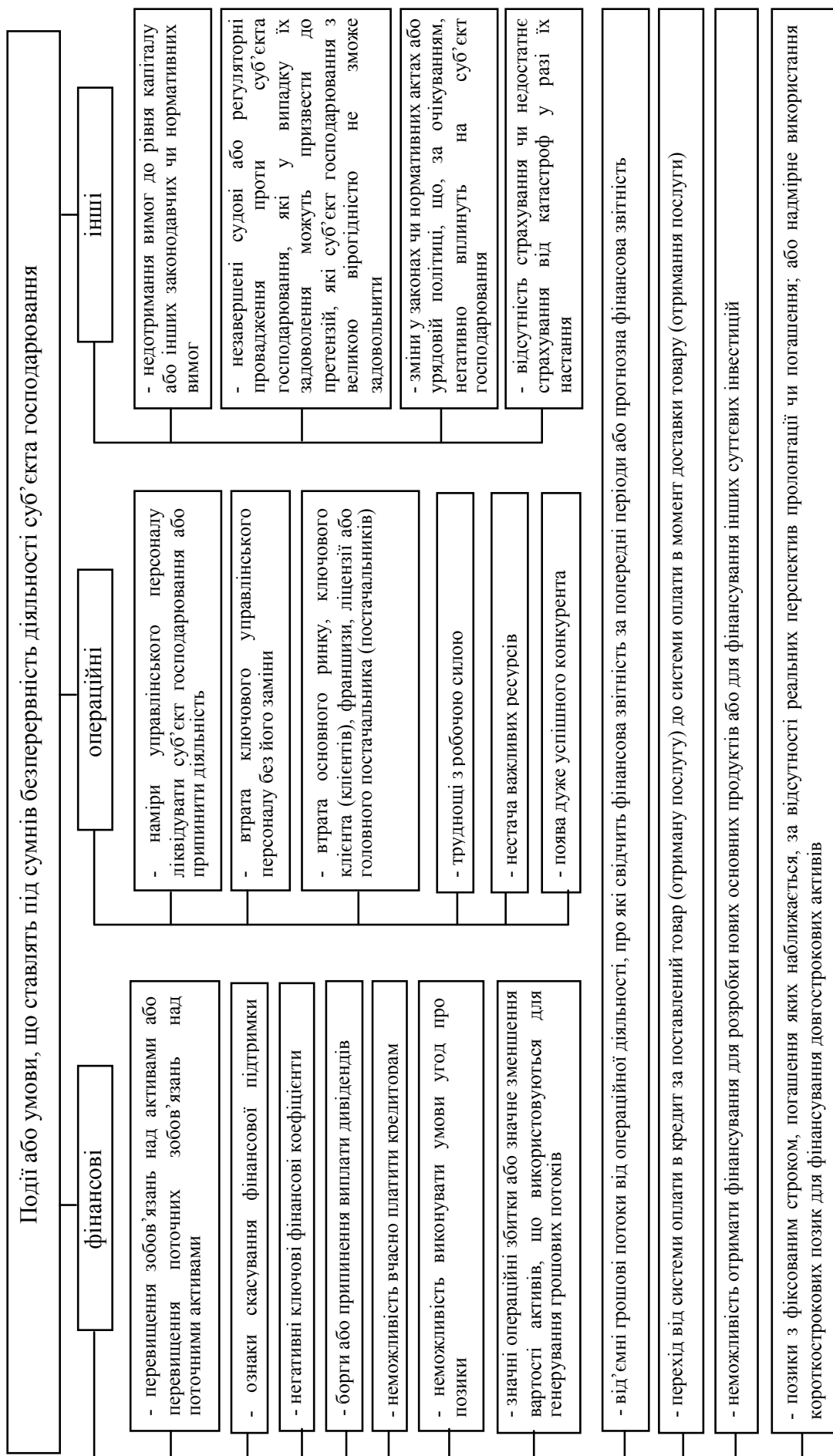

Рис. 1. Події або умови, що ставлять під сумнів безперервність діяльності суб'єкта господарювання*)

*) Джерело: складено на основі [18]

ЛІТЕРАТУРА

1. Бетге, Йорг. Балансоведение: Пер. с нем. / Научный редактор В. Д. Новодворский; вступление А. С. Бакаева; прим. В. А. Верховя. – М.: Изд-во «Бухгалтерский учет», 2000. – 454 с.
2. Энтони Р., Рис Дж. Учет: ситуации и примеры: Пер. с англ. / Под ред. и с предисл. А.М. Петрачкова. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 560 с.
3. Conceptual Framework for Financial Reporting. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/conceptual-framework/> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
4. International Financial Reporting Standards. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
5. Directive 2013/34/EU Of The European Parliament And Of The Council – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0034> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV, зі змінами і доповн. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 25.05.2018). – Назва з екрана.
7. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 05.10.2017 № 2164-VIII. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
8. Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
11. Голов, С. Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 4. – С. 3-13.
12. SAC 1 «Definition of the Reporting Entity». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.aasb.gov.au/admin/file/content102/c3/SAC1_8-90_2001V.pdf (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
13. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
14. Положення про консолідований нагляд за діяльністю небанківських фінансових груп, переважна діяльність у яких здійснюється особою, яка отримала ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку, затверджене Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26.03.2013 № 431. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0618-13> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
15. Проект ED/2015/3 Концептуальної основи фінансової звітності (Exposure Draft ED/2015/3 Conceptual Framework for Financial Reporting) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://archive.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Documents/May%202015/ED_CF_MAY%202015.pdf (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
16. Порядок погодження набуття або збільшення істотної участі у фінансовій установі, затверджений Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 04.12.2012 № 2531, зі змінами і доповненнями – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2190-12> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
17. Хендріксен, Е. С., Ван Бреда, М. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Пер. з англ. / За ред. проф. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 576 с.
18. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (2015). Міжнародний стандарт аудиту 570 «Безперервність діяльності» – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.apu.com.ua/attachments/article/1038/Part_1_2015.pdf (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
19. Соколов, Я. В. Основы теории бухгалтерского учета / Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 496 с.
20. Степанов, К. А. Принцип непрерывности деятельности предприятия в бухгалтерском учете и отчетности: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика. – Казань, 2008. – 187 с.
21. Соколов, Я. В., Бычкова, С. М. Принцип постоянно действующего предприятия // Бухгалтерский учет. – 2001. – №4. – С. 56-59.
22. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг, затверджені постановою КМУ від 07.12.2016 р. № 913. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-%D0%BF> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ОСОБИСТОГО СПОЖИВАННЯ, ЯК ЧАСТИНА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Пилипенко К. А. к.е.н., доцент

Україна, м. Полтава, Полтавська державна аграрна академія

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5932

ARTICLE INFO

Received: 11 May 2018
Accepted: 20 June 2018
Published: 01 July 2018

KEYWORDS

food safety, consumer, food, meat production, balance, harmony.

ABSTRACT

The article defines food security, as well as some socio-cultural aspects of food consumption. The level of health of the population is determined depending on the national-regional peculiarities. The problem of quality and safety of products, in particular meat processing enterprises, is considered. Some weaknesses of this branch are highlighted, and the essence of a balanced diet of a personality is given. The analysis of trade in food products in recent years has been carried out, and the forecast of world meat production has been provided.

Citation: Пилипенко К. А. (2018) Sotsialno-Ekonomichni Faktory Osobystoho Spozhyvannia Yak Chastyna Prodovolchoi Bezpeky. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5932

Copyright: © 2018 Пилипенко К. А. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Однією з особливостей сучасного стану системи продовольчого забезпечення є те, що при відсутності дефіциту внаслідок падіння купівельної спроможності населення, низької заробітної плати і високих цін, рівень споживання продуктів харчування населенням знижується. Тому перед підприємствами харчової промисловості постає питання розвитку соціально-культурних аспектів споживання за умов дотримання продовольчої безпеки.

Сьогодні інтерес до здорового харчування обумовлений впливом таких взаємопов'язаних та взаємообумовлених факторів: в першу чергу, традиціями і звичками у харчуванні та рівнем обізнаності населення, і тільки після цього купівельною спроможністю населення (платоспроможний попит найбільш заможної частини населення України та специфічних цільових груп). Харчовий раціон населення має бути збалансованим, на це безпосередньо впливає фізична доступність продовольства, рівень доходів населення, що забезпечує економічну доступність продовольства і якість продовольства та його екологічність.

Здоровий спосіб життя неможливий без збалансованого харчування. Для повноцінного життя нашому організму необхідно повноцінне харчування. Людині потрібні:

- вода, оскільки наші клітини здебільшого складаються з рідини;
- білки, мінеральні речовини - це будівельний матеріал для клітин і тканин;
- жири, вуглеводи - джерела енергії;
- вітаміни, мікроелементи - завдяки їм, відбувається обмін речовин.

Ці поживні речовини повинні надходити в певних кількостях. Ще древні мудреці стверджували щодо їжі: все ліки і все отрута, вирішує доза [1, С.59].

Нераціональне харчування, особливо надмірне споживання жирів, дефіцит багатьох вітамінів, мінеральних речовин, харчових волокон сприяють широкому розповсюдженню багатьох хронічних неінфекційних захворювань, зокрема серцево-судинних (атеросклероз, гіпертонія, інсульт, ішемічна хвороба серця), окремих видів раку, цукрового діабету, жовчнокам'яної хвороби, подагри, карієсу зубів, ожиріння, анемії різного походження, остеопорозу, які вважають хворобами віку.

Теоретичні та практичні засади теорії розвитку суспільства досліджували М. Вебер, О. Кузьмін, Й. Шумпетер та інші. Питанням соціально-культурних аспектів споживання продуктів харчування в контексті продовольчої безпеки приділено увагу вчених: А.І. Алтухова, В.Я. Амбросова, Ю.Д. Білик, В.І. Бойко, П.П. Борщевського, О. Гойчук, А.В. Гордєєва, Л. Дейнеко, Д.П. Доманчук, З.І. Ільїної, М.В. Калінчика, І. В. Кошкалда [2], М.А. Лисак, І.І. Лукінова, Л.О. Мармуль [4], В.М. Олійника, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, А.С. Сахненко [1], І.Н. Топіхи, В.М. Трегобчука, И.Г. Ушачева, І.В. Федулової, А.А. Фесини, М.Й. Хорунжого, Г.В. Черевка, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина та інші. Забезпечення продовольчої безпеки в контексті розвитку суспільства тісно пов'язане зі зростом людиноцентричної концепції в економічній теорії.

Метою статті є визначення соціально-культурних аспектів споживання продуктів харчування в контексті продовольчої безпеки.

Результати дослідження. Потреба у продуктах харчування належить до базових потреб життєзабезпечення людства. Так, продовольча безпека, яка гарантує її задоволення, вимагає постійного забезпечення та управління. У країнах, які розвиваються, управління нею основною метою має уникнення голоду; у розвинутих країнах – удосконалення структури харчування населення згідно науково обґрунтованих норм, стабільність продовольчих фондів та ринків. Тому в Україні як країні провідного виробництва сільськогосподарської та продовольчої продукції є необхідність актуалізувати його шляхом зміщення традиційного національного рівня з рекомендаціями досить загального характеру на рівень аграрних підприємств, який значно конкретизує її відповідно сучасного стану, структури, можливих загроз та напрямів їх вирішення.

Дослідження показали, що на споживчому ринку присутні в достатньо великій кількості низькопробні товари. Запобіжні заходи боротьби з неякісною продукцією потрібно застосовувати на державному рівні, оскільки безпеку харчових продуктів відносять до основних факторів, які визначають здоров'я населення. До таких чинників також належать: посилення санкції за фальсифікацію продовольства (ввести штрафи, які будуть перевищувати вартість партії фальсифікованої продукції як мінімум у два рази); позбавлення фальсифікаторів ліцензій у разі виявлення повторних зловживань та ін.

Також варто звернути увагу і на той факт, що серед населення простежується досить низький рівень культури споживання їжі, що полягає у низькій поінформованості про здоровий спосіб життя і споживання екологічнобезпечних та корисних для організму людини продуктів. Навіть особи, які мають статки, неповною мірою розуміються на виборі продуктів харчування і, як правило, купуючи дорогі харчі, не страхують себе від захворювань, адже надмірне споживання їжі та напоїв спричиняють ожиріння та розвиток інших хвороб [2].

Сучасний рівень розвитку науки про харчування дозволяє зробити висновок про те, що їжа є одним з головних факторів, що визначають стан здоров'я населення. Залежно від національно-регіональних особливостей, здоров'я населення визначається:

- спадковістю на 10-15%;
- екологічною ситуацією на 10-20%;
- рівнем розвитку систем охорони здоров'я на 10-15%;
- інші 50-70% залежать від способу життя, найважливішим додатком якого є харчування, обумовлене кількісним вмістом та якісним складом споживаних людиною нутрієнтів.

У більшості населення України, за даними Інституту харчування АМНУ, виявлені порушення повноцінного харчування, зумовлені як недостатнім споживанням харчових речовин, так і порушенням харчового раціону, в першу чергу нестачею вітамінів, макро- і мікроелементів, повноцінних білків, і нераціональним їх співвідношенням. За оцінкою вчених дефіцит білка складає 30-40%, а вітамінів – 40-60%.

М'ясопереробна галузь забезпечує населення м'ясом, напівфабрикатами, готовою продукцією. За вартістю виробленої продукції ця галузь посідає перше місце в харчовій промисловості. Процеси, що відбуваються в м'ясопереробній галузі України та фактори, що сприяють суттєвим змінам, важко оцінити однозначно. На основі проведеного аналізу окреслимо основні галузеві особливості функціонування м'ясопереробних підприємств. Серед них виділимо наступні:

- залежність розвитку м'ясопереробної галузі від державного регулювання;
- відсутність тісного зв'язку між виробниками та переробними підприємствами в даній галузі та взаємозалежність їх ефективності;
- незбалансованість зв'язків між підприємствами комплексу;
- обмеженість сировинної бази, що призводить до недозавантаженості потужностей більшості м'ясопереробних підприємств;
- постійна потреба в модернізації та технічному переоснащенні виробничих потужностей діючих підприємств;
- скорочення поголів'я худоби;

- необхідність розвитку широкої диверсифікованої збутової мережі;
- незадовільна якість продукції, а отже і не можливість виходу на міжнародні ринки;
- зростання вимог споживачів до якості м'ясних виробів та їх екологічності;
- низькі обсяги виробництва м'яса та м'ясопродукції, що не відповідають раціональним та мінімальним нормам споживання цих видів продуктів харчування;

- недосконалість систем ціноутворення на даному ринку.

До основних слабких місць даної галузі можна віднести:

- обмеженість сировинних ресурсів;
- якість та безпечність продукції, відсутність необхідного державного регулювання, масові фальсифікації та обман споживача та інше.

Проблема якості та безпечності продукції:

- неконтрольований завіз значної кількості м'яса іноземного виробництва сумнівної якості, але за нижчою ціною;

- малоефективна система контролю за побудовою єдиної економічної політики на базі спільних економічних інтересів та з чітко визначеною матеріально-грошовою участю кожного партнера у всьому технологічному циклі від виробництва сировини до отримання кінцевого продукту.

Щодо прогнозу, вважається, що світове виробництво м'яса до 2019 р. виросте до 328 млн. т, при чому, частка споживання м'яса птиці складатиме 37%, свинини - 36%, яловичини - 22%, інше -5%. Споживання м'яса в Україні зараз в середньому складає 42-43 кг на одну людину в рік. Враховуючи існуючі тенденції, до 2030 р. воно зросте до 55 кг. З урахуванням наявного, але не раціонально використаного потенціалу тваринництва, досвіду і традицій м'ясопродуктовий підкомплекс України має всі можливості бути орієнтованим на експорт. Згідно з прогнозними даними у 2020 р. він зможе запропонувати на зовнішній ринок 488,3 тис. тон м'яса (у забійній вазі), а у 2030 р. даний показник становитиме 778,9 тис. тон [1].

Також до 2018 року спостерігається зростання торгівлі м'ясом на 2,4%. Стосовно світових цін на м'ясо – передбачається, що номінальні світові ринкові ціни до 2019 р. значно підвищаться відносно сьогоднішніх котирувань (на свинину і яловичину зростання прогнозується близько 30%, на м'ясо птиці - ще більше, внаслідок постійного зростання попиту). Україна ж має необхідні умови для нарощування обсягів виробництва та експорту якісного м'яса.

Метою продовольчої безпеки кожної держави є надійне забезпечення всього населення основними видами продовольства за рахунок виробництва продуктів харчування в такій кількості і якості, які необхідні для життєдіяльності людини при обов'язковій умові фізичної та економічної доступності та максимально можливого рівні незалежності від зовнішніх джерел надходження продовольства.

Досягнення і підтримання фізичної та економічної доступності для кожного громадянина безпечних і якісних м'ясних продуктів в обсягах та асортименті, які відповідають раціональним нормам споживання даного виду продукції, необхідних для активного і здорового способу життя, дає державі впевненість у високому рівні національної безпеки в цілому та продовольчої безпеки зокрема. Загальна економічна криза, що призвела до втрати населенням України купівельної спроможності, вплинула на розбалансованість між тваринницькою і переробними галузями. Саме чинники пов'язані із платоспроможністю споживачів впливають на попит на м'ясопродукцію. А отже різке зниження доходів населення зумовило погіршення структури його харчування через зменшення у ній частки цінних продуктів тваринного походження, зокрема м'ясопродуктів.

М'ясопереробна галузь є сполучною ланкою між галузями агропромислового ринку з виробництва м'яса і підприємствами роздрібною торгівлі, які реалізують готову м'ясну продукцію. Розробка стратегії розвитку м'ясопереробної галузі в даному випадку має враховувати необхідність забезпечення взаємозв'язку та узгодженості між всіма ланками системи. Тобто всі правила, прийоми та методи, які забезпечують обґрунтування можливості досягнення стратегічної мети підприємств даної галузі мають бути нерозривно пов'язані із зацікавленістю всіх учасників процесу.

М'ясний ринок є динамічним, а тому особливості його функціонування постійно доповнюються новими факторами, а також рівень ризику постійно підвищений, що призводить до гальмування розвитку м'ясопереробної галузі. Тобто у зв'язку із наявністю великої кількості невирішених питань, проблем розвитку та особливостей даної галузі підвищується ризикованість господарювання підприємств. Галузеві ризики є характерними для більшості галузей харчової промисловості, в тому числі і для м'ясопереробної. Галузеві, це ті, що впливають на галузь в цілому, а отже можуть виникати як на одному окремому підприємстві, так і у цілої групи підприємств даної галузі.

Особливістю даного ризику є те, що він пов'язаний зі специфікою окремих галузей, ситуацією на ринку певної сфери господарювання. М'ясопереробна галузь в Україні не схильна до циклічності, оскільки:

- пов'язана із задоволенням першочергових потреб населення, що забезпечують нормальне функціонування людського організму та життєздатності людини;
- історично сформована культура та структура споживання м'ясної продукції, що пов'язано з національними етнічними особливостями країни.

Демографічний ризик може існувати як у формі самостійного ризику, так і бути причинами для виникнення інших ризиків, наприклад кадрового для підприємства. Кадрові ризики, що пов'язані з професійним рівнем та рисами характеру співробітників підприємства залежать від демографічної ситуації в країні та наявності кваліфікованого персоналу на ринку праці. Включаючи вікову структуру персоналу, їх потреб та вимог (наприклад, зниження матеріального рівня, а отже підвищення вимог до роботодавця).

Продовольча безпека - це стан захищеності людини, який визначається рівнем розвитку аграрного сектора економіки. При цьому вона є невід'ємною частиною національної та економічної безпеки країни. Успішне розв'язання проблем в сфері забезпечення продовольчої безпеки країни залежить від створення умов для виготовлення підприємствами харчової промисловості якісних і безпечних продуктів харчування. Актуальним є дослідження продовольчої безпеки з точки зору наявності та дотримання взаємозв'язків між принципами збалансованості та фізичної достатності, якості та економічної доступності продовольства. Сьогодні баланс між цими принципами встановлено на задовільному рівні.

Продовольча безпека, недоїдання і голод є наслідком браку однієї зі складових у рівнянні балансу продовольства (ринки, виробництво, соціальні мережі, засоби для покупки продовольства, продовольча допомога). Голод – це крайній прояв розвалу всієї системи, що призводить до різкого зростання смертності як від явного відсутності їжі, так і хвороб, викликаних недоїданням. На нашу думку, помилковим є прирівняння продовольчої безпеки тільки до виробництва продуктів харчування, ігноруючи її важливі її складові [3].

Ряд впливових факторів, таких як: кліматичні та демографічні зміни, що відбуваються в країні; зміни в рівнях доходів населення; зміни структури попиту на продовольство та інше впливають на взаємозв'язок між ними. Одна з основних проблем, що сьогодні стоїть перед людством, це забезпечення населення земної кулі харчовими продуктами. Будучи найважливішим чинником екології навколишнього середовища, харчування з самого початку і до самого кінця життя людини впливає на його організм.

За прогнозами вчених до кінця нинішнього століття число людей, що живуть на землі, може збільшитися вдвічі. Яким чином будуть добувати собі їжу люди у майбутньому, якщо вже сьогодні ряд країн і регіонів голодує? Метою продовольчої безпеки кожної держави є надійне забезпечення всього населення основними видами продовольства за рахунок виробництва продуктів харчування в такій кількості і якості, які необхідні для життєдіяльності людини при обов'язковій умові фізичної та економічної доступності та максимально можливого рівні незалежності від зовнішніх джерел надходження продовольства. Можливість досягнення і підтримання фізичної та економічної доступності для кожного громадянина безпечних і якісних харчових продуктів в обсягах та асортименті, які відповідають раціональним нормам споживання основних харчових продуктів, необхідних для активного і здорового способу життя, дає державі впевненість у високому рівні національної безпеки в цілому та продовольчої безпеки зокрема. У рейтингу, складеному The Economist Intelligence Unit Україна зайняла 44 місце серед 105 інших країн за доступністю для населення та якістю харчових продуктів [5].

Україна випередила такі країни, як Таїланд, Болгарія, Перу, Казахстан, Азербайджан, Таджикистан. Основні принципи продовольчої безпеки: самозабезпечення, збалансованість, фізична достатність, якість, економічна доступність та екологічність не можуть діяти відокремлено один від одного, і лише у комплексі дають синергетичний ефект. Принцип збалансованості має в цьому випадку подвійне значення. З одного боку згідно з принципом збалансованості харчування людини має бути забезпечене надходженням в організм основних харчових речовин (білків, жирів, вуглеводів) в строгому співвідношенні. З іншого боку можна говорити про збалансованість між собою самих принципів продовольчої безпеки, тобто підтримання оптимального співвідношення функціонування цих принципів.

Продовольча безпека населення характеризується збалансованістю харчового раціону особистості, на яку безпосередньо впливає фізична доступність продовольства, рівень доходів населення, що забезпечує економічну доступність продовольства і якість продовольства. При цьому баланс між цими принципами продовольчої безпеки забезпечується за рахунок ряду необхідних і достатніх кількісних та якісних відповідностей. Баланс – це співвідношення взаємопов'язаних показників якої-небудь діяльності, процесу, а збалансований, тобто той, який має паритетне співвідношення між показниками.

Розглядаючи продовольчу безпеку з точки зору постійно діючого механізму, можна стверджувати, що баланс являє собою гармонійне розташування або відношення взаємозв'язаних

частин або елементів в цілому. При цьому під збалансованістю мається на увазі доведення цих частин до правильного співвідношення. Збалансованість, а отже паритет двох або більше сторін, взаємопов'язаних за будь-якими параметрами включає в себе рівність та рівноцінність двох або більше цілей, факторів, принципів або засобів. Тобто рівність та рівноцінність таких принципів продовольчої безпеки як якість, економічна доступність, фізична достатність, збалансованість, екологічність, самозабезпеченість.

При цьому ці принципи не можуть бути взаємовиключними, не компенсуються і не скасовуються один одним в результаті стабільності, збалансованості та незмінності системи. Продовольча безпека, як будь-який інший «живий організм», прагне до балансу, пристосовуючись до змін в навколишньому середовищі, внаслідок чого реагує навіть на мінімальні відхилення параметрів, які можуть вивести її з рівноваги. При зміні стану одного з параметрів система прагне до відтворення та збереження балансу.

Баланс передбачає здійснення правильних дій залежно від обставин, що склалися, та визначає внутрішню і зовнішню гармонію. Баланс і гармонія можуть проявлятися в циклічності і регулярності будь-яких процесів. Крім цього, для збалансованості і ефективності забезпечення продовольчої безпеки мають братися до уваги час та обставини, тобто практичність, а саме практичні дії в необхідний час і в потрібному місці, які в свою чергу знову ж таки забезпечуватимуть баланс. Продовольчу безпеку країни можна вважати збалансованою, якщо всі принципи її забезпечення реалізовано на достатньому для кожного з них рівні. При цьому рівень реалізації кожного з принципів має задовольняти населення країни.

Загальним принципом досягнення балансу продовольчої безпеки можна вважати приведення до гармонійного стану всіх принципів забезпечення продовольчої безпеки. Якщо ми намагаємось привести в гармонійний стан кожен принцип окремо, то результату досягти практично неможливо. Саме така проблема існує в Україні.

Мається на увазі, що збалансувавши один з принципів і забувши на деякий час про інші, ціле залишається не гармонійним. Через ряд вагомих та впливових факторів, таких як стан економіки України та її аграрного сектору, менталітет населення, світові тенденції та інше, питання забезпечення балансу продовольчої безпеки не вирішується комплексно. Тому що не існує все сторонньої взаємодії між спеціалістами різних напрямків. Кожен з них намагається удосконалити свою діяльність відокремлено від інших. І синергетичний ефект, який мав би виникнути від ефективної взаємодії кожного з принципів продовольчої безпеки також зникає. Тому необхідно використовувати інший підхід. Найкращим способом було б знайти яке-небудь правило або цінність, універсальне рішення. Тоді всі принципи забезпечення продовольчої безпеки можна було б гармонізувати згідно до одного, універсального правила.

При забезпеченні продовольчої безпеки населення збалансованість харчового раціону особистості слід розглядати як багатогранне поняття. З одного боку, збалансованість є принципом продовольчої безпеки, який не може існувати окремо від інших. Він є складовою частиною кожного з інших принципів і входить до їх складу повністю (наприклад: збалансованість якості продовольчої безпеки, збалансованість економічної доступності, збалансованість фізичної достатності і т. д.)

З економічного погляду поліпшення продовольчої безпеки виправдане лише в тому разі, коли вигода споживача від неї вища від витрат на її виробництво або дорівнює їм. Водночас не слід знижувати собівартість продукції за рахунок погіршення якості нижче від тієї межі, коли ця продукція буде шкідливою для здоров'я людини.

Складність визначення рівня якісних параметрів сільськогосподарської продукції зумовлена тим, що окремі з них не підлягають інструментальному виміру (смак, колір, розварюваність тощо). Об'єктивність визначення якості продукції особливо ускладнюється останніми роками у зв'язку із подрібненням товаровиробників і збільшенням їх кількості, послабленням навичок, потрібних для контролю за якістю реалізованої продукції.

Якісні показники реалізованої товаровиробниками продукції визначають лабораторії заготівельника здебільшого практично «наосліп» для здавальника продукції, тому точність їх визначення повністю залежить від сумлінності працівників сировинних лабораторій заготівельних організацій. З метою підвищення об'єктивності обліку кількості та якості реалізованої продукції в Україні неодноразово вносилися пропозиції про необхідність створення на базі сировинних лабораторій заготівельника невідомчих лабораторій.

Село занепадає, зростає рівень безробіття, падає купівельна спроможність населення, гальмується розвиток країни. Ми вважаємо, що для подолання даної негативної тенденції необхідно створювати дієві стимули та реальні можливості для розвитку ефективного агробізнесу дрібними фермерськими та одноосібними селянськими господарствами, які, як показав досвід європейських країн, набагато стійкіші до різного роду негативних впливів і здатні, при належних умовах, не лише прогнати населення країни, але й створити гідну конкуренцію на зовнішньому ринку.

Базисні показники якості – це рівень якості продукції, взятий за основу при порівняльній оцінці, а граничний – це найнижчі регламентовані показники якості продукції, за яких переробні підприємства не беруть продукцію на перероблення, або торговельні – у продаж.

Як свідчать дослідження, навіть у період з найвищим рівнем реалізації за останні 15 років були досягнуті наступні норми споживання в Україні:

- м'ясо та м'ясопродукти - 61,0%;
- молокопродукти – 69,8%;
- яйце – 93,8%;
- овочі і баштанні – 85,2%;
- плоди, ягоди та виноград – 50,7%;
- риба й рибні продукти – 87,5%.

Зауважимо, що рівень споживання, зафіксований у 1990 р., становив: по м'ясу і м'ясопродуктах – на 74,2%; молоку й молокопродуктах – на 62,9%; хлібу та хлібобулочних виробів – на 93,0%; плодах, ягодах і винограду – на 96,2% й по цукру – на 81,8%. Найбільш загрозлива ситуація в Україні склалася по м'ясу і м'ясопродуктах, молоку й молокопродуктах та плодах, ягодах і винограду, де споживання на 7-33% не досягає навіть мінімальних норм [1]. Перевищення норм споживання спостерігається по хлібу та хлібопродуктах, картоплі, олії, цукру, що свідчить про нераціональну структуру споживання.

Формування стратегії фінансово-економічної безпеки аграрних та харчових підприємств доцільно проводити з урахуванням існуючого стану життєвого циклу його розвитку, оскільки між ними існує тісний зв'язок. В свою чергу, життєвий цикл формується під впливом розвитку галузі, технології, товару, організаційних форм бізнесу, персоналу. Це потребує постійного вивчення внутрішніх та зовнішніх процесів, які відбуваються всередині та за межами підприємства. Вибір стратегії зміцнення фінансово-економічної безпеки багато в чому залежить від конкурентних позицій суб'єктів господарювання. Адже здатність функціонувати стабільно досягається за рахунок конкурентних переваг, тобто сукупності чинників та параметрів, що забезпечують його впізнання і виокремлення із загальної кількості конкурентів [4]. Конфігурація заходів стратегії гарантування фінансово-економічної безпеки аграрних та харчових підприємств визначається наявністю та особливостями зовнішніх і внутрішніх загроз їх життєдіяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Розвиток вітчизняного виробництва м'яса птиці забезпечує стабільну ситуацію на продовольчому ринку, стабілізацію ринкової кон'юнктури та забезпечення доходності товаровиробників, нарощування виробничих потужностей та адаптацію до нових умов світових викликів, захист внутрішнього ринку, забезпечення конкурентоспроможності українських товаровиробників на світовому та внутрішньому ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сахненко А.С. Збалансованість асортиментного портфелю підприємств харчової промисловості в контексті забезпечення продовольчої безпеки України : дис. ... к.е.н. за спец. 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / А. С. Сахненко // Київ, 2016. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nuft.edu.ua/public/dissertations/sakhnenko-a_11:27:26_ua.pdf
2. Кошкалда І. В. Актуальні питання продовольчого забезпечення / І. В. Кошкалда // Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка і менеджмент, 2017. - Вип. 4 (71). - С. 209.
3. Пилипенко К. А. Соціально-економічна сутність, завдання та принципи формування продовольчої безпеки / К. А. пилипенко // Причорноморські економічні студії: наук. жур. - Вип. 27. – Ч. 2. – 2018. – С. 5-9.
4. The Economist Intelligence Unit: - [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.economist.com.
5. Мармуль Л.О. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою аграрних та харчових підприємств / Л. О. Мармуль, Т. Г. Величко, Л. П. Рогатина // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2016. — № 2 (34). — С. 49.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ МІГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Комаринець С. О. к.е.н.,
Байко Л. Т.

Україна, м. Львів, Національний університет «Львівська політехніка»

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5933

ARTICLE INFO

Received: 15 May 2018
Accepted: 18 June 2018
Published: 01 July 2018

KEYWORDS

migration, economy, labor force, employment, immigration policy, money transfers.

ABSTRACT

The main problems that cause labor migration are reviewed. The factors that cause labor migration are examined. Information about the ways of money transfers affect the state of Ukrainian economy is provided. The experience of Ireland regarding the return of migrants is shown. Some organizational steps that can stabilize the situation with labor migration in Ukraine have been worked out. The Umigrant mobile application model for Ukrainians abroad has been developed. The Umigrant mobile application will provide migrants with easy access to reliable information about organizations and services available to them in a particular country: embassies, consulates, migration departments, hospitals and civil society organizations. It will also provide information on migration options and requirements, and will allow migrants to receive alerts on emergencies in a country or region, as well as contacts for emergency assistance.

Citation: Комаринець С. О., Байко Л. Т. (2018) Analiz Vplyvu Migrantsiyi na Rozvytok Ekonomiky Ukrainy. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5933

Copyright: © 2018 Комаринець С. О., Байко Л. Т. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Формування ринкової економіки та розвиток міжнародних процесів глобалізації впливають на те, що майже кожна країна піддається міграції, яка включає міграцію висококваліфікованої робочої сили. Це, як правило, негативно впливає на економіку країн, з яких емігрують потенційні працівники.

Це особлива загроза для України. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС та шлях до безвізового режиму між Україною та ЄС стали причинами проведення важливих реформ, але, в той же час, анексія Криму та конфлікт на Донбасі обумовили масштабні вимушені переміщення населення, глибоку економічну кризу та посилення трудової міграції.

Результати дослідження. Поточний стан міграції з України. Згідно дослідження, яке проводив Київський міжнародний інститут соціології на замовлення видання «Дзеркало тижня» з 21 листопада до 15 грудня 2017 року у 110 населених пунктах у всіх областях України, крім АР Крим, 55% молодих людей у віці від 18 до 29 років мають намір покинути Україну. Загалом кожен третій українець розглядає можливість виїхати з країни зараз чи за певних сприятливих обставин [1].

Так, за даними соціологів, 6,3% опитаних готові поїхати з України і роблять для цього певні кроки, 10,8% – «в принципі готові, але для цього поки що нічого не робили», ще 20% «поки не готові, але хотіли б, за умови сприятливих обставин».

При цьому 29,1% опитаних заявили, що вони розмірковують про те, щоб виїхати з України, а 63,6% – що це не спало їм на думку. Ще 7,3% не визначилися з відповіддю.

Серед тих, хто готовий виїхати закордон, 40% – люди з вищою освітою; 27,6 – із середньою спеціальною; 23,2 – із середньою і 17,8% – із неповною середньою освітою [1].

Під впливом воєнного конфлікту та глибокої економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Спробам вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й набутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть.

Відповідно до даних дослідження, проведеного в рамках проекту МОМ у 2014-2015 рр., за кордоном перебувають для здійснення трудової діяльності близько 700 тис. громадян України, що представлено на рис. 1 [2].

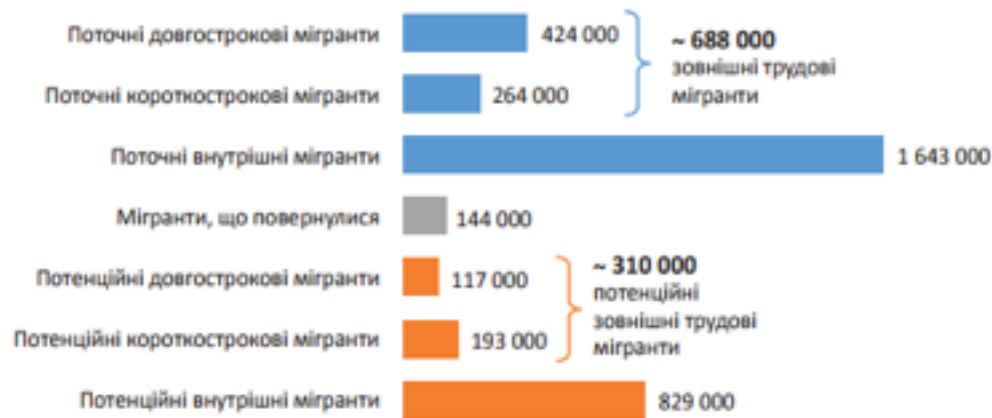

Рис. 1. Стан трудової міграції з України. Сформовано авторами на основі [2].

Основні країни призначення працівників-мігрантів – Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. На них припадає близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України. Сфери зайнятості українських працівників за кордоном – це передовсім будівництво (чоловіки) і праця в домашніх господарствах (жінки), а також сфера послуг та сільське господарство.

У результаті анексії Криму та військових дій на Донбасі в 2014-2015 рр. виник потік не лише внутрішньої, а й зовнішньої вимушеної міграції. Кількість клопотань про притулок, поданих громадянами України в європейських державах, перевищила в 2015 р. 22 тис., що було на третину більше, ніж 2014 р., і в понад 20 разів більше, ніж 2013 р. Найбільше таких клопотань подано в Італії, Німеччині, Іспанії та Польщі. Разом із тим, кількість поданих українцями заяв становила лише 1,7% усіх клопотань про притулок, поданих в країнах ЄС, що представлено на рис. 2. До того ж лише нечисленні українці отримали позитивні рішення за своїми зверненнями. У 2015 р. статус біженця в країнах Євросоюзу у відповідності до Женевської конвенції 1951 р. набули 415 громадян України, додаткову форму притулку за гуманітарними міркуваннями – 1150 осіб [3].

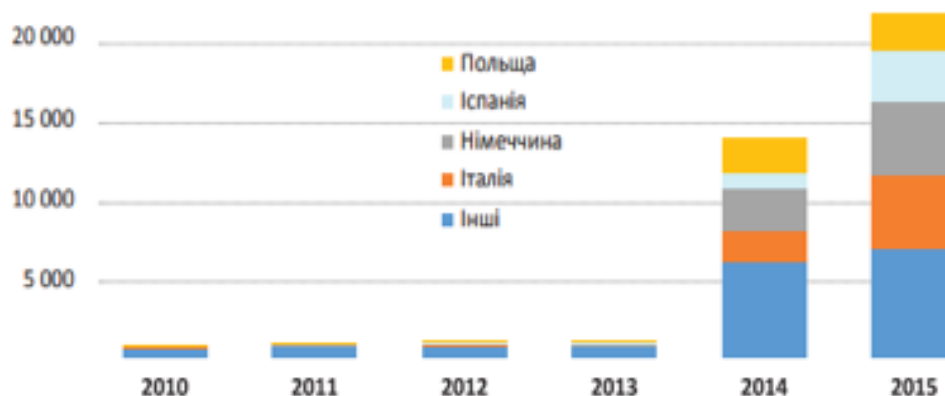

Рис. 2. Стан зовнішньої вимушеної міграції з України. Сформовано авторами на основі [3].

За даними різних опитувань, заробітки трудових мігрантів за кордоном у три-чотири рази вищі за середню заробітну плату в Україні. Зароблені під час трудової міграції кошти спрямовуються переважно на споживання, що сприяє покращенню якості життя сімей мігрантів, скороченню бідності, а також стимулює розвиток економіки завдяки підвищенню платоспроможного попиту. Згідно з результатами дослідження фінансових надходжень, пов'язаних з міграцією, та їхнього впливу на розвиток України, проведеного МОМ у 2014-2015 рр., перекази мігрантів в Україну становлять майже половину бюджету домогосподарств, які мають у своєму складі довгострокових трудових мігрантів, і 60% бюджету тих, члени яких практикують короткострокову трудову міграцію [2].

Досвід Ірландії в міграційній політиці з 1990 року. До середини 1990-х іноземці практично не довіряли Ірландії. Країна вважалася найбіднішою в Західній Європі з активними діями

терористичного угруповання ІРА, часто змінюваними урядами, високим безробіттям. Тому влада вирішила, що найкращим провідником інформації про інвестиційні можливості країни може стати значна ірландська діаспора.

На відміну від багатьох країн, які роблять ставку на залучення грошових переказів мігрантів, влада Ірландії зробила ставку, спочатку, на залучення самих мігрантів і діаспори. Вона сподівалася, що ірландці покличуть за собою своїх колег, партнерів, інвесторів. І, в результаті, і перекази, й інвестиції потечуть у країну потоком. Тому Ірландія почала шукати виходи на ірландців за кордоном, приділивши їм особливу увагу в США.

Для залучення діаспори влада використовувала два раніше створені державні агентства: Агентство розвитку промисловості (IDA) та Enterprise Ireland (EI).

Їхні представники були відряджені в ключові країни для презентації переваг інвестиційного клімату Ірландії, а також для пошуку й залучення коштів мігрантів і діаспори в країну.

Найбільше уваги приділялося ІТ-сектору, адже в Ірландії була велика кількість фахівців — випускників ІТ-вишів. Вважається, що діаспора тут відіграла ключову роль — близько 75% усіх ІТ-компаній, що працюють в Ірландії, було створено представниками ірландської діаспори, які повернулися в країну після багатьох років роботи за кордоном, в основному, у великих транснаціональних корпораціях.

Розуміючи, що легше й швидше достукатися до своєї діаспори через Інтернет, владою й неурядовими організаціями також було створено кілька інтернет-ресурсів, передплатниками яких є майже мільйон членів діаспори (migrationproject.ie; in-gb.co.uk; ean.ie; emigrant.ie; irishabroad.com; europeanirish.com).

Упродовж наступних кількох років було також запущено програми за окремими напрямками, які представлені у табл. 1.

Таблиця 1. Програми залучення діаспори Ірландії

№ з/п	Назва програми	Призначення
1	Culture Ireland	Розвиток культурних відносин.
2	The Aisling Return	Розвиток туризму.
3	Safe Home	Повернення мігрантів-пенсіонерів (дозволяє одержати компенсацію до 25% від вартості житла, що купується в Ірландії).
4	Global Irish Media Fund	Підтримка ЗМІ, журналістів, що висвітлюють успішні кейси про ірландську діаспору в пресі.
5	Ngen Ireland	Платформа для спілкування й залучення в Ірландію молодого покоління ірландської діаспори віком 22–33 років.
6	Міжнародний центр ірландської діаспори	Навчання й пошук зв'язків у культурній, науковій і технічній сферах.
7	Connectireland	Ініціатива уряду зі збільшення зайнятості населення за рахунок іноземних інвесторів.

Сформовано авторами на основі [4].

З метою чіткого визначення масштабів, потенціалу й можливостей своїх мігрантів, а також на численні прохання самої діаспори уряд Ірландії в 2014 р. створив Міністерство у справах ірландської діаспори. У березні 2015 р. під його егідою опублікували дорожню карту про політику щодо ірландської діаспори Global Irish: Ireland's Diaspora Policy. Цей документ визначає основні сфери діяльності влади відносно мігрантів і діаспори.

Всі ці заходи безпосередньо вплинули на кількісний склад населення, що відображено на рис. 3.

Напрями та дії щодо поліпшення міграційної політики України. Проаналізувавши досвід Ірландії, а також вивчивши міграційну ситуацію в ряді інших країн (Китай, Мексика, Індія), було запропоновано ряд напрямів і дій, спрямованих на поліпшення України, які відображені у таблиці 2.

Макет мобільного додатку для мігрантів. Оскільки мобільні пристрої відіграють важливе значення у житті будь-якої людини, тому буде доцільним використання їх у процесі спілкування «держава-мігрант-держава».

Авторами було запропоновано розроблення додатка «Umigrant», який надасть мігрантам легкий доступ до інформації про організації та послуги, доступні для них в певній країні. Макет першої та другої сторінки додатка «Umigrant» представлено на рис. 4.

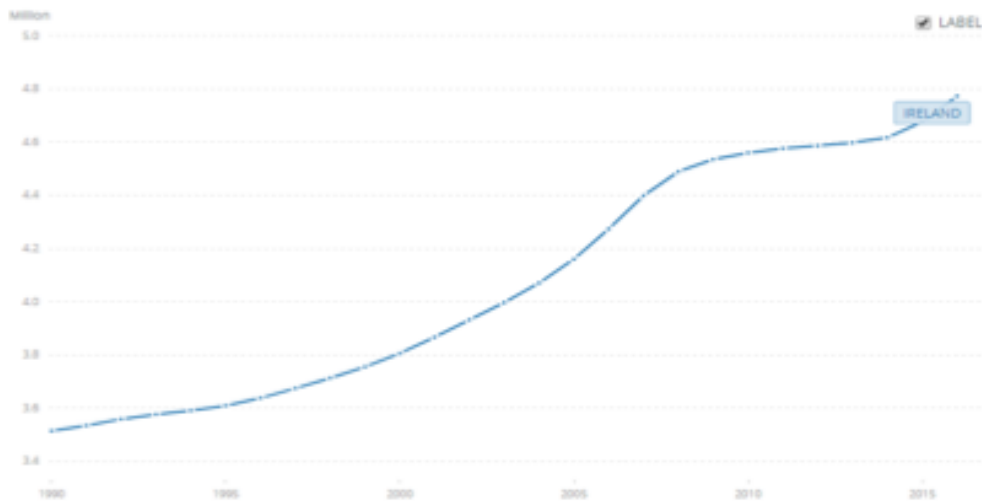

Рис. 3. Кількісний стан населення Ірландії у період з 1992 по 2017 роки.
Сформовано авторами на основі [5].

Таблиця 2. Напрями та дії щодо поліпшення міграційної політики України

№ з/п	Напрямок	Дії
1	Розробка програми стимулювання грошових переказів та їх напрямків	<ul style="list-style-type: none"> • Збільшення вартості поточних грошових переказів шляхом збільшення частки офіційного сектору, у тому числі шляхом зниження витрат на офіційні перекази; • розроблення проектів, які можуть сприяти інвестиціям заощаджень / грошових переказів / трансфертів працівників-мігрантів.
2	Встановлення зв'язків з мігрантами та діаспорою	<ul style="list-style-type: none"> • Реалізація «Програми підтримки емігрантів» за ірландським прикладом; • підтримка ділових мереж, щоб з'єднати українців як на Батьківщині, так і за кордоном; • мотиваційна програма для мігрантів та діаспори є посередниками для залучення фінансово-інтелектуального капіталу в країну; • створення мобільного додатку для підтримки українців за кордоном.
3	Створення привабливих умов для ведення бізнесу в Україні	<ul style="list-style-type: none"> • Спрощення доступу бізнесу до інфраструктури; • лібералізація експортних операцій.

Розроблено авторами.

Рис. 4. Макет першої та другої сторінки додатку «Umigrant». Розроблено авторами.

Додаток надасть мігрантам легкий доступ до надійної інформації та контактної інформації про організації, які пропонують послуги для мігрантів: посольства, консульства, міграційні відділення, лікарні та організації громадянського суспільства. Він також запропонує інформацію про варіанти та вимоги щодо міграції та дозволить мігрантам отримувати сповіщення про надзвичайні ситуації в країні чи регіоні, а також контакти для надання надзвичайної допомоги.

Конфіденційність інформації користувачів ґрунтуватиметься на принципах захисту даних. Крім того, кожен користувач може вирішити, чи він санкціонує програму використовувати GPS на своєму мобільному пристрої, що представлено на рис. 5.

Рис. 5. Макет сторінок додатка «Umigrant» із санкціонуванням користувачем програми використання GPS на мобільному пристрої користувача.

Розроблено авторами.

Крім того, «Umigrant» зможе служити установам, як державним, так і приватним, оскільки це забезпечує їм легкий доступ до контактної інформації організацій в інших місцях або країнах, а також додаток зможе бути корисним для служб статистики, адже в ньому може бути можливість безпечної відповіді на міні-опитування, таким чином, можна буде формувати ту чи іншу статистичну інформацію.

Додаток пропонуватиме зручну та безкоштовну інформацію, включаючи надійні факти, підтвержені установами та організаціями, що пропонують міграційні процедури, а також охорону здоров'я, працевлаштування, служби безпеки.

Додаток міститиме розділи:

- **Захист та допомога:** інформація про медичні центри, консульства та посольства, міграційні відділення, центри захисту прав людини, а також центри, які пропонують притулок, а також включає інформацію про підготовку та зайнятість, спеціальну допомогу вразливих груп людей, таких як жінки, діти та жертви торгівлі людьми, а також програми допомоги мігрантам;

- **інформація про міграцію:** інформація про вимоги щодо в'їзду до різних країн, права мігранта в тій чи іншій країні;

- **грошові перекази:** додаток порівнює варіанти, доступні мігрантам для надсилання грошей;

- **знайти людей біля мене:** дозволяє користувачам знайти українців біля себе в режимі реального часу, для подальшого спілкування;

- **новини:** оновлена інформація про міграцію з новинами про країну, в якій мігрант перебуває.

Додаток попереджатиме про надзвичайні ситуації, такі як урагани та епідемії, а також важливі події в районі;

- **можливість записувати свої робочі години** в одному із розділів.

Окрім сторінок з можливостями додатку «Umigrant» представлено на рис. 6.

Основна мета створення такого додатку - захист громадян України, налагодження спілкування з ними, збір статистичної інформації.

Рис. 6. Окремі сторінки з можливостями додатку «Umigrant». Розроблено авторами.

Висновки. Мігранти й діаспора – це найкращі у світі провідники (посередники) із залучення фінансового та інтелектуального капіталу в країну. Діаспора є першопрохідниками у країну, і вона може відіграти роль каталізатора для залучення капіталу іноземного походження. Через впровадження мотиваційних програм і проектів країни спроможні регулювати й контролювати так званий відплив мізків (brain drain) і перетворювати його на «циркуляцію мізків» (brain circulation) і максимально використовувати знання діаспори (brain gain).

Отже, в Україні важливо почати низку організаційних кроків, які зміцнять мотивацію та прискорять залучення іммігрантів до країни. Реалізація організаційних та економічних заходів дозволить встановити контакти з українськими мігрантами в короткостроковій перспективі та стимулюватиме грошові перекази через офіційні канали.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чому українці покидають свою країну. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/internal/krovotecha-chomu-ukrayinci-pokidayut-svoyu-krayinu-267394_.html
2. Міграція як чинник розвитку в Україні. – К.: MOM, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf
3. Eurostat. Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex. Annual aggregated data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/MIGR_ASYAPPCTZA
4. Focus Migration statistic information, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://focus-migration.hwwi.de/Ireland>
5. The World Bank Data, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator>

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВ ВАРТОСТІ

Комаринець С. О. к.е.н.

Україна, м. Львів, Національний університет «Львівська політехніка»

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5934

ARTICLE INFO

Received: 10 May 2018
Accepted: 25 June 2018
Published: 01 July 2018

KEYWORDS

value banks, credit unions, social banks, ethical banks, green banks, financial market.

ABSTRACT

The state of the modern financial market is not homogeneous. Various organizations act on it, such as world, investment, public, retail, social, church, green, folk and development banks; official and unofficial banking organizations; shadow financial system. Mutual assistance banks, rural banks, credit unions, savings and loan funds are institutions formed on the basis of mutual assistance among people. There are also banks operating in the «western» financial tradition and those operating under the laws of Sharia. Value banks are social, ethical, green and public banks without a definite management model that function in the form of joint stock companies, unions and private enterprises. In the article, the ways of formation, organizational structures, historical and religious preconditions of creation and modern tendencies of development of value banks are viewed.

Citation: Комаринець С. О. (2018) Peredumovy ta Perspektyvy Rozvytku Bankiv Vartosti. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5934

Copyright: © 2018 Комаринець С. О. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Стан сучасного фінансового ринку не є однорідним, на ньому діють різні суб'єкти, такі як світові, інвестиційні, громадські, споживчі (retail), соціальні, церковні, «зелені», народні та банки розвитку; офіційні та неофіційні банківські організації; тіньова фінансова система. Банки взаємодопомоги, сільські банки, кредитні спілки, заощаджувальні та позикові фонди – інститути, утворені на основі взаємодопомоги поміж людьми. Існують також банки, які працюють у «західній» фінансовій традиції та ті, що функціонують за законами Шаріату.

Результати дослідження. Банки вартості (value banks) – це соціальні, етичні, «зелені» та громадські банки без визначеної моделі управління, які функціонують у формі акціонерних товариств, спілок і приватних підприємств.

Пітер Блом (Peter Blom), голова ради правління Світового об'єднання банків вартості (Global Alliance for Banking on Values, GABV) і генеральний директор Тріодос банку (Triodos Bank) вважає банки вартості позитивними фінансовими інноваціями, які забезпечують людські потреби у реальному секторі економіки. Дослідження GABV облікувало близько 2 тисяч банків вартості із загальними активами близько 600 мільярдів доларів США і власним капіталом близько 65 мільярдів доларів США. За прогнозами GABV банки вартості обслуговуватимуть 1 мільярд осіб до 2020 року [1].

Основними принципами стійкого фінансування і банкінгу, розробленими GABV, є економічна, соціальна й екологічна продуктивність в основі бізнес-моделі; базованість на громадах (задоволення потреб реального сектору економіки та фінансування нових бізнесів, які б діяли аналогічно); тривала співпраця (з клієнтами і абсолютне розуміння їх економічної діяльності та ймовірних ризиків); прозоре й інклюзивне управління; банківська культура, яка містить вищезазначені принципи.

Основною рисою банків вартості є соціальна місія з навчання та розширення можливостей споживачів та інших зацікавлених сторін, як стати частиною економіки, що базується на вартості [2].

Зростає кількість фінансових інститутів, що допомагають тим фізичним особам і громадам, яких не обслуговують суб'єкти традиційної фінансової системи, через надання мікрокредитування, мікропозик та інших фінансових продуктів. Учасниками GABV є також кредитні спілки та банки мікрофінансування. Міжнародне об'єднання інвесторів соціальної економіки (International Association of Investors in the Social Economy, INAISE) включає місцеві мережі заощаджувальних і позикових

фондів, громадські банки, фонди мікрофінансування, кредитні спілки, благодійні організації. У багатьох випадках малі фінансові суб'єкти ростуть, деякі перетворюються у великі формалізовані фінансові інститути, які слугують для задоволення зростаючих потреб споживачів, наприклад Банко Комуналь (Banco Communal), Ла Чанчіта, Перу. Був заснований як фінансовий кооператив у 1994 році для надання мікрокредитів і сприяння заощадженням. В процесі росту та вивчення потреб зацікавлених сторін банк розвинув фінансування освітньої діяльності, мікрострахування, охорони здоров'я й екології. Через 20 років існування він також пропонує підтримку для ІТ й електронних ЗМІ, адаптаційних програм до зміни клімату й ефективного розвитку ланцюгів створення вартості у бізнесі. В основі Банко Комуналь пропонує більш ніж фінансування і є членом розвинутої мережі FORTALECER [2].

Іншим прикладом нових посередників, що обслуговують споживачів, які залишилися поза традиційною фінансовою системою, є KIWI (www.usekiwi.com). За даними дослідження 85% населення Мексики тримає заощадження вдома. KIWI – це стартап, який надає персоналізовані плани попередніх платежів для мексиканських сімей з оплати великих платежів, таких як оплата медичних операцій, шкільних підручників, будівельних матеріалів, побутових приладів. Компанія розробила технологічну платформу, де підприємці, клініки та роздрібні продавці можуть зареєструватися і запропонувати споживачам можливість передоплати у розстрочку. Сервіс є безкоштовним для користувачів, які зареєструвалися, погодили графік виплат і проводять їх через місцеві точки продажу. Комісія сплачується надавачем товарів і/або послуг [3].

Інноваційний підхід до фінансування вартості пропонують інститути мікрофінансування для фермерів. Tautay Sa Kauswagan Inc (TSKI www.tski.com.ph/) є суб'єктом мікрофінансування у Філіппінах, що пропонує механізм фінансування місць на складах для фермерів та позики до 80% ринкової вартості продукції, розміщеної там. Коли ціни падають у сезон урожаю, рис зберігається на складах, орендованих TSKI. Коли ціни починають зростати, TSKI забезпечує подрібнення рису і зв'язується з роздрібними та оптовими покупцями, такими як лікарні, школи та інші. Інтеграція вздовж сільськогосподарського ланцюга створення вартості знижує трансакційні витрати, що, у свою чергу, дозволяє TSKI зменшувати процентну ставку за позиками для фермерів [4].

Фінансова реформа 1991 року у В'єтнамі призвела до переформатування кооперативної фінансової системи і створення Народного кредитного фонду (People's Credit Fund, PCF). Це мережа, яка включає місцеві кредитні фонди, як первинні утворення, та центральний фонд, як об'єднання місцевих фондів; діє на основі самофінансування та самоуправління; кооперативна за природою; гнучка до фаз ділового циклу.

У Болівії у 1992 році було засновано БанкоСоль (BancoSol) – приватний комерційний банк, 75% акцій якого перебувають у власності недержавних і донорських організацій провідних, успішних і впливових бізнесменів. Утворений на базі недержавного позикового фонду мікрофінансування PRODEM, започаткованого у 1987, в процесі існування якого виявилось, що його залежність від донорських фондів гальмує розвиток і обслуговування потреб ринку. У сучасному форматі БанкоСоль спроможний дотримуватися своєї місії, базованої на вартості, завдяки прибутковостворюючій стратегії [5].

У 2013 році він досяг балансу у розмірі 1 мільярда доларів США з 233 тисячами активних позичальників і 628 тисячами вкладників. Підчас успішного розвитку банку, одна з його засновниць, Болівійська фундація SEMBRAR, виявила потребу у інших видах підтримки для сільського господарства, ніж для переважаючих існуючих клієнтів – міського бізнесу, та започаткувала програми освіти, розвитку потенціалу і маркетингової підтримки для малих фермерів. Однак, оскільки вона, як і PRODEM, заснована на донорських фондах, тому має перешкоди до активного зростання, для подолання яких прийнято рішення про виведення позикового бізнесу у компетенцію до іншого банку, тоді як послуги підтримки продовжуватиме надавати фундація [5].

Природні катастрофи останнього часу (Непал, 2015) по-новому висвітлюють роль суб'єктів соціального інвестування. Великі банки спрямовуються на акумуляцію коштів від населення, в той час, як фонди мікрофінансування приймають швидкі рішення на основі інформації про місцеві умови і потреби та спроможні на швидке полегшення наслідків нещастя.

Так як і на кожному ринку, існують також учасники з виключно комерційними мотивами, які прагнуть максимізувати прибуток без жодних внесків у покращання існування громад. Існують випадки, коли жорсткі кредити штовхають сім'ї у бідність замість того, щоб допомогти, і коли мікропозикодавці радше використовують, ніж допомагають громадам. Такі організації не є частиною економіки, базованої на вартості, проте живуть за рахунок неї [6].

Відбувається активне започаткування фінансових інститутів громадського розвитку (community development finance institutions, CDFIs). Вперше утворені у США як відповідь на відмову у видачі банками позик для бізнесів і домогосподарств на загальних підставах, зазвичай через їх розташування у бідних районах. У 2011 році CDFIs самостійно вклали більш ніж 30 мільярдів доларів США у міські, сільські й корінні громади із сукупними чистими ставками менш ніж 1,7%, продемонструвавши можливість розсудливого й ефективного фінансування у незручні для

традиційних фінансових систем ринки [7]. У Великобританії CDFIs також розвиваються, деякі з них засновуються громадами, деякі – місцевими органами влади.

Колишній генеральний директор Пан Американ Банку (Pan American Bank), найстаршого латиноамериканського банку Каліфорнії, Джессе Торрес (Jesse Torres), ввів термін «банктивізм», закликаючи банкірів і банки використовувати свій вплив на зацікавлені сторони для стимулювання змін у громадах їх функціонування через підтримку тих видів діяльності, що пропагують і спричиняють соціальні, політичні, економічні та екологічні зміни [7].

Отже, суб'єкти соціального інвестування відповідають на ринкову неспроможність або асиметрію за допомогою фінансових інструментів. Так як багато-хто жодним чином не бере участі у традиційних фінансовій системі, тому виступає елементом тіньової. Цей термін означає сукупність небанківських фінансових посередників, які забезпечують кредитування світової фінансової системи, проте не виступають об'єктом регуляторного впливу. За даними МВФ найбільші тіньові фінансові системи спостерігаються у розвинутих економіках, хоча темпи зростання вищі на нових ринках та випереджають темпи зростання традиційних фінансових систем. Тіньова фінансова система може доповнювати традиційну, надаючи ширший доступ до кредитних ресурсів, уможливаючи відстрочення термінів погашення позик, підтримуючи ринкову ліквідність, диверсифікуючи ризики. Однак, без адекватного упорядкування тіньова фінансова система може підірвати стабільність традиційної та, зазвичай, асоціюється із способами уникнення регулювання. Загальний обсяг світової тіньової банківської системи перевищує 100 трильйонів доларів США [7].

Звісно, більшість суб'єктів тіньової фінансової системи керується виключно мотивами максимізації прибутку і не є організаціями, які базуються на вартості. Проте, існують приклади, такі як CDFIs та інші мікрофінансові організації, провайдери як KIWI, окремі краудфандингові платформи, які свідчать про існування суб'єктів тіньової фінансової системи, що працюють для створення економіки вартості.

Банки вартості узгоджують свою діяльність із спільними принципами та культурою, проте можуть різнитися за формою власності та організаційною структурою. Не кожна кооперативна і/або кредитна спілка є банком вартості. У табл. 1 представлено різні за формою власності та організаційною структурою банки вартості.

Таблиця 1 Форми власності та організаційні структури банків вартості

№ з/п	Групи банків вартості за формою власності та організаційною структурою	Приклади
1	Кооперативи	Affinity Credit Union, Vancity Credit Union, GLS Bank, JAK Bank
2	Акціонерні товариства з контролюючими акціонерами	Triodos Bank, BRAC Bank, Beneficial State Bank, Charity Bank
3	Приватні банки	Sunrise Bank, New Resource Bank, Vision Banco
4	Народні банки	Bank of North Dakota

Функціонування кооперативів поширене у світовій практиці і характеризується спільним правилом: один член – один голос, але різняться за структурою – кількістю членів ради правління, способом їх обрання. Кооперативи можуть створити міцні за природою банківсько-клієнтські зв'язки, оскільки клієнти кооперативу також виступають його членами та, ймовірно, цікавляться функціонуванням банку і слідкують за її відповідністю до критеріїв відповідальності.

Банки у формі кооперативів обслуговують близько 180 мільйонів споживачів, переважно домогосподарств, малих і середніх підприємств і місцевих спільнот і володіють 20% часткою європейського ринку. Вони працевлаштовують 750 тисяч осіб, мають близько 50 мільйонів членів і обслуговують кожне третє мале і середнє підприємство Європи [8].

В окремих випадках банки у формі кооперативів є незалежними організаціями, у інших – вони засновані та фінансуються державою та пов'язані з іншими інститутами. У Франції та Португалії, до прикладу, поширене втручання держави, у Фінляндії – навпаки. В ряді країн соціальні католицькі рухи сприяли розвитку банків у формі кооперативів, у інших вони створювалися на основі або з допомогою торгових спілок.

Vancity – найбільша кредитна спілка Канади, яка обслуговує більше ніж 500 тисяч членів. У 1946 році вона була єдиним інститутом, який забезпечував іпотеку для людей, що проживали на схід від Кембі у східному робочому районі Ванкувера. Вона проводить вимірювання фінансової та соціальної віддачі та продовжує запроваджувати інноваційні фінансові продукти, наприклад, Fair & Fast як альтернативу щоденним позикам, що зменшує витрати для позичальників і дозволяє їм розірвати замкнене коло боргів. Інвестиційний фонд Vancity пропонує членам інвестування вільні від викопного палива.

ЖАК Bank – кооперативний банк Швеції, який перебуває у власності його близько 38 тисяч членів. Його основна мета – забезпечити членам безпроцентні позики, для чого позичальників просять заощаджувати і надавати позики через банк для накопичення балів заощадження, які в майбутньому покривають вартість позики.

Більшість європейських корпоративних банків були засновані на ідеях Германа Шульца (Hermann Schulze) і Фрідріха Райфайзена (Friedrich Raiffeisen), які довели, що мешканці міст і сіл з низьким рівнем доходів не мають доступу до кредитних ресурсів не на лихварських умовах. З Німеччини концепція поширилася країнами континентальної та північної Європи. У Великобританії ідея кооперативних банків поширилася з відродженням християнських ідей серед робітників і небагатих прошарків середнього класу і кооперативи утворилися на базі будівельних товариств. Кредитні спілки почали з'являтися лише у кінці 1960 років на прикладі існуючих у США, які, у свою чергу, були запозичені від канадської адаптації німецької кооперативної банківської концепції.

У діяльності акціонерних товариств з контролюючими акціонерами засновник або власник контрольного пакету акцій слідкує за визначенням і дотриманням місії компанії.

Приватні банки вартості мають вмотивованих довгостроковою місією акціонерів. Громадські банки США володіють сукупними активами близько 10 мільярдів доларів США. Тут вони виступають основним стабільним джерелом кредитування реального сектору економіки. Вони будують довготривалі стосунки з клієнтами, зосереджуються на бізнес позиках. Згідно дослідження 2012 року громадські банки відповідали лише за 17% активів промисловості США, проте за більш ніж 50% усіх позик для малого бізнесу [1].

Одним із нових членів GABV з 2015 року є Sunrise Community Bank, Міннеаполіс. Це сімейний національно спрямований громадський банк, який управляється консультативною радою та радою директорів, що складається з місцевих власників бізнесу та представників громадськості. Він сертифікований як фінансовий інститут громадського розвитку (CDFI) та В корпорація, що доводить його зобов'язання дотримуватися принципів прозорого корпоративного та сталого екологічного управління, позитивного громадського впливу. Банк фінансує малий бізнес, надає позики на об'єкти нерухомості у центрі Міннеаполіса та Сан Пауло, більше 60% яких спрямовані у громади із низьким рівнем доходу [1].

Народні банки відіграють важливу роль у банківських системах багатьох країн – Німеччини (50% активів належать народним банкам), Швейцарії, Індії. У США єдиний народний банк – Bank of North Dakota. Заснований близько століття тому фермерами, які не захотіли миритися з ціною експлуатацією зернових монополістів і приватними банками, готовими закритися за перших ознак негараздів з урожаєм. Банк підтримує поширення і створення малих і середніх підприємств у межах штату для економічного розвитку Північної Дакоти. Він розміщує об'єднані активи для блага спільноти і щороку передає надлишки до Загального фонду Північної Дакоти для проплат публічних сервісів. Не спекулює деривативами та не надає сумнівних фінансових позик, не платить великих бонусів чи високих зарплат, самостійно страхує власні депозити, не використовує гарантійну схему Федеральної депозитної страхової корпорації [9].

Цілий рід нових бізнес структур виникли для соціального підприємництва – компанії громадських інтересів, об'єднання громадської користі, соціальні підприємства, нові гібридні корпорації (для прибуткових бізнесів, які спрямовуються на соціальну мету і реінвестують частину прибутків для її реалізації), В корпорації (В - вигода). У 2015 році Благодійний банк (Charity Bank) Великобританії став першим європейським банком, який отримав сертифікацію В корпорації. Це означає, що він відповідає суворим стандартам соціальної та екологічної продуктивності, відповідальності та прозорості неприбуткових компаній США В Lab. В корпорації поширені у 121 видах промисловості 37 країн. У 2015 році Triodos Bank і Sector Banking, Австралія також долучилися до руху В корпорацій [10].

Релігійні організації відіграють важливу ролі у формуванні банків вартості. Наприклад, Banco Saja Social заснований близько століття тому орденем Єзуїтів у Колумбії для заохочення заощаджень робітників. Сьогодні знаходиться у власності багатьох інвесторів, 43% акцій належить Соціальному фонду (Fundacion Social), налічує більш ніж 5 мільйонів клієнтів, надає фінансові послуги, включно з мікрокредитуванням фізичних осіб, підприємців, малих і середніх підприємств, які беруть участь у соціальному розвитку. Reliance Bank, Великобританія знаходиться у власності світової Армії Спасіння (частки Євангелістської християнської церкви), Kingdom Bank – церкви П'ятидесятників. Методисти і Баптисти також мають власні фінансові компанії. Інвестування, засноване на релігії, передбачає вибірковість, захист акціонерів і вкладення у громади. У Німеччині церковними католицькими банками є DKM Darlehnskasse Munster, Bank für Kirche і Caritas у Падерборні, Євангелістськими – KD Bank у Дортмунді. Церковні банки мають оригінальну структуру кооперативних банків, у яких регіональні церкви і споріднені інститути виступають водночас і членами, і клієнтами. 8 найбільших церковних банків Німеччини володіють сукупними активами у 45 мільярдів доларів США. Багато сучасних церковних банків використовують фільтри сталого розвитку як мінімальний критерій для інвестування. Desjardins Group, Квебек і Онтаріо, Канада є найбільшим об'єднанням кредитних спілок у Північній Америці. Засноване як кредитна спілка у 1900 році Альфонсом і Дорімен Десжардінс (Alphonse, Dorimene Desjardins) для вкладення у благополуччя індивідів і спільнот й полегшення бідності, яка залучилася підтримкою Римо-католицької церкви. Надає підтримку тим, хто не в змозі взяти кредит під заставу. Налічує більш ніж 5,8 мільйонів членів і володіє близько 172,3 мільярдів доларів Канади активів [7].

Також стрімко розвиваються Ісламські банки. За філософією Ісламу жадоба наживи (прибутку, грошей, цінностей) і інші базові мотиви збагачення існує, проте суть людства полягає у можливості вибору вищого і більш духовного способу існування. Соціальна відповідальність, базована на отриманні прибутку, відкрито засуджується. Чесноти не повинні підпорядковуватися створенню прибутку. Основна різниця між Ісламськими і загальноприйнятими економічними поглядами є заборона процентних ставок, оскільки вони не є винагородою за жодну продуктивну діяльність. Ключовою концепцією Ісламського банку є бачення, що позикодавці повинні брати участь у ризиках бізнесу для отримання винагороди. Ісламські закони та інститути (в тому числі банки) працюють не заради прибутку, але для пропагування морального і духовного зростання. Активи Ісламських фінансових організацій, які включають у себе активи традиційних банків, які пропонують сумісні із законами Шариату продукти та релігійні банки, зосереджені на здоровому суспільстві та виваженому управлінні ресурсами, складають близько 1,3 трильйона доларів США [11].

За останні 50 років з'явилися нові типи банків вартості – соціальні, етичні, «зелені» або альтернативні. Вони базуються на потребах людей у реальному секторі економіки та грають ключову роль у інвестуванні у «зелені» та соціальні інноваційні сектори, куди інші банки утримуються вкладати кошти. Так, наприклад, GLS Bank і Triodos Bank першими інвестували у виробництво сонячної та вітрової енергії, виступають разом з іншими вкладниками у новаторські проекти житлового будівництва. Світова фінансова криза, переважно, не зачепила банки вартості так, як традиційні фінансові організації, через побудову довгострокових клієнтських зв'язків і незалежність від ринків оптової торгівлі та грошей. Банки вартості вважаються радше частиною економіки сталого розвитку, ніж ринково орієнтованою, оскільки вони працюють відповідально і стабільно на підтримку суспільства.

Вчені розробили індекс природної спорідненості (Radical Affinity Index) для оцінки обсягу дотримання етичної ідеології та принципів 114 європейськими банками у чотирьох основних сферах: прозорість інформації, розміщення активів, вживання гарантій і участь. Найбільшою виявилася різниця у прозорості інформації та розміщенні активів. За виключенням обсягу на вимогу регулятора банки вартості неактивні на міжбанківських і оптових ринках. Вони фінансуються на основі депозитів вкладників і шукають способи вкладення в організації з подібними цінностями, включно із пропорційним інвестуванням у інші банки вартості. Схеми взаємних гарантій та громад-поручителів є характерними для них. Інша риса – роль спонсорських коштів. Багато фінансових організацій утворюють фундації або благодійні трасти для їх акумулювання. Банки вартості бачать у спонсорських коштах інструмент споживання або інвестування і використовують його як допоміжний для задоволення потреб апліканта [12].

Висновки. Банки вартості пов'язані і відновлюють окремі аспекти громадських рухів взаємодопомоги і кооперації XIX століття, водночас, вони передбачають можливості втілення нових ідеалів, базованих на створенні вартості та сталому розвитку більш ніж на релігійних віруваннях чи традиційних нормах, таких як солідарність, взаємодопомога, соціальне співчуття, дотримання прав людини, екологічна та соціальна справедливість.

ЛІТЕРАТУРА

1. SFRE Press Release [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gabv.org/our-news/sustainability-finance-real-economies
2. Banking on Values: Moving Forward Together [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gabv.org/news/bankingonvalues-moving-forward-together>
3. A New Financial Platform in Mexico Saves Lives and Money [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unreasonable.is/mexico-series-kiwi/>
4. Tautay Sa Kauswagan, Inc. (A Microfinance NGO) Bridging the Gap between Poverty and Progress [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tski.com.ph/>
5. Global Alliance for Banking on Values [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gabv.org/members/bancosol>
6. A Global Surge in Tiny Loans Spurs Credit Bubble in a Slum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wsj.com/articles/SB125012112518027581>
7. Values Based Banking. Bringing the Voice of the Citizens into Finance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.social-banking.org/wp-content/uploads/2017/08/Values_Based_Banking_pdf-1.pdf
8. Co-operative banks as key players [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=4189&title=Co-operative-banks-as-key-players
9. Shale Boom Helps North Dakota Bank Earn Returns Goldman Would Envy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wsj.com/articles/shale-boom-helps-north-dakota-bank-earn-returns-goldman-would-envy-1416180862>
10. The Colour of Money. Triodos Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://colour-of-money.co.uk/bcorp-europe/>
11. Institute of Islamic banking and Insurance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://islamic-banking.com/>
12. Are Ethical Banks Different? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-011-0774-4>

LEAN-PRODUCTION В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Коровіна О. В. к. е. н., доцент

Україна, Кривий Ріг, Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5935

ARTICLE INFO

Received: 14 May 2018
Accepted: 22 June 2018
Published: 01 July 2018

KEYWORDS

Lean-production, principles, economical production, management system, management, staff, team.

ABSTRACT

The advantages and principles of using the concept of Lean-production in industrial enterprises and the place of Lean-management in the overall management system are discussed in the article. Well-known principles of economical production are universal, but each organization is unique, therefore, its principles corresponding to the sphere of activity of a particular enterprise will be formed. The uniqueness of the principles is formed on the basis of creating a map of flows of values. Application of the principles and tools of Lean management at the enterprise will improve the overall management system without breaking the structure of the management model. The advantage of introducing cost effective production will be to obtain a client-centered result. For the effective implementation of the Lean concept, enterprises need to identify, educate their leaders, train them, form a team, motivate staff, and show a personal example of the benefits of using Lean tools.

Citation: Коровіна О. В. (2018) Lean-Production v Systemi Upravlinnya Promyslovym Pidpryyemstvom. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 6(18), Vol. 1. doi: 10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5935

Copyright: © 2018 Коровіна О. В. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Одним з управлінських підходів адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища, досягнення конкурентних переваг є ощадливе виробництво, або Lean-production. На думку науковців, які займаються проблематикою підвищення ефективності виробництва, ощадливе виробництво – це набір методів та інструментів, постійне використання яких дозволяє максимально використати можливості підприємства досягнення конкурентоспроможності та збільшення прибутку. Актуальність удосконалення управлінських підходів полягає у тому, що інтенсивність конкурентної боротьби, підвищення вимог до якості продукції вимагають впровадження прогресивних управлінських технологій, здатних ефективно вирішувати завдання бізнесу та швидко реагувати на зміни ринкового середовища.

Питаннями Lean – менеджменту займалися відомі зарубіжні та вітчизняні науковці такі як: Вумек Джеймс П., Джонс Даниел Т., Тайити Оно, Лайкер Джеффрі, Джордж Л. Майкл, Денніс П. Хоббс, Давыдова Н.С., Колос І.В., Сакун Л. М. та ін. Вони наголошували, що Lean – це інше мислення, це «...це людська система, сконцентрована на клієнті і приводиться в дію клієнтом; в цій системі всі співробітники на своєму робочому місці і поза ним також є клієнтами».

Метою статті є популяризація принципів та інструментів Lean – менеджменту на вітчизняних промислових підприємствах та визначення місця Lean – менеджменту в загальній системі управління.

Привабливість Лін в тому, що система на 80% складається з організаційних заходів, і тільки на 20% складають інвестиції в технологію. Воно передбачає залучення у процес оптимізації бізнесу кожного співробітника і максимальну орієнтацію на споживача. Максимальну вигоду від впровадження ощадливого виробництва можна отримати, якщо добре зрозуміти принципи Lean – менеджменту і застосовувати їх в комплексі, тим самим забезпечивши єдність напрямків у виробничій діяльності. Lean-production це концепція, яка ґрунтується на прагненні підприємства ліквідувати всі види втрат за допомогою залучення у процес управління кожного працівника та максимальної орієнтації на споживача, що передбачає виробляти стільки продукції, скільки вимагає ринок.

Існують певні кроки в реалізації Lean і різних інструментів, які використовуються в методології Lean. Незважаючи на те, що до того, як відбудуться які-небудь поліпшення, ініціатива Lean повинна повністю підтримуватися керівництвом та персоналом. За даними Майкла Вейдера засвоєння бережливого виробництва дозволяє:

- підвищити продуктивність на 50 - 200%;
- економити до 10% річного доходу;
- збільшити прибуток в 2 - 3 рази;
- скоротити термін виконання замовлення в 4 рази.

Аналізуючи відомі п'ять принципів Lean, що були запроновані Джеймсом Вумеком та Деніелом Джонсом можна сказати, що вони є універсальними для всіх організацій промислової та непромислової сфери, але є певні напрямки, які стосуються тільки даного підприємства. Для цього потрібно вміти складати карту потоку цінностей продукту. Карта потоку цінностей унікальна для кожного підприємства. Якщо керівництво та персонал організації навчаться визначати цінність, бачити весь потік створення цінності, безперервно додавати цінність в продукт на кожному етапі потоку, тоді можна постійно вдосконалювати технологічний процес створення продукту, організаційні заходи, методи управління тощо та ін. Оскільки на вітчизняних підприємствах принципи та методи Lean-production тільки починають набирати популярність, необхідно визначити місце Lean- менеджменту в загальній системі управління підприємством.

Управління підприємством – це економічна категорія, яка представляє особливу форму економічних відносин, що впливають на процеси, об'єкт чи систему, аби зберегти її стійкість, або перевести в інший стан відповідно до поставлених цілей. Як вважає Бугров Д., управління виникає тоді, коли керівник приймає рішення, коли розробляється новий порядок відносин між елементами системи для подолання проблемної ситуації, коли встановлюються нові зв'язки між структурними підрозділами, пов'язані з модифікацією організаційної структури. Система менеджменту підприємства демонструє високу ефективність не тільки тоді, коли керівники підприємств і працівники діють злагоджено, але і тоді, коли між рівнями управління існує зрозумілий алгоритм взаємовідносин та ефективна комунікація. На багатьох сучасних підприємствах працює консервативна модель взаємовідносин між усіма підсистемами та елементами управління. В підсистему управління входять методологія, процес, структура, техніка управління тощо. Під елементами системи розуміють цілі, завдання, принципи, закони, методи, функції управління, інформаційне забезпечення, організаційні структури та інш. Кожна підсистема має свою науково-методичну основу використання в управлінській діяльності. Але, основні можливості для вдосконалення управлінської системи за словами Поплавської Ж. В. необхідно шукати у впровадженні нововведень та інноваційних підходів до управління діяльністю підприємства.

Міжнародна практика показала, що найбільш дієвим підходом до створення ефективної організації є Lean - менеджмент, який дає безпосередню оперативну прив'язку щоденної діяльності компанії до ринкових цілей і потреб клієнта. На думку Бабушкіна В. М., організація стає дуже сприйнятливою до будь-яких коливань попиту на своєму ринку, прагнучи видати саме той продукт і в тій кількості, які запрошує ринок в даний момент. На наш погляд, впровадження системи Lean – менеджменту в діючу загальну систему управління дозволить удосконалити всю управлінську діяльність, починаючи з постановки цілей, використання інших методів управління, у тому числі персоналом, різноманітних способів комунікації, технологій управління. На рис.1. представлена удосконалена модель системи управління підприємством з впровадженням в діючу загальну систему системи Lean – менеджменту. Особливістю даної моделі є інший результат на виході діяльності підприємства. В даній моделі враховуються ринкове оточення, оскільки система функціонує у відкритому середовищі і піддається впливу зовнішнім факторам, які існують. На вході у підприємство використовуються наявні ресурси: інформація, сировина, матеріали, енергія, тощо.

Уся вхідна складова під впливом системи Lean - менеджменту трансформується у клієнтоорієнтовану продукцію, тобто використовуючи принципи та інструменти Lean удосконалюються методи та механізм управління.

Якщо розглядати використання Lean – менеджмент з точки зору філософії, то це нова філософія бізнесу і управління виробництвом що включає командну роботу, інтенсивний відкритий обмін інформацією, ефективне управління ресурсами, абсолютну концентрацію на потребах замовника. Ключовим Ю.П. запропонована модель Lean – менеджменту на підприємстві в якій розглядаються критерії аналізу, дотримання певних принципів та інструменти, що дозволяють отримати необхідну ефективність. Необхідно звернути увагу в даній моделі на відмінності між втратами і витратами, а також на принципи роботи організації в системі менеджменту. Втрати – це більш технічна категорія, яка присутня в ланцюгу технологічних операцій, а витрати – це економічна категорія і має грошовий вираз, що закладається у собівартість продукції. Цікавим у моделі є розділення інструментів Lean – менеджменту на інструменти покращення та інструменти залучення. Кожен з цих інструментів це своя концепція підвищення ефективності.

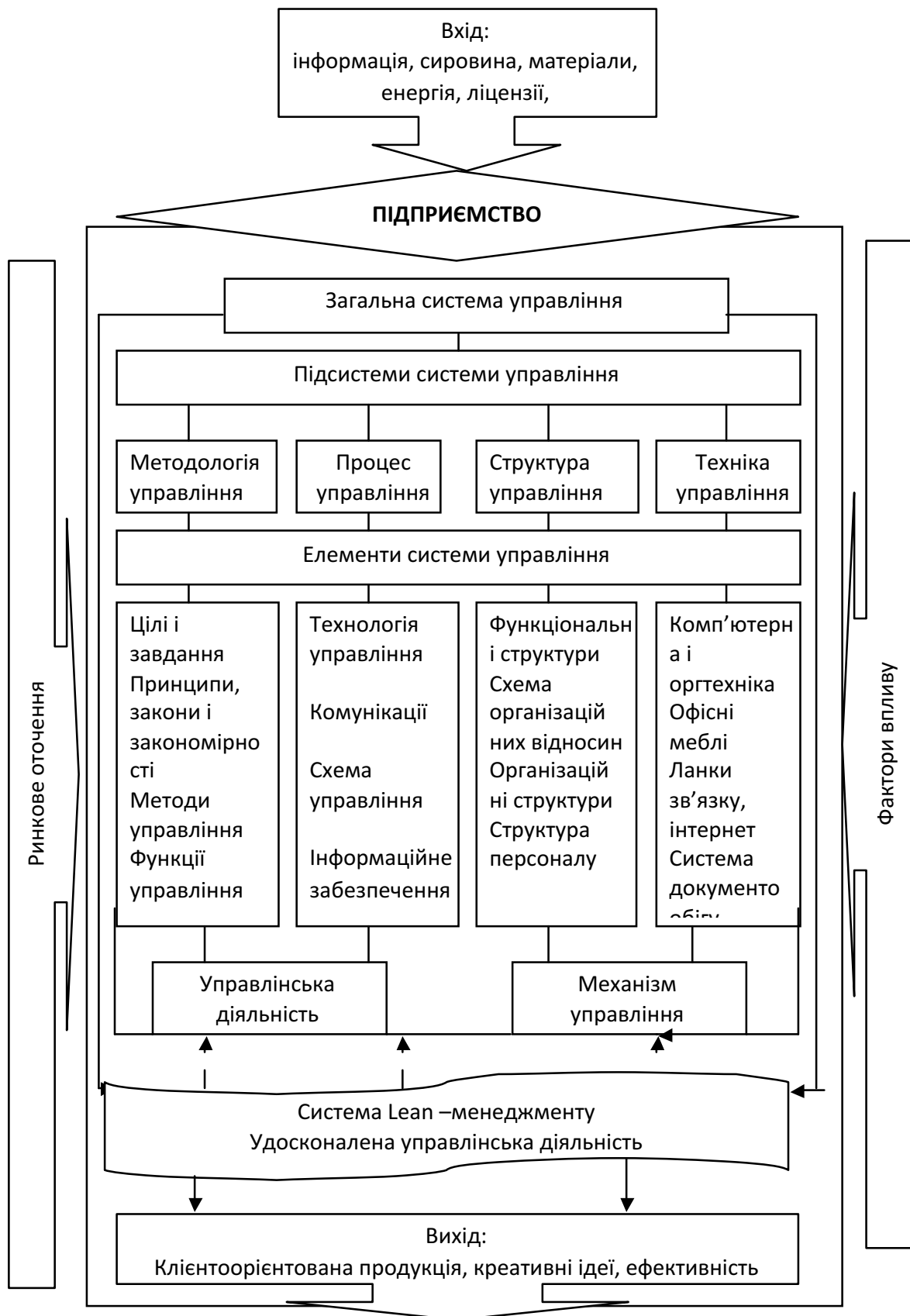

Рис.1. Місце Lean – менеджменту у загальній системі управління підприємством

Потрібно зазначити, що основна проблема повільного впровадження Lean – менеджменту на промислових підприємствах – це опір персоналу до всього нового. Аналіз застосування ощадливого

виробництва на промислових підприємствах, зокрема на ПАТ «Південний гірничозбагачувальний комбінат» показав необізнаність персоналу щодо переваг застосування Lean – менеджменту.

Для того, щоб ефективно застосувалися нові підходи в управлінні, необхідно наявність лідера, який пройшов навчання по принципам ошадливого виробництва. Лідер зуміє створити команду спроможну подолати усі труднощі в діяльності організації. Командна робота передбачає вклад кожного співробітника в загальну справу. Завдання керівника сформувати команду і мотивувати її на досягнення поставленої цілі. Потрібно наявність поваги, що передбачає не тільки повагу один до одного, але й розуміння, що помилки і проблеми – це результати роботи всієї системи, а не окремої людини. Застосування принципу «Йди і дивись» передбачає прийняття керівником управлінських рішень на базі фактів і особистого вивчення проблеми. Робота керівника з командою мотивують працівників до праці і зацікавленості до свого результату.

Таким чином, для підприємства ПАТ «Південний ГЗК» слід виділити наступні принципи, за наявності яких можна констатувати, що на підприємстві ефективно впроваджується ошадливе виробництво:

1. Організація ошадливого виробництва буде результативною лише тоді, коли роботу очолять топ-менеджери, для чого необхідно удосконалити структуру управління підприємством.
2. У процес вдосконалення управління підприємством і організації ошадливого виробництва необхідно залучати всіх співробітників організації.
3. Для організації ошадливого виробництва необхідно виховувати лідерів і готувати фахівців виробництва.
4. Починати необхідно з пілотних проектів, аби показати співробітникам організації результативність інструментів ошадливого виробництва і використовувати принцип «Йди і дивись!»).

Використання цих принципів дозволить зробити процес організації ошадливого виробництва на промисловому підприємстві більш керованим, активувати персонал, забезпечити ефективне управління ресурсами і підвищити конкурентоспроможність продукції.

Отже, в основі ефективного впровадження на підприємстві Lean – менеджменту лежить філософія, яка передбачає глибоку і всесторонню культурну трансформацію, зокрема у мислені персоналу. Збільшення цінності організації шляхом розвитку співробітників і партнерів, постійне вирішення фундаментальних проблем стимулює безперервне навчання організації. Доведення цілей до кожного робітника активізує людей до виконання роботи і спонукає до відповідальності. Застосування пілотних проектів мобілізує персонал до генерації креативних ідей, оптимізації ресурсів, участі в даному процесі. Знання та впровадження кожного інструменту Lean-production підвищує ефективність роботи персоналу.

В підсумку, необхідно зазначити, що на сьогоднішній день ошадливе виробництво застосовують майже 100% японських компаній, 72% компаній США, у Великобританії – 56%, в Бразилії – 55%, в Мексиці – 42%, в той час на Україні ошадливим виробництвом займаються тільки великі одиночні компанії. Серед компаній-лідерів у запровадженні нової концепції потрібно назвати Дніпропетровський завод бурового обладнання, багатопрофільна корпорація «Агро-Союз», міжнародний промисловий холдинг «ЄВРАЗ» (англ. EVRAZ), ПАТ «АрселорМітталСтіл Кривий Ріг», ПАТ «Південний ГЗК» тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушкин В.М. Повышение производительности труда на основе инструментария бережливого производства / В.М. Бабушкин // Вестник Казанского государственного технического университета им. А.Н. Туполева. – 2015. – Т. 71. – С. 153-157.
2. Бугров Д. Метрика эффективности / Д. Бугров [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vestnikmckinsey.ru>.
3. Давыдова Н.С. Бережливое производство: монография. Ижевск, Изд-во Института экономики и управления, ГОУВПО «УдГУ», 2012 – 138с.
4. Деннис П. Хоббс Впровадження бережливого виробництва / Хоббс П. Деннис : пер. с англ. - М. : Альпина Бизнес Букс, 2002. – 368 с.
5. Деффри К. Лайкер. Дао Toyota: 14 принципів менеджмента ведущей компании мира. – М.: АльпинаПаблицерз, 2011. – 400 с.
6. Друкер П. . Управление, нацеленное на результаты / П. Ф. Друкер ; пер. с англ. - М. : Технологическая школа бизнеса, 1994. - 189 с.
7. Клочков Ю.П. «Бережливое производство»: понятие, принципы, механизмы / Ю.П. Клочков // Инженерный Вестник Дона. - 2012. - №2- С.34-39
8. Колос І.В. Типологія методів ошадливого виробництва / І.В. Колос // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління.- Вип. 3(08) 2017. – С. 147-152
9. Корпоративная культура Toyota: Уроки для других компаний / Джеффри Лайкер, Майкл Хосеус ; Сокр. пер. с англ. — Альпина Паблицерз, 2011. — 354 с. — (Модели менеджмента ведущих корпораций)

10. Лайкер Дж. Дао Toyota: 14 принципов менеджмента ведущей компании мира / Дж. Лайкер ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 402 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gmpua.com/Management/Kaidzen/ToyotaWay.pdf>.
11. Майкл Л.Дж. «Бережливое производство + шесть сигм» в сфере услуг: Как скорость бережливого производства и качество шести сигм помогают совершенствованию бизнеса / Л.Дж. Майкл. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 402 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ulgov.ru/docs/dj-maïkl.pdf>.
12. Панина, Ф.Ю. Построение карты потока создания ценности в системе бережливого производства: практический подход. / Ф.Ю. Панина, Л.А. Федоськина // Управление производством. Режим доступа: <http://www.up-pro.ru/library>
13. Поплавська Ж.В. Зміна парадигми стратегічного управління на підприємстві в умовах сучасного розвитку./Ж.В. Поплавська, А.С. Полянська [Електронний ресурс]. -<http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26244/1/16.109.116.pdf>
14. Сакун Л. М. Застосування принципів ощадливого виробництва на підприємствах машинобудівної галузі / Сакун Л. М., Невмивака І. А. // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2014. – № 4. – С.92-95

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite

6(18), July 2018

Vol. 1

SCIENTIFIC EDITION

Indexed by:

RS Global

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Academia.edu

BIBLIOTEKA
NARODOWA

BASE

Google
scholar

RePEc

OpenAIRE

Passed for printing 26.06.2018. Appearance 01.07.2018.

Typeface Times New Roman.

Circulation 300 copies.

Publisher RS Global Sp. z O.O., Warsaw, Poland, 2018

Numer KRS: 0000672864

REGON: 367026200

NIP: 5213776394

<https://rsglobal.pl/>